

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜLTÜREL PEYZAJ ve YÖRESEL MİMARİNİN BÜTÜNCÜL ANALİZİ: KANDOVAN,
İRAN ÖRNEĞİ**

Negin DARYAKANARI

**DANIŞMAN
Doç. Dr. NİLÜFER KART AKTAŞ**

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

İSTANBUL, 2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Negin DARYAKANARI tarafından, **Doç. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ** danışmanlığında hazırlanan "**Kültürel Peyzaj ve Yöresel Mimarinin Bütüncül Analizi: Kandovan İran Örneği**" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **06/07/2022** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

	İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Doç. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ	☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı	☐ Ret
ÜYE	Doç. Dr. H. Sanem ÇINAR	☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı	☐ Ret
ÜYE	Doç. Dr. F. Ayçim TÜRER BAŞKAYA	☒
	İstanbul Teknik Üniversitesi	Kabul
	Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı	☐ Ret

Aileme ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

KÜLTÜREL PEYZAJ ve YÖRESEL MİMARİNİN BÜTÜNCÜL ANALİZİ: KANDOVAN, İRAN ÖRNEĞİ

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

“Kültürel Peyzaj ve Yöresel Mimarının Bütüncül Analizi Kandovan, İran Örneği” adlı bu çalışma İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Peyzaj Mimarlığı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam boyunca, maddi ve manevi her konuda bana destek olan, bilgi ve tecrübesini bana aktaran, önerileriyle çalışmalarımı yönlendiren ve her zaman anlayışlı ve güler yüzlü olan danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ’a teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim sürecim boyunca her zaman yanımda olan, hiçbir zaman desteklerinin eksikliğini hissetmediğim, Doç. Dr. Hande Sanem ÇINAR ve Prof. Dr. Tevfik Hakan ALTINÇEKİÇ hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Sağladıkları yardımlarıyla her zaman bana destek olan, Hamed HEİDARNEZHAD ve Arzu ÖZDEMİR arkadaşlarıma ve her ne olursa olsun yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Haziran 2022

Negin DARYAKANARI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ KABUL VE ONAY	ii
BEYAN	Error! Bookmark not defined.
BÜTÇE DESTEKLERİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	xii
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	xiv
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. PEYZAJ VE KÜLTÜREL PEYZAJ KAVRAMLARI.....	6
2.2. KENT VE KÖY KAVRAMLARI.....	11
2.2.1. Kentlerin Tarihsel Yapısı Hakkında Teoriler.....	11
2.2.2. Kentsel Çevre Kalitesi.....	13
2.2.3. Köylerin Fiziksel Yapısını Etkileyen Faktörler.....	13
2.3.KÜLTÜREL MİRAS	15
2.3.1. Bütünlük.....	15
2.3.2. Özgünlük.....	15
2.3.3. Koruma Ve Koruma Planı	15
2.3.3.1. Bozulma Önlemi Almak (Dolaylı Koruma).....	17
2.3.3.2. Mevcut Hali Korumak	17
2.3.3.3. Güçlendirmek (Doğrudan Koruma)	18

2.3.3.4. Restorasyon	19
2.3.3.5. İhya	19
2.3.3.6. Geliştirme	20
2.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİ.....	20
2.4.1. Biyonik Mimari (Bionic Architecture)	23
2.4.2. Organik Mimari	24
2.4.3. Kırsal Mimari	24
2.4.4. Yöresel Mimari ve Yöresel Kültür.....	27
2.4.4.1. Yer Duygusu	31
2.4.4.2. Kaya Mimarisi	32
2.4.4.3. Dünyadaki Kaya Mimarisi Örnekleri	33
2.4.4.4. İran Kaya Mimarisi ve Köyleri	38
2.5. TURİZM KAVRAMI.....	42
2.5.1. Kırsal Turizm	43
2.5.2. Kırsal Mimari ve Turizm İlişkisi	44
3. YÖNTEM	45
3.1. MALZEME	45
3.1.1. Çalışma Alanının Coğrafi Konumu	45
3.1.2. Çalışma Alanının Tarihi.....	47
3.1.3. Çalışma Alanına İlişkin Doğal Veriler.....	49
3.1.3.1. Topoğrafya ve Jeoloji.....	51
3.1.3.2. Hidrolojik Yapı.....	53
3.1.3.3. Depremsellik.....	54
3.1.3.4. Çalışma Alanının Sosyoekonomik Yapısı.....	54
3.1.3.5. Arazi Kullanımı	57
3.1.4. Çalışma Alanının Mimari Özellikleri	65
3.1.5. Çalışma Alanının Peyzaj Özelliklerinin Sınıflandırılması.....	86
3.1.5.1. Çalışma Alanının Tarımsal Peyzajı	87
3.1.5.2. Çalışma Alanının Kültürel - Tarihsel Peyzajı	88

3.1.5.3. Çalışma Alanının Mera Peyzajı	88
3.1.5.4. Çalışma Alanının Dik Yokuşlarının Peyzajı	89
3.1.5.5. Çalışma Alanının Nehir Peyzajı	89
3.1.5.6. Çalışma Alanının Yol Peyzajı	90
3.2. YÖNTEM	91
4. BULGULAR.....	94
4.1. SOSYO - EKONOMİK YAPI	94
4.2. KAYA MİMARİSİ	98
4.3. SOSYAL DEĞERLER	102
4.4. KÜLTÜREL DEĞERLER	102
4.5. KÜLTÜREL PEYZAJ	105
4.6. ÖĞELER VE DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	107
5. TARTIŞMA	113
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
KAYNAKLAR.....	124
EKLER.....	131
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI.....	136
ETİK KURUL İZİN YAZISI.....	137
KURUM İZNİ YAZILARI.....	138
ÖZGEÇMİŞ	139

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: yöresel mimarinin iki temel bağlantısı	32
Şekil 2.2: Setenil de las Bodegas Köyü.....	38
Şekil 2.3: Meymand Kayalık Köyü.....	40
Şekil 3.1: çalışma alanının coğrafi konumu.....	46
Şekil 3.2: Kandovan kaya köyünün görünümü.....	47
Şekil 3.3: Kandovan Köyü'ndeki eğim yönü.....	51
Şekil 3.4: Kandovan Köyü'ndeki minimum sıcaklık tablosu.....	53
Şekil 3.5: Kandovan Köyü'ndeki maksimum sıcaklık tablosu.....	53
Şekil 3.6: Kandovan'da satılan ürünler.....	55
Şekil 3.7: Kandovan'da satılan ürünler.....	55
Şekil 3.8: Kandovan'da satılan ürünler.....	56
Şekil 3.9: Kandovan'da satılan ürünler.....	56
Şekil 3.10: Kandovan'da satılan ürünler.....	57
Şekil 3.11: Kandovan Köyü'nün arazi kullanımı.....	58
Şekil 3.12: Kandovan Köyü camii.....	59
Şekil 3.13: Kandovan Köyü hamamı.....	60
Şekil 3.14: Kandovan Köyü hamamı.....	60
Şekil 3.15: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran.....	61
Şekil 3.16: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran.....	62
Şekil 3.17: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran.....	63
Şekil 3.18: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran.....	63
Şekil 3.19: Kandovan köyünün genişleme aşamaları.....	65
Şekil 3.20: Kandovan'daki karan'lardan yapılan evler.....	68
Şekil 3.21: Kandovan'daki karan'lardan yapılan evler.....	69
Şekil 3.22: Kandovan'daki karan'lardan yapılan evler.....	69

Şekil 3.23: Kandovan kaya evlerinde depo.....	70
Şekil 3.24: Kandovan Köyü'nün yerleşim Karan'larından birinin bir kesiti.....	70
Şekil 3.25: Karan'ların ana mekanı.....	71
Şekil 3.26: Kandovan'daki karan'lardan yapılan evlerin oturma odası.....	71
Şekil 3.27: Karan'ların yükleri.....	72
Şekil 3.28: Astana.....	73
Şekil 3.29: Mutfak.....	73
Şekil 3.30: Sandıkhanesi.....	74
Şekil 3.31: Kandovan köyünden bir havza örneği.....	75
Şekil 3.32: Kandovan Köyü'nün sokakları.....	76
Şekil 3.33: Kandovan'ın su çeşmesi.....	77
Şekil 3.34: Kandovan'ın ortasından geçen nehir ve taş köprüsü.....	78
Şekil 3.35: Kandovan'ın yer döşemeleri.....	79
Şekil 3.36: Kandovan kaya evlerinin katları.....	80
Şekil 3.37: Kandovan köyündeki binaların kalitesi.....	81
Şekil 3.38: Kandovan'daki taştan yapılan ev örneği.....	82
Şekil 3.39: Kandovan'daki son zamanlarda yapılan evler.....	82
Şekil 3.40: Kandovan'daki Karan'ların ortasında yapılan kerpiç ev örneği.....	83
Şekil 3.41: Kandovan Köyü'ndeki mimari kirlilik.....	83
Şekil 3.42: Kandovan Köyü yolu ağı.....	84
Şekil 3.43: Kandovan Köyü'nün geçitleri.....	85
Şekil 3.44: Kandovan kırsal turizm örnek alanının peyzaj görsel tipografi haritası.....	86
Şekil 3.45: Tarımsal peyzajdan bir görünüm.....	87
Şekil 3.46: Mera peyzaj.....	88
Şekil 3.47: Kandovan vadisinin dik yamaçlarından görünüm.....	88
Şekil 3.48: Kandovan köyündeki Kandovan Çayı Nehri'nin görünümü.....	89
Şekil 3.49: Kandovan köyündeki yol peyzajı.....	90
Şekil 4.1: Kandovan köyünün sakinlerinin hayvancılık, tarım ve el sanatlarına bağımlılığının sıklığının incelenmesi.....	96
Şekil 4.2: Kandovan kaya evlerinin oluşumundaki faktörlerin incelenmesi.....	102
Şekil 4.3: Kandovan köyünün dayanıklılığında farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi.....	104

Şelil 4.4: Kandovan köyü için farklı faktörlerin tehdit düzeyinin incelenmesi.....	105
Şekil 4.5: Kandovan kayalık köyünde peyzaj ile ilgili faktörlerin analizi.....	107

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo2.1: Kültürel peyzaj, tanımları.....	9
Tablo2.2: Etkili yaşam tarzının en önemli yönleri.....	10
Tablo2.3: sürdürülebilir mimarinin ilkeleri.....	21
Tablo 4.1: Kandovan kayalık köyünün sakinlerinin demografik bilgilerinin sıklığı ve ortalamasının incelenmesi.....	94
Tablo4.2: Kandovan köyünde yaşayanların Değerlerlerinin sıklığının incelenmesi.....	95
Tablo 4.3: Kandovan köyünün sakinlerinin hayvancılık, tarım ve el sanatlarına bağımlılığının sıklığının incelenmesi	96
Tablo 4.4: Kandovan kayalık köyü sakinlerinin köy tesislerinden memnuniyeti.....	97
Tablo 4.5: Kandovan köyünde, turizm endüstrisinin çeşitli faktörler üzerindeki etkisinin incelenmesi.....	98
Tablo 4.6: Konut birimleri ve arsalar ile ilgili bilgilerin sıklığı ve ortalamasının incelenmesi.....	99
Tablo 4.7: Kandovan köyündeki tesislerin sıklığının incelenmesi	100
Tablo 4.8: Konut özellikleri ve konut sakinlerinin ikamet türü sıklığı ve ortalamasının incelenmesi.....	101
Tablo 4.9: Kandovan kaya evlerinin oluşumunda aşağıdaki faktörlerin etkinliğinin incelenmesi.....	101
Tablo 4.10: Sakinlerin Kandovan köyünde yaşamaya olan ilgilerinin araştırılması.....	102
Tablo 4.11: Kandovan'ın sakinlerinin sosyal-kültürel-tarihi-sanatsal faaliyetlere ilgi düzeylerinin incelenmesi	103
Tablo 4.12: Mahalle sakinlerinin köyde yaşayan diğer üyelere olan güven düzeyinin ve diğer sakinlerle etkileşim düzeyinin incelenmesi.....	103
Tablo 4.13: Kandovan kayalık köyünün mimari tarzının değişmesinde farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi.....	103

Tablo 4.14: Kandovan kayalık köyünün dayanıklılığında farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi.....	104
Tablo 4.15: Kandovan köyü için farklı faktörlerin tehdit düzeyinin incelenmesi.....	104
Tablo 4.16: Kandovan'ın sakinlerinin köyün farklı peyzajları ve korunan alanlar hakkındaki görüşlerinin incelenmesi.....	105
Tablo 4.17: Kandovan kayalık köyünde peyzaj ile ilgili faktörlerin analizi.....	106
Tablo 4.18: Anket sorularına dayalı olarak farklı öğelerin ortalama ve standart sapmalarının değerlendirilmesi.....	108
Tablo19: Kadınlar ve erkekler arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması.....	109
Tablo 4.20: Farklı eğitim seviyeleri arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması.....	109
Tablo 4.21: Farklı aile sayıları arasında farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması.....	110
Tablo 4.22: Arazi mülkiyeti türüne göre farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması.....	111
Tablo 4.243: Yaşın öğe puanına etkisinin karşılaştırılması.....	112
Tablo 6.1: Kandovan köyünün SWOT analizi.....	121

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Simgeler	Açıklama
%	: Yüzde
°C	: Santigrat derece
°	: Derece

Kisaltmalar	Açıklama
P	: probability (Olasılık)
MÖ	: Miladdan önce
MS	: Miladdan sonra
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
m	: Metre
m ²	: Metre kare
Km	: Kilometre

ÖZET

[YÜKSEK LİSANS TEZİ]

[KÜLTÜREL PEYZAJ ve YÖRESEL MİMARİNİN BÜTÜNCÜL ANALİZİ: KANDOVAN, IRAN ÖRNEĞİ]

[NEGİN DARYAKANARI]

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

[Danışman : Doç. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ]

Günümüz mimarisinin, içinde bulunduğumuz yüzyılın değişimleri nedeniyle geçmişe ait izleri, kökleri olmamakla birlikte, yerli kültürle etkileşime girememiş ve ondan uzaklaşmıştır. Kültürel peyzaj, kültürden etkilenen ve zamanla insan ve doğa arasındaki etkileşimden kaynaklanan bir peyzajdır. Bunda kültür fail, doğa ise aracılık rolüne sahiptir ve kültürel bakış açısı her ikisinin de ürünüdür.

İran kabilelerinin kültürel peyzajı çok çeşitlidir; Bu nedenle coğrafi açıdan benzer yerlerde derin ve bazen çeşitli farklılıklar görülmektedir. Unutulmamalıdır ki, son yıllarda kültürel peyzaj unsurlarına yeterince dikkat edilmemesi, bazı yerli özelliklerin kaybolmasına ve kültürel peyzajın tahribine yol açmıştır. Bu faktörlerin belirlenmesi, bu zengin mirasın yaşamını sürdürmesine ve bu peyzajların yeniden canlandırılmasına yardımcı olacaktır. Köyler, etnik grupların ve yöresel bilginin çevresel değerlerinin ve kültürünün korunmasında önemli roller oynamaktadır.

Geçen yüzyılın enerji krizi, birçok insan faaliyetini etkileyen çevre sorunlarından biri olmuştur. Yüksek enerji tüketiminde etkili faktörlerden biri olan mimari tasarım, zorlu bir mücadele ile karşı karşıyadır. Dolayısıyla çevre koruma konusu, nesillerin ihtiyacı enerjinin geleceği ve kullanımı, mimari de dahil olmak üzere çeşitli bilimlerde sürdürülebilirlik adı verilen yeni bir kavramı ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde sürdürülebilir mimari son zamanlarda gündeme gelen ve üzerinde düşünülen konulardan biridir. Sürdürülebilir mimari ilkeleri, birçok yöresel bina ve konutta nispeten gözlemlenir. Yöresel mimari, güzellik konularına ve çevrenin

korunmasına dikkat etmenin yanı sıra, iklimin ihtiyaçlarını da karşılaması gereken benzersiz özelliklere sahiptir.

İran köyleri uzun zamandan beri doğal faktörlerin yardımıyla özel mekanlarda kurulmuş ve doğal ortamın beden ve yatağı arasındaki etkileşim bu yerleşimlerin organik ve müstakil yapılaşmalarına yol açmıştır. İran köy mimarisi, özel bir vizyon ve kültürden esinlenmiştir. Benzersiz kaya mimarisi, insan ve doğa arasında bir çatışma ortamı yaratan doğal kayaların kullanılması, sıradan mimariden çok daha önemlidir.

Kandovan Kayalık Köyü, Osko'nun 22 km güneydoğusunda ve Tebriz'den 62 km uzaklıktadır. Kandovan Kaya Köyü, yüzyıllar geçmesine rağmen dünyadaki birkaç yaşayan kaya köyünden biridir. İnsanların doğal yaşamı orada devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel peyzaj özelliklerine ve özgün yöresel mimari öğelere sahip olan Kandovan'ın tarihi dokusunun yerel mimari ve özgün peyzaj özellikleriyle bir bütün olarak ele alınarak bu alanların korunması ve yaşatılmasına yönelik öneriler geliştirmektir.

Bu çalışmada betimsel-analitik yöntem ve saha çalışmaları kullanılarak Kandovan kaya mimarisinin oluşumunda etkili olan faktörler araştırılmıştır. Tüm analizler SPSS 25.0 istatistik yazılımı ile yapılmış ve veriler Chi-square ve t-test testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinden elde edilen sonuçlar, güvenliğin kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktör olduğunu göstermektedir. Coğrafi faktörlerin kaya mimarisini şekillendiren en önemli unsurlar olduğu sonucuna varılabilir.

Kandovan'da kaya evlerde enerji tüketimi azdır çünkü evler yazın serin ve kışın sıcak olmaktadır, bu da yöresel mimarinin enerji tüketimini azaltmak konusunda önemli olduğunu göstermektedir. Ama kaya evlerin doğru düzgün korunmaması nedeniyle kayalar zamanla yalıtım özelliklerini kısmen kayb etmiş ve kışın yakıt yakmaya ihtiyaç artmıştır. Sonuç olarak, bu çalışmada Kandovanın kaya mimarisini ve peyzajını korumak için önerilerde bulunulmuştur.

Haziran 2022, 158 sayfa.

Anahtar kelimeler: | Kültürel Peyzaj, Yöresel Mimari, Sürdürülebilirlik, Kandovan, iran |

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

***EVALUATION of CULTURAL LANDSCAPES AND VERNACULAR
ARCHITECTURE: THE CASE OF KANDOVAN, IRAN***

Negin DARYAKANARI

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Landscape Architecture

Landscape Architecture

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Nilüfer KART AKTAŞ

Due to the changes of the current century, today's architecture has not been able to interact with the local culture and has moved away from it, although the traces of the past have no roots. A cultural landscape is a landscape influenced by culture and resulting from the interaction between man and nature over time. In this, culture plays the role of the agent, nature the mediator, and the cultural point of view is the product of both.

The cultural landscape of the Iranian tribes is very diverse, so there are deep and sometimes diverse differences in geographically similar places. It should be noted that the lack of attention to cultural landscape elements in recent years has led to the loss of some native features and the destruction of the cultural landscape. Identifying these factors will help this rich heritage survive and revitalize these landscapes. Villages play an important role in preserving the environmental values and culture of ethnic groups and local knowledge.

The energy crisis of the last century has been one of the environmental problems affecting many human activities. Architectural design, which is one of the effective factors in high energy consumption, faces a tough challenge. Therefore, the issue of environmental protection, the need of generations, the future and use of energy, has revealed a new concept called sustainability in various sciences, including architecture. Sustainable architecture in our country is one of the issues that have come to the fore and considered recently. Sustainable architectural principles are relatively observed in many local buildings and residences. The vernacular architecture has unique features that must meet the needs of the climate as well as paying attention to the issues of beauty and environmental protection.

Iranian villages have been established in special places with the help of natural factors for a long time, and the interaction between the body and bed of the natural environment has led to the organic and detached structures of these settlements. Iranian village architecture is inspired by a particular vision and culture. Unique rock architecture is much more important than ordinary architecture, using natural rocks that create an atmosphere of conflict between man and nature.

Kandovan Rocky Village is 22 km southeast of Osko and 62 km from Tabriz. Kandovan Rocky Village is one of the few living rock villages in the world after centuries. The natural life of people continues there.

The aim of this study is to develop suggestions for the preservation and survival of Kandovan, which has hosted different civilizations, has cultural landscape features and unique local architectural elements, by considering the historical texture of Kandovan as a whole with local architecture and original landscape features.

In this study, the factors affecting the formation of Kandovan rock architecture were investigated by using descriptive-analytical method and field studies. All analyzes were performed with SPSS 25.0 statistical software and data were analyzed using Chi-square and t-test tests. The results obtained from the analysis of the data show that safety is the most important factor shaping the rock architecture. It can be concluded that geographical factors are the most important factors shaping the rock architecture.

The energy consumption in rock houses in Kandovan is low because the houses are cool in summer and warm in winter, which shows that local architecture is important in reducing energy consumption. However, due to the fact that the rock houses were not properly protected, the rocks lost their insulation properties over time and the need to burn fuel in winter increased. As a result, in this study, suggestions were made to protect the rock architecture and landscape of Kandovan.

June 2022, 158 pages.

Keywords: Cultural Landscape, Vernacular Architecture, Sustainability, Kandovan, Iran

1. GİRİŞ

Birçok uzmana göre, insan yaşantısı, ekolojik değerlerden, uygarlık tarihi boyunca ortaya çıkan çeşitli inançlardan ve doğa ile ilgili deneyimlerinden etkilenmiştir. Bu etkileşimlerin insan faaliyetlerine etki ettiği gibi yeryüzüne daha iyi yerleşme sanatına kadar uzanmış ve "mimari" çevrede de ortaya çıkmıştır. Çoğu durumda, çevreye yönelik bazı yıkıcı yaklaşımların yanı sıra çevre ve peyzaj değerlerini dikkate alan "natüralizm", "sürdürülebilirlik", "yapılaşmış çevre bilgisi" nin çeşitli yönlerini de ele almaktadır. Bu noktada, "peyzaj mimarisi" insan yerleşmelerinde yaşamak ve hayatta kalmak için insan ve doğa ile çevre arasında aracı ve ortak dil olarak ortaya çıkar. Bu süreç, doğal alanlardan, çoğu kentsel ve kırsal alanlardaki yerleşim yerlerinde en küçük biçim ve hacimlere kadar içermektedir. Özellikle geleneksel toplumlarda çevreyi algılama, güzellikten zevk alma ve doğa dostu olma çevre düzenlemesinin doğuştan gelen özellikleri arasındadır. Böylece bir yandan çevrenin ve peyzajın özellikleri, dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerindeki peyzaj mimarlığı faaliyetlerinin kapsamı, diğer yandan kentsel alanların çevresel ve doğal özelliklerinin daha iyi anlaşılması ile birlikte ekolojik yaklaşımlar ve ekolojik araştırmalar ile kırsal köylerin ve kırsal alanların çevresel özellikleri her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Bu önem, köylerin peyzajının, çevresel değerlerinin ve doğal unsurlarının korunması ve aynı zamanda doğal kaynaklara, geçim ihtiyaçlarına ve biyolojik sürdürülebilirliğe dayalı olarak kırsal dokunun niteliksel ve ciddi şekilde kısıtlanmış gelişiminden kaynaklanmaktadır (Taqwa'i, 2013).

Örneğin, pek çok ülkede, özellikle Avrupa ülkelerinde, doğal çevrenin ve kırsal peyzajın korunması, ilgili kurum ve yetkililer tarafından "peyzaj ve görsel etkilerin değerlendirilmesi için kılavuzların" araştırma ve geliştirmesine göre önemli bir ilke olarak kabul edilmektedir. Ayrıca çevre koruma ve peyzaj ile ilgili yasa ve yönetmeliklere dikkat edilmesi ve ayrıca hem kentsel hem de kırsal alanlarda değerlendirme esaslarının vurgulanması şu şekilde bahsedilebilir: (Tabibian, 2006)

- Temel doğal kaynakların önemli bir parçasıdır,
- Bir hazine olarak, eski eserler ve belgelere yer verir,
- İnsanların yanı sıra bitkilerin yaşam alanıdır,

- İnsanın duygusal, kültürel ve ruhsal tepkilerinin ortaya çıktığı ve kentsel ve kırsal yaşamın kalitesini zenginleştirdiği bir hazine gibidir,
- Yenilenme için değerli bir kaynaktır.

İran'ın en güçlü kültürel ve kimlik sembollerinden biri, mimarisidir. Son yıllarda mimarlık alanındaki zengin tarihe rağmen, ülkenin farklı şehirlerinde harap olmuş ve değersiz yapıları görülmektedir. İsimsizliğin yanı sıra, binalar daha az yöresel, orijinal İran mimarisine ait daha az işaretler ve kullanıcıları için bir "bir yere ait olma duygusu" daha az yaratan iş ve bina görülmektedir (Forouzandeh ve Motalebi, 2011).

Ancak, İran'ın tarihi evlerinde, ev doğadan ayrı değildir ve evin mekan düzenlemesi içerisinde doğa temsilcilerinin bulunması zorunludur (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Kimlik ve mekana bağlanma, kültür, tarihsel geçmiş, kolektif hatıralar, yapı teknolojisinin türü ve doğası, işlevleri, işaretleri, biçimleri ve kentsel semboller ile görsel ve fiziksel özellikler insan ve mekan arasındaki iletişim yollarından biri olarak algılanmaktadır (Aminzadeh, 2010).

Çevre ve benlik bilgisi, insan zihninde farklı yerlerin farklı anlamlarını ve imgelerini yaratır ki o yere değinilen anlamlar ve zihinsel imgeler; değer, bağlılık, duygu ve kimlik verir. Yerle duygusal bağlar kurmak, kimlik krizlerinin üstesinden gelmek için gerekli olan zihinsel denge ihtiyaçlarından önce gelir (Lewicka, 2008) .

Kırsal mimari, sadeliğin açık bir sembolüdür. Tüm binalar birbirine benzese de hiçbiri aynı değildir. Kırsal binalar, tüm zekalarını ve kapasitelerini onları inşa etmek için kullanan insanlar tarafından basitçe inşa edilir (Abbaspour, 2007).

Kırsal binalar sadece bir el sanatları koleksiyonu değil, aynı zamanda kültürler, gelenekler, kurallar ve düzenlemeler ve bir topluluğun yaşam tarzı koleksiyonudur. İnsan yaşamının tüm yönlerini gösteren biyotik mimarinin açık bir örneği olan Kandovan, kaya mimarisidir. Kandovan mimarisi, yaratıcılığı ve yeniliği, sadeliği ve iddiasızlığı ile geleneği korurken, birliğin karmaşıklığını, ideallerin ve düzen çeşitliliğini çeşitlendirmektedir. Kandovan köyünün en önemli özelliği inovasyondur, çünkü çevredeki fenomenlerin büyümesi, olgunluğu ve dengesi ile uyumludur ve bu nedenle zaman açısından eski olmasına rağmen yeni kabul edilir. Bu tür köylerin deneyimlerine bakıldığında, özel ortamlarda bile doğanın dengesini bozmadan, kişinin kendisi için barınak oluşturulabileceği sonucuna varılabilir. Bazı araştırmacılar, bu evlerin en eski barınak türü olduğuna ve sığınak inşa etmeye gücü yetmeyenlerin bu tür evlerde yaşamayı seçtiğine inanmaktadır. Bazıları da, köy halkının, zengin kültüre sahip turistlerin köye uğramasına rağmen böyle geri kalmış koşullarda yaşamalarının,

talihsizlik olduğuna inanmaktadır. Ancak İspanya gibi ülkelerin deneyimleri, en modern ve en iyi tesislerin bu evlerde barındırılabilceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu tür evlerin modası geçmiş olmadıkları, ancak aynı koşullarda mimarlar tarafından tekrar edilebileceği kabul edilebilir (Emge, 1992).

Kaya mimarisi, inşaat ve uygulama planı açısından İran'daki diğer köylerin mimarisinden farklıdır ve İran'da şu ana kadar sadece iki vaka görülmüştür, bunlardan biri Doğu Azerbaycan'daki Kandovan köyü, diğeri Kerman'daki Meymand'dır (Zargar, 2006).

Diğer ülkelerdeki Kandovan köylerine benzer örnekler Türkiye'deki Göreme köyü ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Dakuta köyüdür, ancak Kandovan köyü hayatın devam ettiği tek köydür ve yüzyıllar sonra hala köydeki insanların hayatında çok az değişiklik görülmektedir (Amirkhani ve Diğ., 2008).

Kuşkusuz herhangi bir köyün en önemli kimlik özelliklerinden biri dokusu ve mimarisidir. Köy kimliğinin unsurları olarak bu özelliklerin korunması ve bu yerleşim yerlerinin tarihi ve fiziksel yaşamının devamlılığı faktörleri oldukça önemlidir. Ancak köylerde yapılan işlemler, kırsal mimari grubu ve bileşenleri dikkate alınmadan ve belli bir üslup izlenmeden gerçekleştirilmektedir. Konut ve İnşaat Cihad Vakfı tarafından hazırlanan ve uygulanan pilot ve iyileştirme projeleri de dahil olmak üzere kırsal fiziksel gelişim projelerinin kayıtlarına ve sonuçlarına kısa bir bakış, bu projelerin özel bir yöntem kullanılmadan kentsel gelişim modellerinden etkilendiğini ve Köylülerin yerli kültürlerinin kayboluşuna neden olduğunu göstermektedir. Bu nedenle mimarinin sürdürülebilir olması, yani onu kullanmak isteyenlerin ihtiyaç ve isteklerini anlaması ve yerel yaklaşımlar tavsiye etmesi gerekir (Ali Al-hesabi, 2008).

Kırsal bağlamlar, çeşitli çevresel-iklimsel, ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerden köylerin oluşum ve doğal gelişim sürecinin etkinliğini değerlendirmek için yararlı bilgiler içerir. Kandovan'ın büyüğü kırsal mimarisinin önemine rağmen, bu köy bilimsel olarak anonimdir ve ekonomik ve sosyal olarak kabul edilmemektedir ve hala birçok turist tarafından bilinmemektedir (Amirkhani ve diğ., 2008).

Kırsal mimari sürdürülebilir olmalıdır, yani yerel yaklaşımları takip etmeli ve bu sloganı dikkate almalı "Küresel düşünün, ancak bölgesel hareket edin". Bu nedenle, bu tür mimarinin önemi ve kalıcılığı göz önüne alınarak, bu çalışma Kandovan'ın kırsal kaya mimarisini incelemekte ve korumaya çalışmakta ve aynı zamanda turistlere tanıtmaktadır. Köyün fiziksel çevresinin mekansal kalitesinin iyileştirilmesi ve arzu edilen mekansal büyüklüklerin, ilgili kuruluşlar ve yerli halklar tarafından kullanılması, köyün kapsamlı bir incelemesini gerektirir.

Bu nedenle kaya mimarisi ve onu canlandırma ihtiyacı, sürdürülebilir kırsal kalkınmada önemli bir rol oynayabilecek bir faktör olarak mimarlara ilham verebilir ve benzer koşullara sahip alanlarda tekrarlanabilir. Birkaç bin yıllık bir tarihe ve zengin mimariye sahip İran köylerinde, inşaatçıların tasarım ve tavırlarındaki etkileşimin konut tasarımcılarına ilham verebileceği birçok model vardır. Kendi vizyonu ve kültürü olan her köyün kendine özgü doğal ve mimari özellikleri vardır, ancak malesef, projelerin devlet kurumları tarafından hayata geçirilmesi sırasında değerli yapılar unutulmuş ve ilgili kuruluşlar ve insanlar tarafından tanımlanamayan binalar oluşturulmaktadır. Her köyün geleneksel mimarisi, özellikle de Kandovan Köyü'nün benzersiz mimarisi, o köyün tarihsel devamlılığının ve yaşamının faktörüdür. Mısırlı bir mimar olan Hassan Fathi, kapsamlı ve doğru kırsal mimariyi, geleneği canlandırmada tanımlamakta ve geleneği birkaç neslin pratik deneyiminin bir sonucu olarak görmektedir. Binalar, köyler kadar şehirlerde de, binanın içinde yaşayarak kendimizi değil, mekanın ruhunu anlayabilecek şekilde inşa edilmelidir. Her binadaki oranlar gözlemlenerek konut sakinlerine konfor sağlanabilir. Tasarımlarda doğaya ve çevreye saygı, insana saygıdır, çünkü insanın hayatta kalmasına ve rahatının sağlanmasına neden olmaktadır. Lewis Mumford, yerel formların insanların gerçek yaşam koşullarına en yakın olduğuna ve her ortamda en başarılı olduklarına inanmaktadır (Sadeghi Pey, 2007).

Bu nedenle, bu araştırma, kırsal dokuların değerli biyotik mimari örnekleri olarak önemini ortaya çıkarabilir ve kırsal alanlarda anonim tasarımları önleyebilir. Bu tasarımlar rahatlık yaratmanın yanı sıra herhangi bir toplumun varlığı olarak kabul edilebilecek ve çok sayıda turist alabilen kimlik sahibi projelerdir. Öte yandan, bu köyün eşsiz mimarisine rağmen, hala izolasyonda ve bu köydeki turizmin sürdürülebilir kalkınması, turizm sektörüne dikkat edilmesini çok gerekli kılan engellerle karşı karşıyadır.

Bu çalışmanın amacı:

- İran'da kırsal mimarinin kimliğiyle ilgili bilgi ve farkındalığın teşvik edilmesi,
- Köylerin dokusunu, köy kimliğinin unsurları olarak korumak ve tarihsel ve fiziksel yaşamlarının devamını sağlamak için stratejiler oluşturmak,
- Kaya mimarisini, yerli ve biyotik kırsal mimarinin benzersiz bir örneği olarak tanıtmak,
- Farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel peyzaj özelliklerine ve özgün yöresel mimari öğelere sahip olan Kandovan'ın tarihi dokusunun yerel mimari ve özgün peyzaj özellikleriyle bir bütün olarak ele alınarak bu alanların korunması ve yaşatılmasına yönelik öneriler geliştirmektir.

Çalışma kapsamında Kandovan Köyü'nün özel mimarisinin oluşumunda etkili faktörlerin, özellikle çevre ve geçimle ilgili faktörlerin etkisinin araştırılmış, ekonomik ve sosyal gelişmelerin ve bunların Kandovan'ın fiziksel görünümü ve mimarisi üzerindeki etkilerinin boyutunu incelenmiş ve, mimarinin özel rolü ve köyün özel peyzajının turizmin gelişimindeki etkisi incelenmiştir.

Bu çalışmada araştırma soruları:

Kandovan köyünde kaya mimarisinin oluşumunu etkileyen en önemli faktörler nelerdir?

Köyün aşağısındaki evlerin mimari tarzının değişiminin nedenleri nelerdir?

Kandovan'da yaşamın devamı bir tür zorlamaya mı dayanıyor yoksa insanların ilgisi de etkili mi?

Dünyadaki tek yaşayan kaya köyünün hayatta kalması nasıl sağlanır?

Köyün kendine özgü mimarisi ve peyzajı ile turizmin gelişimi arasında bir ilişki var mı?

Çalışma kapsamında araştırma alanının doğal ve kültürel peyzaj özellikleri değerlendirilerek, tarihi ve geleneksel dokusunu korumak ve geliştirmek amacıyla peyzaj planlama ve tasarım önerileri geliştirilecektir. İlk aşama olarak araştırmanın konusuna temel kaynak oluşturan kültürel peyzaj, koruma, tarihi çevre, tarihi çevre tasarımı, geleneksel kent yapıları ve sokak dokusu kavramlarına ve geleneksel İran kentlerine ilişkin bilgilere yer verilecektir. Sonraki aşamalarda ise araştırma alanına ilişkin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri, köyün ortaya çıkış nedenleri ve gelişim aşamaları ve köyde yaşayan insanların gündelik yaşamları, işleri ve kültürlerinin bu yerel mimari ile ilişkisi ve bu bölgenin geçmişten gelen iklim özellikleri, deniz seviyesinin yüksekliği, enlem ve hava akımları gibi konular incelenecek. Sonrasında 100 kişilik bir anket çalışması yapılacaktır. Anketler 5 bölümden (Sosyo-Ekonomik Yapı, Kaya Mimarisi, Sosyal Değerler, Kültürel Değerler ve Kültürel Peyzaj) oluşacaktır. Tüm analizler SPSS 25.0 istatistik yazılımı ile yapılarak ve veriler Chi-square ve t-test testleri kullanılarak analiz edilecektir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular ışığında araştırma alanı irdelenerek mevcut duruma ilişkin sonuçlar ortaya konulacak, kentsel planlama ve kentsel peyzaj açısından değerlendirilerek, araştırma alanına ilişkin öneriler geliştirilecektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. PEYZAJ VE KÜLTÜREL PEYZAJ KAVRAMLARI

Peyzaj, bir arazi parçasının ekolojik, biyolojik, yapısal vb. tüm doğal karakteristiklerinin toplu olarak ifadesidir. Mimari tasarımın tamamlayıcısı olmasının yanı sıra insanın içinde var olduğu ve doğal çevre olarak da nitelendirebileceğimiz bir tasarım alanıdır. Peyzaj aynı zamanda çevre, kültür, inançlar ve yaşamın çeşitli biçimlerini, modellerini ve tezahürlerini içeren bir bağlamı da gösterir. Ayrıca peyzaj, mimari yapıların dışında ve açık kentsel ve kırsal alanlarda insan faaliyetlerinin alanı olan çevrenin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Çoğu yerleşim yeri ve kırsal yerleşimler de dahil olmak üzere insan toplulukları, özellikleri ve doğal konum, coğrafi alan, insanların inançları ve birbirleriyle etkileşime giren yerli değerler gibi tüm iç ve dış faktörlerin yanı sıra bazı ortak özellikleri nedeniyle, benzersiz etkileri ve peyzajları vardır. Kırsal peyzaj, çevresel özelliklerin, kültürün ve geçimin önemli bir tezahürüdür. Köylüler için bu hem tarım sisteminin bir tezahürü hem de sosyal, kültürel ve politik temelleri içeren bir "peyzaj" dır; Ancak bunların başka yorumları da var: Arazi eğimi, güneşe olan konum, bitki örtüsü, toprak vb. özelliklere değer verirler. Örneğin, bazı kırsal alanlar, toprak türüne göre ayrılmıştır. Bu natüralist bakış açısına göre bir peyzaj, her biri kendi kişiliğine ve özelliklerine sahip bölgelerin ve çevresel unsurların bir kombinasyonundan oluşur. Yerliler peyzajı, doğal unsurların belirli işaretlerle algılandığı bir yüzey olarak görmektedir (Taghvaei, 2013).

Peyzaj Tipleri

NPS /Amerikan Milli Park Servisi) Tarafından Yapılan Kültürel Peyzaj Sınıflamaları:

a.Tarihi tasarlanmış peyzajlar: Bilinçli olarak tasarlanan çevreleri içeren peyzaj oluşumlarıdır. Bu peyzajlar, önemli kişiler, bir akım ya da mimarlık -peyzaj tasarımı açısından önemli bir olay veya bir gelişme ile ilişkili olabilmekte ya da peyzaj mimarlığı uygulamaları ile ilişkilendirilebilmektedir. Estetik değerler, kent parkları, tasarlanmış mesire yerleri, kampüsler, sağlık yapıları gibi tasarlanmış peyzajlarda önemli bir rol oynamaktadırlar.

b.Yöresel peyzajlar: Tarihi tasarlanmış peyzajlardan farklı olarak süreç içinde spontangelişim gösteren, bir tasarımcısı bulunmamayan ama yerel kimlik taşıyan peyzajlardır. Yöresel peyzajları biçimlendiren temel etmen, yaşam biçimidir. Örneğin; Şanlıurfa-Harran, Bartın-Amasra, Nevşehir-Uçhisar, Mardin-Midyat, Kayseri-Talas, Muğla-Bodrum, Antalya-Kalkan.

c.Tarihi peyzaj alanları: Önemli bir tarihi olayın gerçekleştiği ya da ulusal açıdan önem taşıyan bir olayın cereyan ettiği, toplumsal anlamda önemli olan ya da insanlar arası ilişkilerin

biçimlendirdiği kültürel peyzaj türüdür. Örneğin; Çanakkale Zaferi'nin yaşandığı Gelibolu Yarımadası, Malazgirt Savaşı'nın olduğu Malazgirt.

d. Etnoğrafik peyzajlar: Arkeolojik yerleşimler, dini amaçla kullanılan kutsal alanlar ve jeolojik oluşumlar bu kapsamda değerlendirilen alanlardır. Küçük bitki toplulukları, hayvanlar, yaşam ve tören alanları da bu tür öğeler etnoğrafikpeyzajlar olarak nitelenmektedir. Örnek olarak Side arkeolojik sit alanı ya da Kapadokya'da yer alan yerleşmeler verilebilir (Erdoğan vd. 2013).

Kültür teriminin farklı anlamları ve kavramları vardır ve bunlar arasında şunlar sayılabilir: inançlar, düşünce sistemleri, bilimsel teknikler, yaşam yolları ve biçimleri, gelenekler, görenekler ve toplumun düzenlediği şeyleri yapmanın tüm yolları (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Kültürel Peyzaj

Kültürel peyzaj terimi ilk olarak 1925'te Sawyer tarafından kullanılmış ve o zamandan beri çevre araştırmalarıyla ilgili disiplinlerde ortak bir kavram olarak kabul edilmiş ve farklı açılardan araştırılmıştır (Einifar ve Eshрати 2017).

Bu tanımda, kültürel peyzaj, kültürel gelişimin kökenlerine dair değerli kanıtlar içeren barınak, yiyecek, giyecek, rekreasyon ve ibadet sağlamaya yönelik en temel insan çabalarını yansıtır. Bu kavramı kullanarak değişen insani değerler, idealler ve zevkler farklı şekillerde incelenebilir. Bu nedenle, kültürel peyzaj terimi, somut ve soyut miras ile çevresel ve kültürel çeşitliliğin tüm özelliklerini içerir (Talebian, 2009).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN)' nin yaptığı tanıma göre kültürel peyzaj, kültürel ve doğal kaynaklar ile bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve etkinlikle birlikte anılan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlardır (Anon., 2014, 20).

UNESCO yönergelerine göre, peyzajlar üç kategoriye ayrılmıştır: tasarlanmış peyzajlar, organik ve gelişmiş peyzajlar ve ilişkili peyzajlar. İlk kategori, belirli bir amaç için insanlar tarafından önceden tasarlanmıştır. İkinci grup, sosyo-ekonomik, idari ve dini güçlerin etkisi altında zaman içinde önceden tasarlanmamış ve organik olarak oluşturulmuştur. Ancak üçüncü kategori, ilişkisel yönü insan-peyzaj etkileşiminin maddi kanıtından daha fazla alınabilen bir sahneyi ifade eder (<https://www.unesco.de> , Erişim tarihi: 20 Şubat 2021).

1992'de Dünya Mirası Sözleşmesi Bildirgesi, kültürel peyzajı; insan ve doğanın ortak çalışması olarak tanımlamıştır (UNESCO World Heritage Center,1992). Aslında, kültürel peyzaj, tarih ve doğanın iç içe geçtiği çok katmanlı bir hikayedir (Aalen ve diğ.,1997).

1996 San Antonio Deklarasyonu, kırsal peyzajları kültürel peyzajların bir parçası olarak kabul eder. Dünya Mirası Listesi incelendiğinde, Çin'deki Fujian Tulu, Afganistan'daki Bamyan ve İran'daki Meymand'ın kırsal kültürel peyzajları gibi birden fazla değere sahip birkaç kırsal alanın da listeye dahil edildiği görülmektedir. Kırsal kültürel peyzajlar, geleneksel yaşam tarzına uygun olarak toplumun evrimsel sürecinin sürekliliğine yapılan vurgu nedeniyle UNESCO tarafından tanımlanan farklı kültürel peyzaj türleri arasındadır. Bu kültürel peyzajlar aslında kalplerinde yaşayan mirasın özelliklerini barındırıyorlar (Sadegh Ahmadi ve diğ., 2017).

Aslında, kırsal ve yerli topluluklarda insan ve doğa arasında derin etkisi olan ve etkileşim kültürüne dayanan daha üretken sonuçlar ve belirli yaşam tarzları olduğu için, somut olmayan mirasın ve onun somut, pratik ve sürdürülebilir yönleriyle birliğinin korunması konusu daha önem kazanmaktadır (Netanj, Zat Akram, 2018).

Köyün peyzajı , yaşamın gerçek etkilerini ve insan ile çevrenin dinamik etkileşimini temsil etmektedir ve bunu tek başına ve uzaktan görsel etkilere bakarak anlamak mümkün değildir. Ayrıca; okunması, görülmesi, duyulması, koklanması ve özellikle dokunulması gereken bir özellik de olabilir. Bir bölge sakinlerinin, iklim ve iklimin yeteneklerine ve sınırlamalarına göre pratik ve uygulamalı ihtiyaçları sonucunda oluşan kültürel peyzajın bir parçasıdır. Bu durumda, Carl Sauer'e göre kültürel peyzaj kavramı, kültürel grupların doğal peyzajdan oluşturduğu bir olay olarak günümüzde dünya mirasının belirli amaçları için de kullanılmaktadır. Ayrıca, kültürel peyzajların büyük bir kısmı, kırsal peyzajın önemli yönleri ve bazı benzersiz etkileridir. Bu nedenle ve genel olarak bir faktör olarak kültür, bir bağlam olarak doğal peyzaj ve kültürel peyzaj onun sonucudur. Zaman içinde kendi kendine değişen sunulan bir kültürün etkisi altında, doğal peyzaj gelişir ve Saver'in sözleriyle "bir durumdan diğerine değişir".(Taghvaei, 2013).

Eski kültürel peyzaj, doğal peyzajı altında arazi, su, toprak kalitesi, bitkiler ve hayvanlar gibi faktörler doğa oluşumunun ihtiyaçları arasında yer alırdı ve insan müdahaleleri ve doğal faktörlere adaptasyon, insan faaliyetleri şeklinde kültürel peyzajı oluştururdu (Mokhles ve diğ., 2013). Kültürel peyzajın oluşumunda insan toplulukları ve doğa temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, mimaride kültürel açıdan etkili değişkenleri bulmak için de kültürün ana faktörü olan insanlar, farklı bakış açılarından incelenmiştir (Tablo 2.1) ve (Tablo2.2).

Tablo 2.1: Kültürel peyzaj tanımları (Danaeina, Eilbeigipoor, 2018).

Kültürel peyzajın tanımları	Teorisyenler
Kültürel peyzaj, bir insan grubunun oluşturduğu doğal bir peyzajdır. Kültür, fail rolünü oynar ve doğa arabulucu rolünü oynar ve kültürel peyzaj onun ürünüdür.	Carl Sawyer
"Kültürel peyzaj" terimi, yerel kültürden etkilenen peyzaja eşdeğerdir, bu aslında doğa ve insan kültürü arasındaki işlemin sonucudur. Orantılı olarak değişecek şekilde onunla çeşitli oranlarda karışacak şekildedir.	Ekbo
Kültürel peyzaj, bir insan topluluğunun fiziksel habitatlarının zaman içinde oluşumunu ve ardışık değişimlerini gösterir.	Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi
Kültürel peyzaj, insan işi ve doğanın bir kombinasyonunu sunar. İnsan toplumlarının ve yaşam alanlarının zaman içindeki gelişimini; çevrenin hem iç hem de dış, doğal veya sosyal, ekonomik ve kültürel güçlerin getirdiği baskıları veya fırsatları altında yansıtır.	Dünya Mirası Komitesi Yönergeleri (UNESCO, 2008)
Kültürel peyzaj terimi, insan ve doğa çalışmasının bir kombinasyonunu vurgular ve insan ve doğal çevresi arasındaki ilişkinin çeşitliliğini ortaya çıkarır. Kültürel peyzaj genellikle sürdürülebilir arazi kullanımının benzersiz yöntemleridir. Doğal çevre kısıtlamalarının özelliklerini ve doğayla zihinsel etkileşimi yansıtır.	Dünya Mirası Komitesi (UNESCO, 2009)

Tablo 2.2: Etkili yaşam tarzının en önemli yönleri (Danaeina, Eilbeigipoor, 2018).

Binanın şeklini etkileyen yaşam tarzının en önemli yönleri		Ev Şekillendirme Değişkenleri	
Nefes alma, ışık ve ışıklandırma, yemek yemenin özel kuralları, geçim, oturma ve uyku	Bazı temel ihtiyaçlar	İklim ve barınak ihtiyacı	
Tek ve çok eşli, bileşik aile	Aile	İnşaat malzemeleri ve teknolojisi	
Kadının yeri ve konumu		Su ve yiyeceğe yakınlık veya erişim, rüzgar yönü ve konumu, savunma koşulları, arazinin tarım için depolanması veya tarım arazisinin ve nakliye aracı tasarrufu	Site ve konum
Gizlilik		Savunma	
Toplum ilişkileri		Ekonomi	
		Din	

Açıkça kaliteli bir yaşam ortamı hedefine ulaşmak için, geniş bir ihtiyaç yelpazesi; Çevresel, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Son yıllarda çevresel ve fonksiyonel özelliklerin yanı sıra sağlıklı hava, sessiz mahalleler, çekici sokak peyzajları ve yeşil alanlar da önem kazanmaktadır. Vatandaşların yaşam alanlarının miktarı ve kalitesi, mekan tasarımının örüntüsünden, faaliyetlerin modelinden, yenilenme modlarından, farkındalık kazanma ve çevreyle iletişim kurma yolları, günlük streslerden gevşeme fırsatı vb. tarafından etkilenir. Bu bağlamda yaşayabilirlik, yaşam kalitesi, yaşam ortamı, yer kalitesi, memnuniyet gibi kavramlar yaşam ortamını ve vatandaş yaşamının sürdürülebilirliğini anlamak, çoğu durumda eş anlamlılar kullanılır; Ancak bazen farklı kullanımları vardır. Şehir içinde kültürel peyzajların yeniden oluşturulması, tarihsel bağlamın ve toplumun işlevsel ihtiyaçlarının aşağıdaki şekilde yanıtlanmasını sağlayarak iyi bir uyum ve anlam yaratır. Bunlar;

1. Vatandaş için hoş olan halka açık yerleri ve yolları tanımak; 2. güven duygusu yaratmak; 3. İşlevsel öğeler ve kamusal sanatla bütünleşen bir kültürel peyzaj kalitesi yaratmak; 4. Dağınık olmayan ve bakımı kolay halka açık yerler inşa etmek; 5. Yaşlılar ve engelliler dahil olmak üzere çeşitli vatandaş gruplarının ihtiyaçlarına uygun bir şekilde peyzajın aydınlatılması ve uygun tasarımla donatılması; 6. kaliteli mekan; Kültürel peyzajın özelliklerine uymakta olan mekan; 7. güçlü dikim planı şeklindedir. Bugünün şehirleri ve tabii ki vatandaşlarının geçmiştekilerle aynı olmayan ihtiyaçları bulunmaktadır. Sanayi ve hizmet sektörleri kötüleşen kentler var, diğer yandan sanayi ve teknolojik sektörleri ile kentler bir bütün olarak işlevsel, politik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları açısından değişmeye başlamış, kentler yeniden oluşturuldu ve yeniden inşa edildi, bu da bazı durumlarda orijinal yapılarından tamamen farklı bir formun ortaya çıkmasına yol açtı. Vatandaşlar peyzajların dinamik doğasının daha fazla farkına vardıkça, peyzajlara statik bir sahne olarak bakışları değişir. Şehirlerin kültürel peyzajları ve tarihi bağlamları, aynı zamanda, vatandaş yaşamının maksimum refahını elde etmek için ekonomik olarak uygun, sosyal olarak adil, politik ve uygun yönetim ve sürdürülebilir bir çevre ile işlevsel olmalıdır. Bu tür diğer alanlarda, yerel yönetim düzeyinde kültürel peyzaj inşası, yerel yetkilendirme, kültür inşası ve sosyal güvenlik gibi bileşenlerle ilgilenen stratejik sorunlar vardır (Pourjafar, Dehghani, 2011).

2.2. KENT VE KÖY KAVRAMLARI

Census Sözlük, kırsal alanı kentsel alanların dışında seyrek nüfuslu bir alan olarak tanımlarken, öte yandan kırsal alan km² başına 400 kişi ve üzeri yoğunluğa sahip nüfus olarak tanımlanmaktadır (Valerie Devoos Pelsis ve diğ., 2002).

Joseph Pagano, geçmişten koparmak yerine sürekli diyaloga ihtiyaç olduğuna ve geçmiş formları düşünmeden, değerlere tam saygı duyarak tekrarlamak yerine, yüzyıllar boyunca şehrin sürekli ve kademeli inşasında kullanılan bilinçli değişime ihtiyaç olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle kentsel mekanların tasarımı, her şehrin tarihinin geleneksel ve antik mekanlarının tasarımından ve çağdaş ihtiyaçlara göre esinlenmeli ve kentsel mekan tasarımının ürünü bir bütün ve ilişki içinde, anlaşılması kolay ve gözlemcinin birleştirebileceği bir genel olmalıdır. Bu nedenle, kentsel mekan tasarımının ilkeleri, eski kentsel mekanlarda saklı olan ilkeler ile mekanın niteliksel bileşenlerinin bir kombinasyonudur (Jalali ve diğ., 2015).

2.2.1. Kentlerin Tarihsel Yapısı Hakkındaki Teoriler

Kentin dokuları ve kentin tarihi yapısının dokuları, dünya çapında "kent inşası teorisi", "şehir morfolojisi" ve "mekan düzenleme veya söz dizimi sistemleri ve teorileri" gibi çeşitli teoriler şeklinde incelenmiştir. Şehir inşası teorisiyle ilgili konular Geddis, Salingros ve diğerleri gibi teorisyenlerin eserlerinde bulunabilir. Bu çalışmaların gözden geçirilmesi ile şehir dokusunun şehirlerin bütününde incelendiğini ancak dokuları etkileyen bileşenlerinin dokularına daha az önem verildiği görülmüştür. Teori biçiminde sunulan şehir yapıları türleri doğrusal, segmental, merkezi, damalı vb. şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, Tavassoli Usta'nın, otuz yılı aşkın bir süre önce Yazd kenti odaklı olarak derlediği değerli eseri "Sıcak ve kuru iklimde bir şehir inşa etmek", böylesi bir tavırla anılması gereken kaynaklardan biridir. Morfolojik araştırma alanındaki genel bakışlar, çoğu araştırmacının şehrin biçimini şehrin dokusu olarak gördüğünü göstermektedir. (Henry Lawrence), (Fisher Anwin) ve (Gallimard) yapıyı, sadece şehrin biçimini anlamak için bir araştırma olduğunu düşünmüşlerdir. Diğer araştırmacılar, şehirlerin dokusunun cadde ve meydanların düzenlenmesinden etkilendiğini ve dokudaki diğer unsurların düzenlenmesi ve yerleştirilmesinden daha önemli olduğunu düşünmüşlerdir. İnşa edilen araziler, sokaklar ve mekanlar ile açık alanlar ve arazi kullanımı, birbiriyle ilişkili ve bir sistem oluşturan tarihsel bağlamın öğeleridir. Başka bir çalışmada kentsel blok, kentsel alanların fiziksel yapısının ana unsuru olarak kabul edilmektedir. Boyutlar ve şekiller gibi dokuların özellikleri, farklı arazi kullanım dönemlerinde blok düzenlemeleri, bina formları ve diğer yönler hakkında çok az bilgi vardır (Nourmohammadzad ve Behzadfar, 2012).

Kentsel planlamada doku, kent yaşamı döneminde kent sınırları içinde veya kentle bağlantılı olarak oluşan, yani her kentin dokusu, kentin nasıl oluştuğu ve büyüme ve gelişme aşamaları içinde oluşan organik ve birbirine bağlı mekan kavramıdır. Bununla birlikte, kentin dokusu; kentteki doğal çevrenin özelliklerinden, özellikle de topografya ve iklimden nedeni ile, bloklar ve kentsel mahalleler sık sık veya yoğun bir şekilde ve özel bir sırayla değiştirilmiş kentin mekânlarının ve öğelerinin granülasyonu ve iç içe geçmesidir. Genel olarak kentin dokusu, sahip oldukları özelliklere bağlı olarak, çeşitli faktörlere sahiptir. Kentsel bağlamlarda farklılıklar; oluşum süresi, oluşum hızı, kentsel büyüme hızı, arazi kullanım bileşimi, kentsel işlevlerin kurulması, fiziksel uyum (kentsel uyum), iletişim ağı oluşumu, çevresel denge, oluşum unsurlarının koordinasyonu, nüfus yoğunluğu ve bina yoğunluğu gibi faktörlere göre anlatılabilir. Tarihsel bağlam, şehrin yapısının ve iskeletin çoğunun kaldığı, ancak unsurların, bileşenlerin ve mekanların değiştiği kısımdır. Ayrıca, tarihi değere sahip dokular ve binalar,

korunması yalnızca insanlığın tarihi değerlerini ve medeniyetini değil, aynı zamanda her ülkenin ulusal gururunu, kültürünü ve onurunu da tanımlayan değerli mirastır. Şehirlerin tarihi bağlamları, bir şehrin diğer bölümlerinden ayrı kabul edilmez (Zare ve diğ., 2009).

2.2.2. Kentsel Çevre Kalitesi

Latince'de kalite (qual) kelimesi bir şey ifade eder ve (quality), nitelik anlamına gelir. Kelime açısından (qol) nasıl yaşanacağı anlamına gelir ve kelimelerin bu anlamı, her kişiye özgü ve diğerlerinden farklı farklılıkları içerir. Genel olarak çevre kalitesi, çevrenin bu nitelik ve özelliklerin yerel veya genel olabileceği bir dizi özellik ve özelliğidir. Şehirdeki bir mekanın kalitesi, her birinin işlevlerini ve mekân üzerindeki uygun etkilerini belirleyerek kentsel mekanların kalitesini iyileştirmeye yönelik çözümler sağlayabilen bileşenlerin sonucunda elde edilir. Bu nedenle kentsel tasarım bilgisinin en önemli endişelerinden biri olarak kabul edilebilir. Öyle ki pek çok teorisyen kentsel tasarım faaliyetinin en önemli görevi olarak "çevrenin kalitesini iyileştirmeyi" düşünüyor. Genel olarak, çevrenin kalitesi, daha geniş "yaşam kalitesi" kavramının temel bir parçası olarak tanımlanabilir; Sağlık ve güvenlik gibi temel niteliklerin konfor ve çekicilik gibi unsurlarla bir kombinasyonu tanımlanabilir. Bu bakımdan ortam kalitesinin belli bir alandaki bileşenlerin kalitesinin bir sonucu olarak elde edildiği söylenebilir. Bununla birlikte, bileşenlerin toplamından daha çok, bir yerin genel algısını ve kentsel çevrenin niteliğini, kentsel çevrenin sosyo-kültürel ve fiziksel koşulları olduğunu gösterir, bu da vatandaşların o ortamdan memnuniyet veya memnuniyetsizlik derecesini gösterir. Nitekim, yüksek kaliteli bir çevre, içinde yaşadıkları nüfusa fiziksel, sosyal veya sembolik olabilecek özellikler nedeniyle bir refah ve memnuniyet duygusu iletir. Kentsel sorunlar da dahil olmak üzere insanlarla ilgili kentsel alanlardaki çevresel kalite Son yıllarda şehir planlamacıları, politika yapıcılar ve şehir yetkilileri tarafından değerlendirildi. Çevre kalitesi, farklı mekansal ölçeklerde işleyen bireysel ve doğal faktörlerden kaynaklanan soyut bir kavramdır. Ayrıca, çevrenin kalitesi, daha geniş yaşam kalitesi kavramının önemli bir parçası olarak düşünülebilir (Zare ve diğ., 2009).

2.2.3. Köylerin Fiziksel Yapısını Etkileyen Faktörler

❖ Doğal Faktörler

Bu faktörler, köylerdeki doğal çevre ile ilgilidir ve kırsal topluluk, bunlar üzerinde çok az kontrole sahiptir. Bu kapsamda doğa; kara, hava ve suyu içerir ve bu ortamlardan kaynaklanan faktörler doğal ve çevresel faktörler olarak ele alınır. İklimsel faktörler ve unsurlar, düzensizliğin şekilleri, yüzey su kaynaklarının dağılımı ve yeraltı suyu kaynaklarına erişim

şekli, köylerin bünyesini etkileyen çevresel ve doğal faktörlerdir. Köy ve konut evlerinin yapı ve dokusunun oluşumunda en önemli faktörlerden biri iklimsel şartlardır. İklim koşullarına ve konfora uyarlanan konut evleri, zaman içinde geleneksel mimarlar tarafından uygun bir mimari model olarak çoğaltılmıştır (Hashemnejad, 2008). Barınak, kişinin kendisini hava ve iklime karşı korumak için inşa ettiği fiziksel bir alandır. Bu nedenle, iklim koşulları genel şeklinde belirleyici bir rol oynar (Sartipipour,2009).

Her iklimdeki iklimsel yapıları inceleyerek, tüm yerli yapıların tamamen iklim ilkeleri temelinde ve doğal enerjiden maksimum düzeyde yararlanmak ve soğuk ve sıcaklığı tamamen ele almak için tasarlandığı ve inşa edildiği açıktır. Bu olay her bölge halkının kültürüne uygun olup, yerli ve çevre dostu mimarisi tanımlanmıştır (Shaghghi ve Mofidi, 2008).

İklim dostu tasarım, binanın dışındaki koşullardan bağımsız olarak, konutun mikro iklimini konfor bölgesinde tutmaktır. Konfor bölgesi, insanların yaklaşık %80'inin kendini rahat hissettiği bir durumdur. Buna göre, konforun altı ana faktörü şunlardır: hava sıcaklığı, nem, radyasyon, hava akışı, kapsama alanı ve aktivite seviyesi. Binanın içini kontrol etmek açısından, doğal enerjiyi kullanmanın ilk adımı, genel olarak bina ve konut ortamını hakim iklim koşulları ile uyumlu hale getirmektir (Farajzadeh ve diğ., 2008).

Soğuk kış havalarında, genellikle havanın çok soğuk ve kuru olmasından dolayı, kazılmış evlerde yüksek nemden dolayı kişi rahat nefes alabilir. Bu evlerin ilk özelliği, ısıda biriken sabit sıcaklık ve dengesinin toprak katmanlarına bağlanmasıdır. Yeterli derinliğe sahip bu evlerde sıcaklık gece ve gündüz değiştikçe değişmeyecektir ve bunun tersi de geçerlidir. Mağara evler, çok doğal termostatik özellikler sağlayan dik yamaçlar ve uçurum veya toprak katmanları üzerine inşa edilmiştir. Sadece yağmur yağdığında ve çok sıcak yaz aylarında, içerisi ile dışarı arasındaki sıcaklık farkının hissedildiği yüksek nem, sakinleri rahatsız eder. Mağara benzeri evlerde, özellikle uzun zamandır kullanılmış olanlarda nem yoktur. Mağaranın nispeten istikrarlı ortamı, sinir sistemini düzenlemeye ve ısı üretimi ile ısı kaybı arasında bir denge sağlamaya yardımcı olur. Bu sıcaklık dengesi vücudun hastalıklara karşı direncini artırır ve havanın temiz ve toz ve mikrop lardan arındırılmış olması nedeniyle kişinin genel sağlığını sağlar (Yan, 1986).

❖ Sosyal Faktörler

Herhangi bir yerleşimdeki insan topluluğu, çevreyle başa çıkma ve çevredeki ihtiyaçlarını karşılama konusunda deneysel görüşlere sahiptir; veya yeni planlamaya dayalı, onu bireysel ve toplumsal çıkarların doğal çevrenin kısıtlamaları veya silahlarıyla yüzleşmesinin sonucu yapan eğilimlere ve çıkarlara sahiptir. Sosyal faktörler, köylerin fiziksel özelliklerinin oluşması ve

gelişmesi sürecinde etkili olan insan toplumunun bazı entelektüel, kültürel, görgü kuralları ve alışılmış özelliklerini ifade eder. Etnik köken ve akrabalık, din, sosyal statü, yaşam kültürü ve bilgi düzeyi etkili faktörlerdir (Ahmadian ve diğ., 2008).

❖ Ekonomik faktörler

Bireysel ve sosyal ekonomi, esas olarak bireysel ve sosyal özelliklerle ilgili olan sosyal özelliklerin bir parçasıdır (Ahmadian ve diğ., 2008).

2.3. KÜLTÜREL MİRAS

1791 yılı Dünya Mirası Sözleşmesine göre, kültürel miras şunları içerir:

Anıtlar, mimari eserler, heykel, anıtsal resim ,eski bir boyuta sahip olan elementler ve yapılar, insani yaşam alanlarına ait yazıtlar, mağaralar, sanatsal ya da bilimsel olarak kanıtlanmış küresel değeri olan formları içerir (Hamshahri, 2008, 5).

2.3.1. BÜTÜNLÜK

Bütünlük, kültürel ve doğal mirasın dokunulmazlığı ve bütünlüğü ve özellikleri anlamına gelir. Kültürel miras durumunda, işin fiziksel yapısı ve önemli bileşenleri kabul edilebilir olarak değerlendirilmeli ve erozyon faktörlerinin bunlar üzerindeki etkisi düzenlenmelidir (<https://whc.unesco.org> , Erişim tarihi: 20 Şubat 2021).

2.3.2. ÖZGÜNLÜK

Nara orijinallik belgesine dayanarak, eski değerleri anlamak, otantik bilgi kaynaklarının ve verilerin bulunmasını gerektirir. Dünya Mirası Listesi'nde eser tescili sürecinde, tasarım, malzeme, inşaat kalitesi ve işi çevreleyen çevre ile ilgili özgünlüğü değerlendirilir. Bunlar fiziksel, sosyal ve tarihsel bağlamının tarihsel ve estetik yönlerini içerir (Yokileht, 2008). Her ne kadar, değerler ve kaynakların güvenilirliği ve orijinallik miktarı hakkında, hükümler kültürler arasında değişsede sabit kriterlere göre yargılanamaz (Pahlavan hoseini, 2018).

2.3.3. Koruma ve Koruma Planı

Koruma planı, tarihi bir anıtın kapsamlı bir şekilde, kültürel önemini ve değerlerini, nasıl savunmasız olduklarını ve bunların gelecek için nasıl korunacağını açıklayan bir belgedir. Bu projenin amacı, her şeyden önce, aşağıdakiler için bir çerçeve sağlamaktır:

- Yönetim önerileri sağlamak,
- Büyük restorasyon eylemlerini planlamak,
- Kalkınma planlarını planlamak ve

- Periyodik bakım programının yönetimini sağlamaktır.

Bu program, miras alanlarının miras değerlerini anlamak ve yönetmek için açık bir yaklaşıma sahiptir ve sitenin günlük yönetimi ve bakımı için değerli bir araçtır. Bu programa hazırlanırken, arkeologlar, mimarlar, müze müdürleri, koleksiyonerler, anıt kompleksi ekolojistleri gibi çeşitli özelliklere sahip bir grup insanın işbirliğinden faydalanmak gereklidir. Tasarımcının mirasın korunmasından, grubun koordinasyonundan ve metnin yazılmasından sorumlu olması gerekir (Pahlavan hoseini, 2018).

Koruma planı, bir anıtın eski değerlerini anlamamıza yardımcı olan bir belgedir. Bu belge, anılara genel bir bakış ve anılara erişim hakkında garanti verirken, unutulmaz bir bakım kararı veren politika oluşturma için bir çerçeve sunmaktadır. Basit bir ifadeyle, koruma planı anıtın ne olduğunu, neden önemli olduğunu, durumun ne olduğunu ve ele alınması gereken ana sorunların ne olduğunu belirler. Plan, yeni tedbirlerin planlanmasına, koruma önlemlerinin planlanmasına, halkın erişiminin artırılmasına ve insanların eserle daha fazla iletişim kurmalarına olasılık sağlamaktadır (Heritage Lottery Fund, 2012).

Farklı kültürel miras alanları farklı koruma planları gerektirse de, bu tasarımlar ortak yapısal ilkeleri izlemelidir. Her koruma planında aşağıdaki bölümler bulunabilir:

Birinci Bölüm - Tanıma: Bu bölüm, projenin ilk kısmı olarak, çalışmanın tanımı, tarihçesi, mekansal bilgiler ve çalışmanın mevcut yönetim uygulamaları dahil olmak üzere, eski etkilerle ilgili tüm bilgileri içerir.

İkinci Bölüm - Değer Beyanı: Bu bölüm, planın en önemli kısmı olarak, mirasın önemini ifade eder. Bir değer beyanı, mirasın etkilerini bir bütün olarak göz önünde bulundurmalı ve ayrıca, her bir bölümün değerlerini de, ayrıntıları dikkate alarak incelemelidir.

Üçüncü Bölüm - Tehditler ve Fırsatlar: Bu bölümde, işe ne olduğu, nasıl savunmasız olduğu ve uzun vadede hayatta kalabilmek için potansiyel tehditlerin nasıl belirleneceği hakkında gerekli bilgileri sağlamanız gerekir. Ayrıca, eserin durumunu ve insanlara ve topluma faydalarını iyileştirme fırsatlarını belirlemek de önemlidir.

Dördüncü Bölüm: Politikalar: Bu bölüm işin bakımıyla ilgili yönergeleri açıklamaktadır. Değerler, tehditler, fırsatlar ve politikalar arasında mantıklı bir bağlantı olmalıdır. Politikalar bir dizi hedefe yazılmalı ve esere özel olmalıdır.

Beşinci Bölüm - Uygulama ve İzleme: Planın nasıl uygulanacağına ve izleneceğine dair bilgi verilir.

Tanımlardaki farklılıklar ve çeşitli konularda politika ve strateji kelimeleri arasındaki ilişki göz önüne alındığında, karışıklığı önlemek amacıyla, bu araştırmanın bu terimlerin belirtilmesinin

amacıyla ilgili bu alanda açıklamalar verilmektedir. Bir yer için koruma planının ilk amacı, koruma ve gelişimine rehberlik eden politikaları formüle etmektir. Bir sonraki adım politikaların geliştirilmesi ve uygulanması için stratejilerin ifade edilmesidir. Politikaların özlü, açık ve resmi onay için uygun olduğu söylenebilir. Stratejiler detaylarla ilgilidir, eylemlerin sürecini, zamanını ve önceliğini de hesaba katarlar (Pahlavan hoseini, 2018).

2.3.3.1. Bozulma Önlemi Almak (Dolaylı Koruma)

Bu yöntem kompleksin erozyon ve yıkım oluşumunu veya ilerlemesini önlemek için kullanılacaktır. Yangın, soygun, vandalizm ve görsel bozulmaların önlenmesi için şartların oluşturulması göz önünde bulundurulur. Koleksiyonun düzenli olarak gözden geçirilmesi, dolaylı koruma yönteminin çalışmasının temelidir (Feilden, 2003).

Kültürel Miras siteleri için Yönetim Kılavuzları Kitabında, bu eylemler sponsorluk olarak önerilmiş olup, fiziksel desteğe ek olarak, miraslar ve planlama için de yasal koruma sağlamaktadır. Floransa'nın son iki paragrafındaki tüzüğü genel olarak tarihi bahçelerin yasal ve idari desteğine atıfta bulunur ve korumalarının bölgesel ve yerel planlama düzeyinde öngörülmesini vurgular. Ayrıca, tarihi bahçelerin miras etkilerini korumak için çeşitli alanlarda uzmanlık eğitiminin önemini vurgulamaktadır (Feilden, Yokilhto, 2003).

Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanmasına İlişkin Rehber'e göre, ulusal ve bölgesel düzeydeki yasal işlemlerin, olağanüstü küresel değeri veya gerçekliği ve bütünlüğü üzerinde olumsuz etkisi olan kalkınma ve değişikliklerin etkilerine karşı koruma sağlaması gerekir (Pahlavan hoseini, 2018).

2.3.3.2. Mevcut Hali Korumak

Bir yerin mevcut halini korumak demek, o yerin sürdürülmesi ve bozulmasının ertelenmesi demektir (Pahlavan hoseini, 2018).

Doğrudan kompleksle ilgili olan bu yöntem, mevcut durumda kompleksin korunmasında kullanılır. Bu amaçla, gelecekte komplekste oluşacak olan hasarları önlemek için önlemler alınmalıdır (Feilden, 2003).

Bu soruşturmaya katılan önlemler düzenli denetimleri ve günlük ve periyodik bakımları içerir (Feilden, Yokilto, 2003).

Venedik Şartı'nın 6. paragrafı, tarihi anıtların korunmasının, onu çevreleyen statükonun korunmasını gerektirdiğini belirtir. Buna göre, hacim ve renk ilişkisini bozan yeni bir yapı, yıkım veya değişiklik yoktur (Feilden, Yokilhto, 2003).

Floransa Şartı'nın 7. Maddesi, aynı zamanda, tarihi bahçelerin çevrelerinden ayrılamaz olduğunu düşünmektedir; bu nedenle, tarihi bahçelerin mahremiyetini korumak ve uygulamalarını izlemek için yürütme kuralları oluşturmak gerekmektedir (Pahlavan hoseini, 2018).

Florence Tüzüğüne göre, tarihi operasyonel bahçenin bakımı çok önemlidir ve tarihi bahçelerin bu tüzüğün 11 inci maddesi uyarınca muhafaza edilmesinde asıl nokta, devam etmesinin gerekmesidir. Korumanın, mevcut özgünlük ve tutarlılık durumunun korunmasının temel amacı, bahçenin tüm unsurlarında gözlemlemektir (Feilden, Yokilhto, 2003).

Bitkileri, Floransa Şartı'nın 11. Maddesine göre bahçenin ana malzemesi olarak korumak, gerektiğinde uzun süreli bir periyodik yenileme programı ve bir başka deyişle, bitkilerin tamamen kesilmesi ve tamamen gelişmiş örneklerin yeniden dikilmesi için bir vakanın değiştirilmesini gerektirir. İran bahçesindeki bitkileri koruma konusu farklıdır, çünkü ağaçların rolü, estetik değerler, örgütlenme türü ve alan kalitesine dayalı değerler İran bahçesinde diğer bahçelerlerden farklıdır. İran bahçesi içinde yaşayabilmek için bir alandır ve birçok ülkede bahçenin peyzaj ve peyzajlarından farklıdır (Abui, Jeyhani, 2012).

Bitkilerin, özellikle İran bahçelerindeki ağaçların, birçok ülkedeki rolleri arasındaki farka rağmen, nesli tükenmekte olan bitki ömrünü arttırmak ve bunların zararlı böceklerden ve hastalıklardan elenmesi, kuruluk, bükülme, düşme vb. göz ardı edilemez. Bu sürekli yönetim ile yavaşlatılabilmesine rağmen, genç fidanlar hasarlı türlerin yerini alacak. Bu özellikle bahçe peyzajı için önemlidir. Bu değişiklik tanınabilir olmalıdır (Khanmohammadi, 2015).

Flora Şartı, tarihi bahçelerde su konusunu ayrı ayrı ele almaz, çünkü bu elementin, dünyanın birçok yerindeki bahçelerdeki diğer bileşenlerden daha az önemi olabilir. Ancak, İran bahçesindeki suyun bahçenin hayati bir parçası olduğu düşünülürken, diğer yandan bahçe ile çevresi arasındaki bağlantıdır. Bu nedenle su akışını hasar gören bahçenin içine kısıtlayarak o bahçenin onarılmasına katkı sağlandığı düşünülemez Sonuç olarak, İran'ın tarihi bahçelerini korumak için, onun doğasını anlamamız gerekir (Abui, Jeyhani, 2012).

2.3.3.3. Güçlendirmek(Doğrudan Koruma)

Güç, dayanıklılığı ve yapısal bütünlüğü sağlamak için ana kültürel mirasa koruyucu veya yapışkan maddelerin eklenmesi veya fiziksel kullanılması anlamına gelir. Bu şekilde, sistemin bütünlüğüne saygı gösterilmeli, yapının temel şekli korunmalı ve hiçbir tarihsel belge kaldırılmamalıdır. Geleneksel malzemeler ve yöntemler kullanılması bile tavsiye edilir ve eğer

modern malzemeler ve yöntemler kullanılıyorsa, geridönüşüm ilkesine uyulmalıdır (Feilden, 2003).

Bu yöntem, mirasın niteliğindeki değişikliklerden dolayı orijinalliğini azaltacaktır ve malzemelerin gücünün, gelecekteki tehditlere karşı koyamayacakları kadar düşük olduğu takdirde tavsiye edilir (Feilden, Yokilhto, 2003).

2.3.3.4. Restorasyon

Venedik Tüzüğü'nün tanımına göre, anıtın tarihi estetik değerlerini korumayı ve ortaya çıkarmayı ve ana malzemenin ve geçerli belgelerin korunmasına dayanan özgün tasarımını açıklığa kavuşturmayı amaçlayan özel bir operasyonel restorasyondur (Feilden, Yokilhto, 2003).

Restorasyon, kompleksin kavramlarını ve okunabilirliğini canlandırmayı amaçlamaktadır ve ana malzemeler açısından tarihi belgeler ve arkeolojik kanıtlar periyodik olarak yapılmaktadır. Yenilenen parçalar tüm komplekse uygun olmalı ve yakından tanımlanabilmelidir. Tarihi belgeler olarak kabul edilen çeşitli kursların varyantları, saygı duyulmalı ve şartlara göre kaldırılmalı veya korunmalıdır (Feilden, 2003).

Floransa Tüzüğü'ne göre, tarihi bahçelerdeki herhangi bir restorasyon bilimsel ilkelere dayanarak tam bir araştırma ile yapılmalıdır. Bahçenin gelişimine de dikkat etmek önemlidir

Gerçeğe dayanmayan ancak varsayım yoluyla yapılan bir restorasyon durdurulmalıdır. Bir anıtın yapısının çeşitli dönemlerine eklenen bölümlere saygı gösterilmeli ve kaldırılan bölüm daha az önemliyse ve alttaki katmanların birçok tarihi, mimari ve estetik değeri varsa, yeni katmanların kaldırılmasına izin verilmelidir. Neyin mahvedilebileceği hakkında bir karar vermek bir kişiye bırakılmaz (Feilden, Yokilhto, 2003).

2.3.3.5. İhya

İhya; temel fonksiyonel ömrünü yitiren bir ilçe veya tarihi kentin ekonomik ve sosyal faaliyetlerini iyileştirmek için gerekli olan bir dizi planlama önlemi anlamına gelir. Çeşitli müdahale ve tedavi yöntemlerini uyguladıktan sonra, kültürel ve tarihsel anıtların kalıcılığını garanti etmek için onlara işlev vermek gerekir (Pahlavan hoseini, 2018).

Philadella'nın görüşüne göre, anıtları korumanın en iyi yolu binaya veya komplekse uyumlu işlevler vermektir (Feilden, 2003).

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesine göre, tarihi anıtların kullanımı onları korumayı kolaylaştırıyor. Bununla birlikte, işlev değişikliğinden kaynaklanan anıtların ve

modifikasyonların kullanılması, kullanılacak binaların tasarımında veya dekorasyonunda değişikliklere yol açmamalıdır (Feilden,Yokilhto, 2003).

Florence Tüzüğü, çeşitli terimlerle tarihi bahçelerin kullanılmasını açıkça belirtmektedir: Tüzüğü'e göre, tarihi bahçelerin geçici kullanımı için, bu tür törenlerin bahçeyi tahrip etmek yerine bahçenin görsel faydasını arttırmaya hizmet etmesi için kurallar getirilmelidir. Tarihi bahçelerin fiziksel dokusunu ve kültürel mesajlarını korumak için, bunlara erişimin büyüklüğü ve kırılganlığının izin verdiği ölçüde sınırlandırılması gerekir (Feilden,2003).

2.3.3.6. Geliştirme

Cambridge Ansiklopedisi, gelişimi, ilerlemeyi sağlayan değişim türü olarak tanımlar. Oxford Sözlüğü, gelişimi, daha büyük bir şeyin daha güçlü ve daha gelişmiş hale geldiği kademeli büyüme olarak tanımlar. Iranica ve Britannica gibi diğer pek çok kültürde kalkınma ekonomik gelişme ile eş anlamlıdır. Bu tanımlarda kalkınma, küçük, düşük getirili ekonomilerin modern endüstriyel ekonomilere dönüştüğü nicel ve nitel ilerlemeye götüren bir süreçtir. Kentsel gelişim teriminin, konuşma dilinde bulduğumuzdan daha geniş bir anlamı olduğu unutulmamalıdır. Modernite, yirminci yüzyılın en önemli trendlerinden biridir. Tarihsel olarak, Sanayi Devrimi'ni izleyen yüzyılın ikinci on yılından ve teknoloji ve bilimciliğin gelişmesiyle ortaya çıkan modernizm, hemen insan faaliyetinin tüm alanlarını kapsamıştır. Endüstriden mimariye, mimariden sanata ve tüm bunlardan şehir planlamasına gerekli tüm şartlar sağlanarak yeni şehir planlaması kabulünü ve gerçekleşmesini her geçen gün artırmıştır. Daniel Burnham, modern düşünceye övgüde "Küçük tasarımlar tasarlamayın çünkü bu tür tasarımlar insan kanını kaynatma gücüne sahip değil ve muhtemelen kendi başlarına ölecekler" diyor. Umutlarınızı ve çabalarınızı yüksek tutun ve büyük bir eserin kaydedildiğinde asla ölmeyeceğini, yıllar geçse de o çalışmanın değerli kalacağını unutmayın (Hanachi ve diğ., 2007)

2.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİ

Sürdürülebilir mimari kavramı, yaşamın sürdürülmesinden çok, yaşam kalitesini ve standardını yükseltir. Biz mimarlar için en iyi sürdürülebilir mimari kavramı, günümüzün yaşam kalitesini artırmak ve geleceğin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapay bir ortam yaratmaktır. Sürdürülebilir mimari ise iklim ile uyum içindedir ve bu tip mimaride yapının iç koşulları insan konforunda olup, çevreye zarar vermez. Herhangi bir ulusta coğrafi, kültürel ve dini koşulları tanıyarak ve rahatlık ve hatta kültürel ve dini ihtiyaçlara cevap vererek

sürdürülebilir bir mimariye sahip olunabilir. Sürdürülebilir mimari, iklime uyumlu ve çevreyi bozmayan, iklime, insana, kültüre ve çevreye saygılı bir mimaridir. Sürdürülebilir mimariye göre tasarlanmış binalar, eski, sabit binaların aksine, esnek ve biraz akıcıydılar. Richard Rogers'a göre bu binalar, kışın tüylerini örten kuşlar gibi yeni yaşam koşullarına uyum sağlar ve metabolizmalarını buna göre düzenler. Bu hassas tasarım şekli doğa dünyası ile insan dünyası arasında başarılı bir ilişki kurmuştur. (Rahmani, 2015). Sürdürülebilir mimarinin ilkeleri Tablo 2.3 de anlatılmıştır.

Tablo2.3: sürdürülebilir mimarinin ilkeleri (Aminzadeh, 2003).

1	Geleceğin doğal kaynaklarını ve tesislerini ele geçirmeden; İnsan ihtiyaçlarını karşılamak
2	Yaşam kalitesinin, fiziksel ve ruhsal rahatlığın ve sosyal ve ekonomik adaletin iyileştirilmesi
3	Mimari mekanlarda güvenlik ve konfor yaratmak
4	Farklı mevsimlerde ve farklı zamanlarda çevre koşullarına ve ortamdaki değişikliklere esneklik ve uyum sağlamak
5	Arazinin akılcıca kullanılması ve mimari yapının arazinin şekli ve çevresindeki çevre ile uyumlu hale getirilmesi
6	Hava ve çevre kirliliğini önlemek ve kirlletici tüketmemek
7	Çevre dostu tasarım yöntemlerini kullanmak ve bina tasarımında ve yapımında yerel desenlere dikkat etmek
8	Yenilenemeyen enerji kaynaklarının tüketimini azaltmak ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmak
9	Enerji tüketimini azaltmak ve malzemelerin kirliliğini ve geri dönüştürülebilirliğini azaltmak için iklimle uyumlu malzeme ve unsurların kullanılması
10	Doğanın unsurlarını kullanmak ve yeşil alanları konut alanlarıyla birleştirmek
11	Maksimum ışık, ısı, nem, rüzgar, doğal havalandırma kullanmak ve iç mekanlarda kontrol etmek

Yerli faktörlere karşı sürdürülebilir mimari ilkeleri:

- ❖ İlke 1: Enerji tasarrufu,
Her bina, fosil yakıt ihtiyacını en aza indirecek şekilde tasarlanmalı ve inşa edilmelidir.
- ❖ İlke 2: İklim ile çalışmak,
Binalar yerel iklim ve enerji kaynaklarını kullanabilecek şekilde tasarlanmalıdır.
Yapının şekli ve konumu ile iç mekanların konumu, bina içi konfor seviyesini artıracak ve aynı zamanda yapının uygun şekilde yalıtılmasıyla fosil yakıt tüketimini azaltacak şekilde olmalıdır.
- ❖ İlke 3: Yeni kaynakların kullanımını azaltmak,

Her bina, yeni kaynakların kullanımını en aza indirecek ve faydalı ömrünün sonunda diğer yapılar için bir kaynak sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

❖ İlke 4: Kullanıcılara saygı,

Sürdürülebilir mimari, binayı kullanan tüm insanlara saygı duyar. Şekiller, planlar, erişimler hepsi kullanıcıların ihtiyaçlarına ve kullanıcıların kullanım şekline göre oluşturulmalı ve yapıdaki en üst düzeyde işlevsellik ve esneklik gözetilmelidir.

❖ İlke 5: Siteye saygı göstermek,

Her bina zemine nazıkçe ve hafifçe dokunmalıdır. Yatak boyunca dokuların oluşması, doğal kaynakların optimum kullanımı ve genel olarak çevreye benzer doku, yapıyı doğanın bir parçası olarak tanıtabilir.

❖ İlke 6: Totalitarizm,

Tüm sürdürülebilir ilkeler, yapay bir ortam oluşturmak için bütünsel bir sürece katılımı gerektirir (Azarbayjani, Mofidi, 2003).

Sürdürülebilir mimari doğrultusunda yöresel mimari ilkelerin uygulanması

❖ Kültürel ve sosyal yönler:

1. Demokrasi: Yerli mimari, topluluk üyelerinin kültürüne duyarlıdır; Örneğin, kullanıcının gizlilik ve güvenlik ihtiyacı açısından ihtiyaçlarını dikkate alan içe dönüklük.
2. Uyumluluk: Esnekliği sayesinde bina sakinleri ile uyumluluk
3. Doğayı mimaride anlamlı kılmak, doğru tüketim ve memnuniyet kültürünün oluşumuna neden oluyor.
4. Geriye dönük (kötü alışkanlıkları değiştirmek): Verimliliği azaltan gereksiz şeylerden kaçınmak. Fikirlerimizi değiştirme yeteneğimiz ve isteğimiz, bir soruna kesin bir çözüm bulmaktan çok daha fazla sorunları çözebilir.

❖ Çevresel yönler:

1. Doğaya saygı ve memnuniyet duygusu yaratan ve ortamı anlamlı kılan doğanın anlamsal özelliklerine dikkat etmek.
2. Doğa ve iklim tasarımının maddi özelliklerine dikkat etmek ve çevreye uyum sağlamak
3. Çevre dostu malzeme kullanımında kendi kendine yeterlilik: Günümüz inşaat faaliyetlerinde düzenin sonucu olan güvenli, sağlıklı ve yerli malzeme kullanımı, mevcut teknoloji, operasyonların duyarlılığı ve fizibilitesi. Konsantre enerji, sürdürülebilirlik, onarılabilirlik ve basitlik gibi sonuçlar dikkate alınmıştır.

❖ Ekonomik yönler:

1. Kaynak tüketiminde tasarruflara yol açacak ve böylece maliyetleri düşürecek memnuniyet boşluğundan kaçınmak.
2. Yapının ömrünü uzatan esnekliği, yeni alanlar yaratma ve kullanılmayan alanları yok etme ihtiyacını azaltır.
3. Bakım maliyetlerini azaltan güçlü binalar inşa etme ihtiyacı bahsedilen özellikler, günümüz inşaatları için sürdürülebilir mimari sürecinde yöresel mimarinin tekrarlanabilir değerleri olarak düşünülebilir (Hatami Golzari, 2008).

2.4.1. Biyonik Mimari (Bionic Architecture)

Biyonik kelimesinin sözlükteki anlamı, ilk kez 1959'da Amerikalı bilim adamı Jack E. Steele tarafından kullanılan biyoloji veya doğanın yapay organlarının kullanımı anlamına gelir (Golparvar Fard, 2009).

Biyonik terimi, canlı organizmaların işlevi, yapısı ve hareket ilkelerinden elde edilen bilgilerin bir taklididir (Ting Chiu ve Chia Chiu, 2010).

Biyonikçiler her olgu için yaşayan bir model bulurlar. Biyonik mimarlar için en önemli ilke, yapının, canlılığı ve yaşamı yansıtmasıdır. İnsan, yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu yerleri ve eşyaları inşa etmek ve tasarlamak için doğadan ve çevresindeki yaşam alanından ilham almaya çalışır (Golparvar Fard, 2009).

Batı mimarisi organiktir. Ancak Doğu mimarisi daha çok bir tür inanca veya anlayışa dayanır. Biyonik tasarım hem ürün hem de biyolojik fikirleri içerir. Toplumu anlamak ve bu iki temel konunun doğru bileşimini anlamak başarılı bir tasarıma götürür. Biyolojik kavramlar tarafından yönlendirilen biyonik tasarım, doğal yaşamın incelenmesi, gözlemlenmesi ve keşfinden esinlenmiştir. Son olarak, ürün tasarım aşaması biyolojik bir süreçten esinlenmiştir. Mekana, mimariye ve çevreye uygulanan fikirler uzun zamandan beri geliştirilmiş ve bir felsefe olarak planlama yolları uzun yıllardır var olmuştur. Mimarlar ve mühendisler mimarlık ve inşaat alanlarında doğal dünyayı kullanmışlardır. Biyonik mimaride binalar doğal mimari ile veya kırılğan ve sürdürülebilir malzemeler kullanılarak inşa edilir veya zeminde veya sert bir şekilde oluşan doğal bir mekanı kullanır. Bu doğal yerlerden biri mağaralardır. Genellikle mezar mimarisinin bir yönü olan mağara mimarisi eski çağlardan beri var olmuştur. Bu bakımdan Gourmet, Türkiye ve Güney İtalya'daki Manra'da bulunan çok büyük mesken mağaraları bu mimari tarzın diğer örnekleridir. Hayalleri doğadan gelenler için en küçük tepe bile bir ilham kaynağıdır (Golparvar Fard, 2009).

Biyonik mimaride aşağıdakiler dikkate alınır:

Doğayı fethetmek yerine doğayı takip etmek;

İnsan yapımı yasalar yerine doğa yasalarına güvenmek;

Bireysel ve insan duygularının değeri, mimarinin nihai cevabıdır;

Güzellik, mantıklı şekillerde ve mutlak eylemlerle kurulur (Ting Chiu ve Chia Chiu, 2010).

2.4.2. Organik Mimari

Organik mimari veya biyomorfizm, insan alışkanlıkları ve doğa arasındaki uyumu teşvik eden bir mimarlık felsefesidir. Bu, tasarımın çevresi ile o kadar uyumlu olacak şekilde yapılır ki bina, mobilya ve çevre birleşik ve ilişkili bir kombinasyonun parçası olur (Paull, 2020).

Organik etki, tıpkı bir bitki ve bir canlı gibi, hayati güçler dışında hiçbir faktörün büyümesini engellemediği, farklı yönlerde oldukça dinamik bir şekilde büyüyen bir çalışmadır. Bu eserlerin örnekleri, tüm doğa olayları ve evrene karşı varlıklardır. İnsan, Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olarak, kendi doğal dünyasının dinamik ve yaşamsal ilkelerini anlayarak yaratmaktadır.

Organik mimari ve Biyonik mimari arasındaki fark nedir?

Organik tasarım ile biyonik tasarım arasındaki fark, organik tarzda, doğadaki elementlerin form ve renginin daha fazla kullanılmasıdır, ancak biyonik tasarımda, doğal elementlerin sistemi ve işlevi temel fikirlerde ve yapılarda daha çok kullanılır, örneğin, Güçlü bir yapının inşasında, örümcek ağı tasarımı kullanılmıştır (Paull, 2020).

2.4.3. Kırsal Mimari

Mimarlık, insan düşüncesi ve ruhunun ürünüdür. Bu nedenle, tasarımcının ve inşaatçının entelektüel içeriği ve insan ruhu içinde görülebilir. Her gün Tanrı'nın güzel doğasıyla uğraşan bir insanın, güzel ve yaratıcı bir ruha sahip olmaması mümkün değil. Doğa canlı, dinamik ve bilgilendiricidir. Kırsal kesim insanı, mimarisini doğal çevre, sosyal çevre, kültürel çevre bilinciyle, varoluş ve doğa anlayışı ile tasarlar ve inşa eder. Üretken ve aktif bir insan ve aynı zamanda her anlamda bir sanatçıdır. Sanat onun işi değil, o doğuştan sanatçıdır. Sanatı bilmiyor ama onu iyi tanıyor ve onu tanımlamadan nasıl yapılacağını biliyor. Köy mimarisi, asla ters gitmeyen kolektif bir bilgeliğin ürünüdür. Köylü sadece bir sanatçı değil, aynı zamanda bir teknoloji uzmanıdır. Kentle karşılaştırıldığında, kırsal doku ve mimarinin

özelliklerinden biri de, onları ekolojik olarak güzel kılan doğal çevreyle uyumudur (Sartipipour, 2009).

Kırsal mimari, sadeliğin ve iddiasızlığın, doğal çevreye uyumun, sakinlerin geçim kaynakları ile uyumun, yerel malzemelerin ve yerli bilginin kullanımının açık bir sembolüdür, bu nedenle bazıları kırsal mimariyi işlevselci mimari olarak görür (Sartipipour, 2005).

Köyün mimarisi çeşitli mekanlarla doludur. Çevrenin yetenek seviyesinin, insan yeteneğinin amacı ve seviyesi ile doğru orantılı olduğu ve motive ediciler ne kadar becerikli olursa, çevresel yetenekleri keşfetme aşaması o kadar yüksek olduğu bilinmelidir. Bu, kırsal mimarinin yerel mimariye olgunlaşmasına yol açar. Schultz'a göre köy mimarisi, mekan sanatı kavramının en iyi örneği olarak kabul edildi. O mekan alan artı karakteri olarak düşünüyor (Hanachi ve Kusheshgaran, 2011).

Kırsal ev

Ev, insan ruhunun ve bedeninin yansıma ve etkileşim yeridir. Ev, bedenin ve ruhun aynı anda büyüdüğü yerdir. Yani insana fiziki güvenlik kazandırıp dış çevrenin tehlikelerinden koruyup içeride bir alan yarattığı gibi, insana huzur getirerek ruhsal gelişimine zemin hazırlar ve insanın bilinçsiz serpilmesinin temelini oluşturur (Ali-Alhesabi ve Raheb, 2008).

Barınma, insanoğlunun yaratılışının başlangıcından günümüze kadar her zaman uğraştığı konulardan biridir. Bu konu başlangıçta bir sığınaktan başka bir şey olmasa da, zamanla arzu ve ihtiyaç seviyesinin artması ve bunun sonucunda insan hayatının kültürel, sosyal, ekonomik ve fiziksel boyutlarında ilerlemeyle daha kapsamlı bir biçim ve rol almıştır. Kırsal konutları kentsel konutlardan ayıran temel özellik, üretim ve hizmet kullanımının bu tür konutlarda konut kullanımıyla birleşimidir. Başka bir deyişle, kırsal bir konut, hanehalkının ana ikametgahı olmanın yanı sıra, aynı zamanda hayvancılık, tarım makineleri ve aletleri, tarım ürünleri deposu vb. İçin bir yerdir (Zaheri, 1999).

Düzen

Bu kişi ise Burckhardt (2002)' göre; Kırsal bölge, kırsal kesimini ve mimarisini, "hiçbiri birbirine benzemese de" tüm evler tek bir görünümde bir araya gelerek, uyumlu bir doku oluşturacak şekilde inşa ediyor. Evlerin çokluğunun yarattığı birlik, Köyün bütün bağlamında, tek Tanrı'nın birliğini gösterir. Bu, kırsal mimarinin ilk ve en merkezi kodudur (Nasrollahzadeh, 2011).

Uyum

Kırsal mimarinin ikinci sırrı, bileşenleri ve doğa ve çevresi ile uyumdur. Köyün mimari uyumu doğanın iç uyumundan kaynaklanıyor. Yerli kırsal mimarinin uyumu hem görsel ve hem

de Ezoteriktir. Soğuk ve dağlık bölgelerde köy, dağ yamacında ve katlı bir şekilde oluşur ve bu, dağın kalbine kazılmış bir ev gibi dağ yamacıyla uyum anlamına gelir (Nasrollahzadeh, 2011).

Ekosisteme uygun

Yöresel mimari, doğayı yumuşatarak ve doğal ürünler kullanarak insan ve doğa arasındaki ayrılmaz ilişkiyi gösterir. Bu tür bir mimari, çoğu zaman insanın zor ortamlarda kolayca yaşayabilmesi için çözümler sunar (Ali Al-hesabi, 2008). Bu tür bir mimari, yerel iklim ve kültüre uygun olarak inşa edilen binaları ifade eder (Murakami & İkaga, 2008).

Sadelik

Kırsal mimarinin nihai sırrı sadeliktir. Sadelik, doğanın bir özelliğidir çünkü doğa, görünüşünde bir tür karmaşıklık gösterir. Kırsal mimarinin sırrı, kırsal bir insan için bir ev inşa etmenin, evrenin ve yaşamın yeni bir düzenlemesi olmasıdır. Evrene nasıl bakılacağı, İran'da ve tüm dünyada kırsal mimarinin gizeminin anahtarıdır (Akrami, 2010).

Kırsal konut göstergeleri

❖ Sosyal göstergeler

Konut tipi (apartman, sıradan), konut biriminin mülkiyet oranı, konut biriminin işletme süresi, boş konut birimlerinin oranı, yaşam alanları ve ortak yaşam alanlarına sahip konutların oranı, yemek pişirmek için kullanılan yakıt türü ve ısınma için kullanılan yakıt, sağlık ve tıbbi tesislerin miktarı, hizmet ve ticari tesislerin miktarı, bir yerleşim biriminin nasıl işgal edileceği (gayrimenkul, kira, konut ve organizasyon) hizmet konforu için tesislerin bulunduğu konut sayısı, birim miktarı Konut banyosu, konut birimlerinin oranı ve konumu, hafif kanalizasyonun nasıl bertaraf edileceği, yerleşim biriminde yaşayan hane sayısı ve odadaki insan yoğunluğu.

❖ Ekonomik göstergeler

Kırsal konutların yapım süresi, bir m²'lik konut binasının ortalama inşaat fiyatı, konut yapımı için gerekli vasıflı insan gücünün nasıl sağlanacağı, konut maliyetinin hane halkı gelirine oranı, konut fiyatının hane halkı gelirine oranı, konut biriminin ortalama satış fiyatı, Ortalama konut fiyatları, konut sağlayacak finans kuruluşlarının varlığı.

❖ Fiziksel göstergeler

Kırsal konut birimlerinin bina altı alanı, yerleşim birimlerinin arsa alanı, yaşam alanları, yaşam alanı, yaşam alanı (ortak), sınıf yoğunluğu, performans ve biyolojikliğe dayalı oda sayısı, yaşam ve ortak kullanım, malzemelerin dayanıklılığı, yaşam alanı yapılarının dayanıklılığı, Bina ömrü ve istihdam düzeyi oranı (Sartipour, 2005).

2.4.4. Yöresel Mimari ve Yöresel Kültür

Yöresel mimari, mimarı olmayan bir mimaridir ve belirli bir bireyin veya topluluğun bina ihtiyaçlarına saf bir yanıt verir. Bu tür bir mimari, bireyler veya içinde yaşadıkları topluluk tarafından oluşturulduğu için ihtiyaçları karşılar. İnşaat yöntemleri, zamanla mükemmelleşene kadar inşa edildikleri topluluklar tarafından deneme yanılma yöntemleri olarak uygulanır, ve toplumun iklimsel, estetik, işlevsel ve sosyolojik taleplerine layık olur. Yapıyı inşa eden ve binayı kullanan kişiye yönelen kişi, kişinin ihtiyaç ve isteklerine uygun ve yakışır, eksiksiz bir mimari oluşturur. Yerli ve yöresel mimari hakkında öğrenebileceğimiz önemli bir nokta, bina kullanıcılarının isteklerine ve binaların konumuna tamamen uyarlanmış binalar oluşturabileceğimiz görünüşte basit (çoğu zaman düşük teknoloji) yöntemlerdir (Manoj Kumar ve diğ., 2009).

İlk bakışta, bu yöntemler açık ve basit görünür, ancak gerçekte karmaşık ve oldukça etkilidirler, çünkü zaman içinde test edilmişlerdir ve toplumun ihtiyaçlarına göre uyarlanmıştır. Bu tür mimariden çok şey öğrenebiliriz. Bu tür bir mimari, mimarların yapabileceği yıkıcı işleri, yani konfor ve çevre işlevinden ödün vermeyi önleyebilir. Yerel mimari mükemmeldir çünkü yerel malzeme ve işlevsel binalar yaratan teknikler kullanır. Bu yapılar yerel bilgiyi, yani binaların nasıl etkili bir şekilde tasarlanabileceğini ve yerel kaynakların ve malzemelerin nasıl etkin bir şekilde kullanılacağını en üst düzeye çıkarır. Temel insan ihtiyaçlarından biri barınaktır. Yerli ev, bu faktörün doğrudan bir ürünüdür. Barınak, ısınma ve güvenlik sağlamak için her zaman bir eve ihtiyacımız var. Kültürel ihtiyaçlarımızın (estetik, toplum ve gelenek) insan ihtiyaçlarıyla (barınma, yemek ve sıcaklık) oluşmasıyla birlikte, genellikle evlere yansıyan yerli mimari doğar. ve diğerinden ödün vermeden her iki ihtiyacı da karşılamak için seçici bir denge oluşturulur. Ek olarak, yerli yuva, özel hayat ve topluluk arasında doğru dengeyi sağlar ve bu, her durumda o yerde var olan kültür tarafından belirlenir. Bu nedenle, yöresel mimari ile insan mimarisinin ilkeleri arasında kilit bir bağ olduğu söylenebilir (Manoj Kumar ve diğ., 2009).

Yöresel mimari, belirli bir yere ait olan herhangi bir mimari türü olabilir. Bu mimari, basit kırsal kentsel binalardan büyük binalara ve hatta anıtlara kadar değişebilir ve çoğu durumda, yöresel mimari kırsal mimari ile karıştırılır. Dünyadaki bu tartışmanın öncülerinden biri de Amos Rapaport'tur. Rapaport yöresel mimari için özel bir tanım sunar. Yöresel mimariyi; resmi, tanınmış ve anıtsal mimariyle tezat oluşturan bir mimari olarak görüyor. Diğer bir deyişle, daha basit, daha popüler ve genel olarak halkın ihtiyaçlarını karşılayan bir mimari türüdür. Ayrıca, anıtsal mimarinin yöresel mimaride kök salabileceğini savunuyor. yöresel

mimari, teorik tartışmaların ve ampirik mimari araştırmaların bir parçası olarak yaklaşık yarım yüzyıldır varlığını sürdürmektedir. Bu konu ilk olarak bilinmeyen mimari, geleneksel mimari, halk mimarisi ve hatta mimarsız mimari gibi çeşitli isimler altında anılmıştır. Bu mimari, tarih boyunca çeşitli olguların eseri olmasına rağmen, özel kimliğini korumayı başarmıştır. Ekoloji, bir ülke halkının geçerli bir kimlik kartı olduğu için, onların gelenek ve göreneklerini, ruh ve duygularını, düşüncelerini ve inançlarını, zevklerini ve sanatını temsil eder. Yöresel mimarinin oluşumunda, bazı sosyal ve ekonomik ilişkiler doğal çevreye ve kültürel sembollere ustalıkla yansıtılır ve sadelik ve görsellik ikisi aynı anda gözüktür. Uzmanlıklardan uzak gerçekleştirilen yöresel mimari, insanların doğal etkenleri ve manevi arzuları ile ilgili olarak bir toplumun ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür, çünkü onların katılımıyla planlama ve uygulamada doğar ve günlük yaşamlarından ilham alır ve gösteriş ve savurganlıktan uzak olarak kurulmuştur. Dolayısıyla, yöresel mimari, bir üslubu olmayan ve belirli bir biçim ve "modelden" uzak, doğaçlama olma özelliğini korumuştur. Buna göre, bilinmeyen topraklar karşısında, gizemli, tanıdık ve anlaşılır bir bağlantıda yerli eserleri ve mimari bulunur. (Rahmani, 2015).

Mimari, peyzaj mimarisi ve coğrafya perspektifinden pek çok uzman, kırsal alanların özgün mimari özelliklerinin oluşumunda, mekansal planlamada, yerli fiziksel tasarımında ve yerleşimlerin geliştirilmesinde belirli doğal yerleri ve iklim koşullarını belirleme rolünü kabul etmiştir (Taghvaei, 2013).

Yöresel mimarinin oluşum süreci:

❖ Birincisi,

Mimari ürünlerin oluşumu, bazen yenilenen belirli bir zaman alanına uzanır. Binanın içinde yaşayanlarla bütünleşmesi temel bir ilkedir. Bina, üretim yöntemlerinin sanayi öncesi çağında ve insanlar birbirine benzediğini kabul etmeden önce, genellikle sahipleri olan inşaatçıların yaşam alanıydı, özellikle tartışmamızın konusu olan yapı kategorisinde ikamet ettikleri yer ve vücudunun, hayal dünyasında, tüm köşelerinde, seviyelerinde ve hacimlerinde dikilmesi ve düzenlenmesi içlerinde hayali bir hayat yaşadığını biliyor, ve bu temel prensiptir.

❖ İkincisi,

Yapıyı kutsallaştırmak ve cennet hayatının bu dünyadaki, sembolü olduğunu göstermek için suyu ve bitkileri, ışığı ve güneşi sunmaktan, ikiden fazla taşın bir araya getirilmesinden kaynaklanan en basit biçime kadar, doğaya etki etmek ve doğadan etkilenmek aynı zamanda doğaya saygı duymak ve doğayla kaynaşmak, insanlar tarafından yaratılan alanın bu ilkenin kuralının bir kanıtıdır.

❖ Üçüncüsü,

İhtiyacı belirleme ile onu tatmin etme arasındaki mesafe, alanı hayal etme ve gerçekleştirme arasındaki mesafe, arazi ve bina hakkında düşünme anı ile arsaya sahip olma anı arasındaki mesafe geleneksel veya yöresel mimarinin ana özelliklerindendir.

❖ Dördüncüsü,

Optimize edici mimarileri inşa eden insanların zevklerinin, uzuvlarda ve köşelerde, yüzeylerde ve süslemelerde ve heykellerin oranlarındaki yansıması, etnik kültürü ve aynı zamanda bireysel kültürü ifade etmektedir. Etnik kültürü, mimari birimleri ve koleksiyonları, şekillendirmede ilk faktör olarak ele alırsak, bireysel zevkler ve anlayışlar o kültür bağlamında değişkenlerden başka bir şey olamazlar. Ve burada karşıt olan ve birbirini tamamlayan iki özelliğin varlığından bahs edebiliriz:

İlk özellik, birimlere ve mimari koleksiyonlara tekdüzelik verir; ikinci özelliği ise İnşaatçının bina ve kompleks sahiplerinin kimliğindeki özdeşleşmedir.

Başka bir deyişle halk kültürü farklı boyutlarıyla, renklere ve boyutlara, yapım tekniklerine ve mekan dekorasyon yöntemlerine, binaya insanların nasıl girip çıkacağı ve yer değiştireceğine ve yapılı alanın dış şekline etkisi vardır.

❖ Beşincisi,

Bir bina oluşturma sürecinde, entelektüel zevklerden oluşan ve yerel gelenekler ve göreneklerden doğan ve yerli halkların tarihini ve kültürünü yansıtan bir dizi görsel özellik, hem bina hem de şehiri bir kamusal zenginlik sembolü olarak gösterir. Bu kategoriye ekleyebileceğimiz şey, organik bir kapsamlılıkla doğaçlama mimari bedeninde ölçülmüş, hassasiyet, zarafet ve incelik dokunmuş bireylerin kimliğidir (Rahmani, 2015).

Yöresel mimarinin uzun ömürlülüğünün sırları:

❖ Kimlik ve Doğa:

Günümüzün kaotik dünyasında kimlik, bulunması zor bir sırdır. Bu kimlik bugün çok hatırlanıyor; İnsan kimliği, sanatsal kimlik, mimari kimlik vb. Hepsi "kimliğin" kaybolması ve herkesin onu araması nedeniyledir. Aslında kimlik, bir eseri kökenine, ve aslına bağlayan bir kavramdır. Geleneksel insanın bakış açısından insan, Tanrı'nın bir yaratımıdır, ayrıca içinde bulunduğu dünyayı da Tanrı yarattı. Yani insanın ve evrenin kökü aşkın bir kökene sahiptir. Bu nedenle insanın kimliğine kavuşabilmesi için kökenine, yani doğasına yaklaşması gerekir. insanın doğada olması; Tanrısına ve kökenine yakın olması demektir, dolayısıyla insan, sanat ve mimari her ne kadar doğal olursa bir okadar kökenine yakın olur.

❖ Birlik ve Uyum:

Sanatın amacı, ilahi birliğin en doğrudan göstergesi olan bir düzenden insan çevresine ve dünyaya fayda sağlamaktır. Sanat dünyayı aydınlatır ve ruhun sonsuz birliğe dönmesine yardımcı olur. Yöresel mimaride tüm evler aynı olmamakla birlikte tek bir düzende bir araya gelerek uyumlu bir doku oluşturur.

❖ Güzellik:

Yöresel mimari güzel ve hoştur, çünkü yaratıcısı güzel düşünüyor. Yöresel mimarinin güzelliği sanatta değil; Yani kasten kendini güzelleştirmek istemiyordu, ama bu güzellik evren hakkındaki bilgisinden kaynaklanıyor, dolayısıyla geleneksel mimarinin güzelliğinin sırrı, kainatı ve evreni tanıma oranına bağlıdır. (Rahmani, 2015).

Yöresel mimarinin iklimsel yeteneklerini tanımanın önemi:

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkması ve insanların fosil yakıtlara erişimi sonrasında ortaya çıkan mimari tasarımlar, iklim koşullarına en az adaptasyona sahiptir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği teknolojik gelişmeler bu dönemdeki bu tutarsızlıkların birçoğunun etkilerini azaltmış ve iklimsel tasarımlarının zayıflığını örtmüş olsa da, yine de mimari tasarımların farklı iklimlere sahip tüm şehirlerdeki tekdüzeliği bu çağda, özellikle İran gibi ülkelerde göze çarpıyor. Bununla birlikte, yirminci yüzyılın ortalarında fosil yakıtların azalma tehlikesi ve sınırlı arz, sanayileşmiş ülkeleri yaşam koşullarını iyileştirmek için doğayı kullanmaya yönlendirdi. Bunlar arasında, bu ülkelerin binalarda enerji tüketimi yönlerine dikkat etmesi, çeşitli iklimsel tasarım tekniklerinin icat edilmesine yol açmıştır. Tabii ki, yöresel mimariyi düşünmeden ve onun örneklerini kullanmadan bu mümkün olmazdı. Endüstrileşmiş ülkelerde uzmanlar tarafından sağlanan iklim tekniklerinin kullanılması, yöresel mimariye dikkat edilmediği takdirde etkili olmayacaktır. Ayrıca İran'da yaşamın tarihi ve mimarlık alanındaki parlak arka plan, yöresel mimarinin iklim tekniklerine dikkat etmek ve onu modern bir şekilde kullanmak gerekliliğini acil kılıyor. Diğer bir deyişle, mimarlığın temel kimliği, insan deneyiminin artmasıyla tarih boyunca gelişen insan ihtiyaçlarına yerinde cevap vermektir (Razjouian, 2010).

Yöresel mimari, doğayı yumuşatarak ve doğal ürünler kullanarak insan ve doğa arasındaki ayrılmaz ilişkiyi gösterir (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

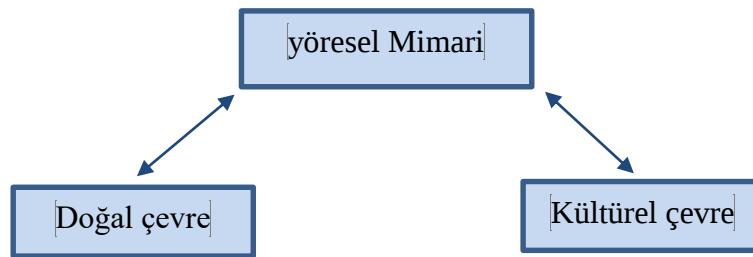
İran'ın sıcak ve kurak bölgelerindeki geleneksel evler, insanın doğa ile uyumunun en belirgin örneklerinden biridir. Sıcak ve kurak alanların iklimsel ve benzersiz özellikleri, özel prensiplere sahip konutların oluşmasına ve su kemerleri ve rüzgar perdeleri gibi akıllı tekniklerin geliştirilmesine yol açmıştır (Dehghan, 2003).

Bu alanlarda iklim konforu üç şekilde sağlanır: gölge ve rüzgar kullanımı, su kullanımı ve güneş ışığının etkisinin azaltılması (Golkar, 2000.).

İklim, şehirlerde merkezi avlunun oluşmasında ve İran'ın sıcak ve kuru iklimlerde geleneksel ve yerli mimarisinde en önemli faktörlerden biridir (Zare ve diğ., 2009).

Modern mimarlardan farklı olarak postmodern mimarlar ve teorisyenler yer duygusunun yorumlanmasına çok dikkat ederler, çünkü bir binanın inşasında çevresel özelliklerin - başka bir deyişle mekanın duygusu ve ruhunun - mimarının bedeninde algılanması ve yansıtılması gerektiğine inanırlar (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Kültürün mimari ve kentsel mekanlarda varlığı çeşitli şekillerde yapılır; örneğin plandaki öğeler, roller, süslemeler, hacimsel kombinasyonlar veya özel kombinasyonlar şeklinde varlığı. Yöresel mimari, toplumların içinden gelişen ve onları üreten kültürlerin değerlerine, ekonomisine ve yaşam tarzlarına uygun bir mimari olarak kabul edilirse, bu mimari zamanla sosyal, iklimsel ve teknolojik koşullara maruz kalır, Uyum sağlar ve gelişir (Nourmohammadi, 2012). Bu nedenle yöresel mimaride, doğaya ve yöreye ek olarak, tarih boyunca mimarının yapısı üzerinde birçok etkisi olmuş olan kültür denen başka bir bileşen daha vardır. Başka bir deyişle, yöresel mimari iki temel bağlantıya saygı duyar: - bir dizi kültürel değer veya davranış anlamına gelen kültürel çevre ile bağlantılı bir toprakta geçerli olan yasalar ve - bir dizi veri anlamına gelen doğal çevre ile bağlantılı arazinin insana sunduğu ve hem entelektüel hem de pratik araçlar kategorilerini içeren; örneğin renk, beden, uygunluk, malzemeler, bileşenler gibi öğeler ve yapı elemanları, şekil 2.1 (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Şekil 2.1: yöresel mimarinin iki temel bağlantısı (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2017).

2.4.4.1. Yer Duygusu

Bir yere bağıllık, kişiler ve mekanlar arasında bir kavram, ilişki ve bağlantı noktası olarak tanımlanır. Yerin insanlar üzerindeki duyusal, duygusal ve içsel etkisi, yere bağıllık hakkında düşünmenin merkezidir, çünkü insanlar bir nesneye, eve, binaya, mahalleye veya doğal bir ortama çekilebilir. Bir yere bağıllık, bireylerin belirli bir yere veya bir araziye ortak duygusal ve duyusal kültürel anlamlar vererek oluşturdukları bir yerle sembolik bir ilişkidir ve bir grubun veya bireyin yeri nasıl algıladığı ve onunla nasıl ilişki kurduğunun temelidir (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

İnsan ortamının kalitesinin artırılmasındaki önemli anlamlardan biri yere aidiyet duygusudur. Aidiyet duygusu, insan kültürü ve bileşenleri ile mekan arasında güçlü bir bağ ve etkili bir faktör anlamına gelir ve kişinin çevre ile etkileşimi zamanla derinleşir ve genişler (Matlabi, 2011).

Konum, faaliyetlerin temelidir ve genellikle bir kimliğe sahiptir ve çeşitli sosyal faktörleri içerir ve geçmişi, bugünü ve geleceği birbirine bağlayan bir geçmişi vardır (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2017).

Bir yere ait olma duygusu, insanların çevreye ilişkin zihinsel algıları ve çevrelerinin kültürü hakkında az çok bilinçli duyguları anlamına gelir; bu da kişiyi çevre ile içsel bir ilişki içine sokar, böylece anlayış ve kişinin duygusu, çevrenin anlamsal bağlamı ile bağlantılıdır ve bütünleştirilmiştir. Bu duyu, mekanı belirli kişiler için özel duyusal ve davranışsal özelliklere sahip bir mekana dönüştüren faktördür (Tavakoli, 2009).

2.4.4.2. Kaya Mimarisi

Tarihsel bir kompleks olarak kaya mimarisi, sadece arkeoloji ve tarih öncesi bilimi ve tarihi için değil, aynı zamanda medeniyet tarihi, dinlerimizin tarihi ve bu tür mimariye sahip uluslararası kültürel ilişkiler için de önemlidir (Ulusal Jeoturizm Planı Raporu, 2008).

Örneğin bir ev veya mezar gibi gerekli alanı yaratmak için bir kayada delik açıldığında ve delik yavaş yavaş genişletildiğinde, buna kaya mimarisi denmektedir. Başka bir deyişle kaya mimarisi, insanın uygun bir alan yaratma mücadelesinin ürünüdür. Kaya mimarisi belirli inançlara dayanmaktadır. Eski milletlerin kültüründe dağ kutsal ve saygı duyulan bir unsurdu ve dini törenlerde önemli bir rolü vardı (Asadi ve Abbasi, 2008).

Kaya mimarisi, sıradan mimariden çok farklıdır. Sıradan mimaride kireç, alçı, tuğla ve kil gibi yapı malzemeleri ana mimari levhayı oluştururken, kaya mimarisinde bunun tersi doğrudur yani mimari alandan başlar (Gorji Malhebani ve Sanaii, 2009).

Fiziksel olarak, son yıllarda fiziksel gelişiminde yeryüzünün doğal etkenlerinin ve özelliklerinin göz ardı edildiği ve doğayı takip etmenin mekanların tasarımında çok az rol aldığı şehirlerin aksine, köylerin dokusu doğal etkenlerle uyumlu ve bu anlamda daha organik bir doku oluşturuyor. Köyleri kentsel alanlardan ayıran en önemli özelliği, doğaya, suya ve toprağa bağımlı olmaları, böylece sosyo-ekonomik ve fiziksel sistemlerini bu faktörlere bağlı olarak oluşturmalarıdır (Sartipipour, 2009).

Kaya mimarisinde fiziksel faktörler tamamen doğal faktörlerden seçilmiş ve fiziksel form ile insan davranışı arasında özel bir kombinasyon oluşturulmuştur (Rahimi, 2004).

Kaya mimarisi mekan ve gövdesi bakımından iki türe ayrılır:

Tip 1: Büyük serbest ve ayrı kayaların içinde, bir konut birimine veya kamu birimlerine adanmış çeşitli alanlar oluşturulur ve bu tür kayaların dışları bile oyulabilir veya dekore edilebilir ve bunlara bir pencere veya tavan penceresi takılabilir. Türkiye'deki Kapadokya'nın Görme bölgesinin mimarisi, ve Kandovan'ın kaya mimarisi gibi.

Tip 2: Dağların ve tepelerin içinde yaratılan çok sayıda mekanın dış görünümü yoktur ve içlerinde tavan penceresi oluşturulamaz. İran'daki önemli bir örnek, Kerman'daki Meymand köyünün kaya mimarisidir (Gorji Malhebanı ve Sanaii, 2009).

Bu türden konutlar çoğu durumda dağın eteğinde art arda kazılan birkaç bölüme ayrılmıştır. Ön kısımlar yatak odası ve oturma odası olarak kullanılır, arka kısımlar ağıl olarak kullanılır ve dış girişin taş duvarla yapıldığı sıklıkla görülür (Zaheri, 1995).

Kaya evi şekillendirme araçları

Kaya yerleşimleri; çekiç, kazma, özel testere ve balta gibi basit aletlerle oluşturulur. Bu nedenle, bu malzemeler mağara benzeri odaları genişletmek ve inşa etmek için uygundur (Kayanın kabaca yumuşak yüzeyi havaya maruz kaldıktan sonra sertleşir). Bu tür bir mimari malzeme ve nakliye için herhangi bir maliyete neden olmadığından, bu tür bir mimari çok ekonomik bir yapı tarzı ve ilginç bir çevre alternatifidir. Ayrıca, bu yapıların bakımına neredeyse hiç maliyet harcanmaz (Emge, 1992).

2.4.4.3. Dünyadaki Kaya Mimarisi Örnekleri

Antik çağlardan beri, insanlar tarafından bir sığınak ve konut olarak yüzey ve yer üstü kazılmaya başlandı. Sadece doğal mağaralar değil, yapay mağaralar, özellikle insan yapımı yer altı yapıları tüm dünyada biliniyor. Orta Doğu, kültür ve medeniyetin beşiği Türkiye haricinde, Malta'da Hall Saflin, Libya'da Syrene, İşgal Altındaki Topraklardaki Marsha, Ürdün'de Petra,

Bularqia ve Matenmata'nın yanı sıra İtalya'da Roma ve Manera gibi eski yapıları da içeriyor.(Ayhan, 2004).

İlk zamanlarda yaşam mağarada başladı. Arkeologlar, yerleşimleri iki buçuk milyon yıl önce Taş Devri ve Paleolitik'e tarihlendiriyor (Jahi, 2009).

Kaya yerleşimleri ve mağaralar genellikle tarih öncesi insanlar tarafından kullanılmıştır. Bu yerleşim yerleri eski bir arazi kullanım sistemine sahip kültürel ve jeolojik değerlerler olarak kabul edilmektedir (Hartley ve Wolley Vawser, 2005).

Pek çok ülkede bu merkezler artık turist çekmek için kullanılıyor, öte yandan Dünya Mirası kapsamındaki bu eserlerin UNESCO'ya tescili de korunmalarına yol açmıştır (Sabri ve Eslami, 2006).

Kaya habitatları, peyzaj biyoçeşitliliğini ve kültürel değişimi belirlemek ve izlemek için değerli araçlardır. Araştırmalar, kaya habitatlarının çeşitli amaçlarla ve çeşitli sergiler düzenlemek için kullanıldığını ve bu yerleşimlerin yeniden tasarlanmasını gerektirdiğini göstermektedir (Acar ve Sakıcı, 2008).

Kaya mimarisinin nerede ve ne zaman başladığını anlamak zordur. Bilim adamları, Küçük Asya ve Yakın Doğu'daki ilk kaya mimarları olduklarını tahmin ediyorlar. Kudüs'te yaklaşık 100 kript şeklinde mezar mezarı var ve Hint yarımadasının tarihi kaya mimarisiyle doludur. Dünyanın bu bölgesindeki bu tür mimari MÖ 2. yüzyılda başladı ve MS 9. yüzyıla kadar devam etti. Kaya mimarisi Afganistan'ın Bamyan kentinde de görülebiliyor ancak Anadolu'daki kaya mimarisinin en önemli merkezi Türkiye'nin Kapadokya bölgesindedir. Türkiye'deki Kapadokya ve Kandovan kaya mimarisi arasında pek çok benzerlik var (Bani, 2005).

İspanya'nın Valladolid kentinde ise kendine has özellikleri ve yerleşim eksikliği nedeniyle korunması gereken kayalık yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu tür yerleşimlerin nem oranı yüksektir ve bu da çoğu kaya yapısının bir özelliği olduğu söylenebilir. Bu yerleşim yerlerinin işleyişini sağlamak için nem kontrol edilmelidir.Yeraltı kaya yerleşimlerinde, içerdeki yüksek nem bu yerleşimlerin dezavantajlarına bir örnektir (Canas ve Mart, 2004).

Dünyadaki kayalık köyler

❖ Kapadokya

Türkiye'de Nevşehir İli'nde Kapadokya, iki volkandan yayılan volkanik önergelerin oluşturduğu bir bölgenin eski adıdır (Tucker ve Emge, 2010). Farsçada Kapadokya, güzel atlar için bir yer anlamına gelir. Burası kapalı bir açık hava müzesi ve geleneksel insan kültürü mirasına paralel bir örnektir (Tahan, 2007). Kapadokya, Nevşehir ve Avanos üçgen bölgesinin

merkezinde 250 km'lik bir yarıçap içinde yer almaktadır (Tahan, 2007). Altmış milyon yıl önce Toros Dağları, 3,916 m'de Erciyes volkanlarını ve 3,253 m'de Hassan Dağını, Kandovan'ın yaklaşık 15 veya 20 katı büyüklüğünde oluşturdu. Milyonlarca yıl boyunca, bu iki dağın (Hassan Dağı ve Gulu Dağı) volkanik külü kademeli olarak bir bazalt tabakası oluşturmuştur (Gorji Malhebani ve Sanai, 2009).

Sertleşmiş volkanik kül, volkanik tüflere dönüşmüş ve yumuşak gözenekli kayalar oluşturmuştur. Milyonlarca yıl boyunca bu kayalar sütunlar ve Peri Bacası adı verilen doğal bir muhafaza oluşturdu. Bu kayalar, ahırlar ve ibadethaneler gibi mağara konutları oluşturmak için boşaltılmıştır. Vadiye 9 ila 13. yüzyıllardan kalma yaklaşık 300 kilise ve mağara benzeri manastır dağılmış durumdadır (Tucker ve Emge, 2010).

Türklerin İran'dan geçişi ve İranlılarla temasları sırasında İran yapı tarzını yaşam geleneklerine ve fikirlerine uyarlayarak Kapadokya bölgesinde inşaatlara başlamışlardır (Emge, 1992).

Kayaların birçoğu yöre halkı tarafından oyulmuş, evler ve yaşam alanları haline gelmiştir. Sert kayanın derinliklerindeki odaların kapı ve pencerelerindeki delikler, halkın çalışkan ruhunu göstermektedir (Gorji Malhebani ve Sanai, 2009). Bir zamanlar bu kayalık yerleşimlerde İslami kırsal geleneğe sahip Türkler yaşıyordu (Emge, 1992).

Ayrıca Kapadokya bölgesinde 1500 yıldan daha eski yeraltı ve yarı yeraltı yerleşimleri de bulunmaktadır. Yumuşak tüflere oyulmuş bu insan yapımı kaya yapılar, insan yapımı yapıların kaya mühendisliğinde uzun vadeli performansının en iyi örneğidir. Bu tüfler aynı zamanda barınma ve gıda depolama için iyi ısı yalıtım özelliklerine sahiptir. Bu kayaların mühendislik özelliklerinin dikey ve yatay yönlerde belirgin değişiklikler göstermediği açıktır (Aydan ve Ulusay, 2003). Kapadokya'da geçmişte oyulmuş kaya yapılarının şekli köyden köye değişmektedir (Emge, 2003).

Bu alanda insanlar, jeolojik özellikler nedeniyle bina yerine tüneller yaparak kendilerine evler kazmışlar, bu kısmen izole etmek ve güvenlik oluşturmak içindi (Ari, 2004).

Kapadokya halkı, Kapadokya'nın özel özelliğinin mimari unsurların uyumu olduğuna, yani insan ile doğa arasında uyum olduğuna inanırlar (Bakhshi, 2007).

Bu taşlar farklı boyut ve şekillere sahip olup, taşların cinsine bağlı olarak çeşitli renkler (siyah beyaz, pembe ve gri) farklı geniş alanlarda görülebilmektedir (Erdem ve Solak, 2005).

Türkiye'de kazılan kaya evler içinde yapılan bir çevre deneyi, şiddetli mevsimsel sıcaklık farklılıklarına rağmen iyi bir iç ortam sıcaklığını koruduklarını göstermiştir. Bölgede

inşaat malzemesi bulunmaması nedeniyle bu bölgenin yerlileri kayaları kazarak kayaların izotermal özelliklerinden yararlanmaktadır (Murakami ve Ikaga, 2008).

Mağaranın iki katında ve eklerinde, üst kat genellikle alt kattan daha geniş, yaklaşık 15-20 cm olup, zemin katın üzerinde bir çeşit kalıp ve yapı oluşturur. Kışın oturma odası olarak daha sıcak ve ıssız mağaralar, yazın ise önlerinde çok pencere ve iyi hava akımı olan kapalı binalar yaşam alanı olarak seçilmiştir. Türk kaya evlerinde tuvaletler kaya evin dışında yer alır, bu dini nedenlerden dolayıdır çünkü ev dışında tuvaletin temizlik ve hijyen nedeniyle daha iyi olduğuna inanılırdı. (Emge, 1992).

❖ Göreme Köyü

Neveşehir'de yer alan Göreme bölgesi, su ve rüzgar erozyonunun etkisiyle yumuşak fırtınaların peri bacaları adı verilen sert karışımlardan çekici bir peyzaj oluşturduğu, yapılar 90 m derinliğe sahip yumuşak fırtınalar üzerine yerleştirilmiştir. 8 ila 10 katlı tören salonu, muhteşem depolama alanı ve havalandırma içerir. Bu yerler barınma, yemek ve meyve depolamaya uygun yerlerdir. Bugün var olan kaya evlerin çoğu 19. - 20. yüzyıllarda Osmanlı mimarisi tarzında kemerli odalarla inşa edilmiştir. Bazı bölgelerde kayaların çökmesi nedeniyle eski kaya evleri ve bacalar boşaltılmıştır (Tucker ve Emge, 2010). Bu yapılar, tarihi yapıların insan varlığı olarak korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Kaya yapıları, yerli halkların malı olarak kabul edilmektedir. Ek olarak, bu yapılar insan eli yapılarının kaya mühendisliğinde uzun vadeli performansına ilişkin veriler ve içgörüler sağlar (Aydan, Ulusay, 2003).

❖ Molise Köyü

Molise, Güney İtalya'dadır ve ikinci küçük İtalya bölgesidir. Mağaralar, insanlar tarafından binlerce yıldır ev olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Tarih öncesi insanların erken dönem doğal kutsal alanlarında buldukları güvenlik ve koruma, daha sonra diğer halklar ve kültürler tarafından sürdürüldü. Arkeolojik kazılar, Granada'da Müslümanlar tarafından kazılan birkaç mağarayı ortaya çıkardı. Bu tür yapılar çevrelerindeki kültürel, ekonomik ve sosyal değişimleri yansıtır. Bu tür yerleşimler, belki de değerli bir inceleme konusu olmamaları nedeniyle uzun yıllardır unutulmuştur. Ama bugün, başlangıçta bile, mimarinin çok önemli unsurları olarak bilinirler. İtalya'da bu tür yapılar ve yer altı yapıları, inşaat için malzeme alamayan fakir insanlara aittir. Bu tür yerleşimlerin yaygınlaşmasının nedeni bazen Akdeniz bölgesinde manastırcılığın yayılmasıydı. Bu manastırlar, şehirler gibi, farklı bölgelerin sakinlerini bu yeni merkeze çekti. İnşaat için yeterli paranın olmadığı birçok bölgede bunun yerine kazı yapıldı. İnsanların bu tür barınaklara yönelmesine neden olan çok sayıda faktör

arasında, korunmak için barınma ihtiyacı, belirli mezheplerin kullanılması, gıda muhafazası için uygun bir ortam ihtiyacı, su ve su kaynaklarının korunması için uygun ortamlara ihtiyaç vardır. Jeoloji, bu tür habitatların oluşumunda belirleyici bir faktördür. Bu habitatlar, bakımı neredeyse kolay olan yumuşak bir şekilde sıkıştırılmış kayalarla karakterizedir. İnsanlar kısa sürede, özellikle hammaddelerin bulunmadığı alanlarda inşaat için kazı yapmanın inşaattan daha kolay olduğunu fark etti. Bu yerleşimler doğa tarafından kamufle edilmekte ve ayrıca hava ve düşmanlardan korunmaktadır. Bu sayede insanlar, yapılaşmaya uygun tarım alanlarını tahrip etmezler. İtalya'da yer altı yerleşimleri, İtalya'daki Molise bölgesi gibi kırsal alanlarda çalışan çiftçilerin ve çobanların kültürüyle yakından ilişkilidir. Bölgedeki jeomorfolojik koşulların zor ve çeşitli topografyası, bu bölgedeki nüfus yoğunluğunu merkez bölgelere göre İtalya'dakinden daha düşük hale getirmiştir (Cialdea ve Maccarone, 2007).

❖ Setenil de las Bodegas Köyü

İspanya'da yer alır. İspanya'da eski zamanlarda bir tür mağara yaşamı vardı. İspanya'daki mağara benzeri evler tüm şekil ve boyutlarda gelir ve her biri diğerinden benzersiz bir şekilde farklıdır. Bu evler 100 ila 500 yıl öncesine dayanmaktadır ve bazıları tarih öncesi çağlara kadar gidebilir. Taşlar, ailenin kadınları tarafından boşaltılarak çeşitli şekil, boyut ve düzende hazırlandı. Bu evler sıradan modern evlerden çok daha güçlü ve dayanıklıdır bu nedenle de günümüze kadar gelmiştir. Mağaralar modern uygarlıkların en eski sığınakları olarak bilinse de bu evler, bazı ücra yerlerde hala kullanılırken bazı modern ülkelerin hayatında unutulmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda mağara yaşamı etkileyiciydi, ancak bu dönemin sonunda aşırı yoksulluk damgasını vurdu. Son 15 yılda bu evlerin turistik evler olarak popülaritesi artmıştır. Bu evler birçok nedenden dolayı popülerdi.

Birincisi, topraklarının çok pahalı olmamasıdır.

Taş yapılar pürüzsüz ve oyması kolaydı.

Mağara benzeri evler, sıcaklığını yaz ve kışın 6-18 C° sabit tutan devasa bir termal havuzla çevrilidir.

İspanya'da kazılan evlerle ilgili bir hikaye vardır. Kadınlar bu bölgelerde hamile kaldıklarında yaptıkları ilk şey bebeklerine bir oda hazırlamak olurdu. Bugün yatak odasına bağlanan 30 cm çapında küçük bir delik bulunmaktadır, bebeğin ilk sesiyle annenin yan odada sesini duyabildiği söyleniyor. İspanya'da tüm evler terk edilmemiştir, ancak uygun olanların büyük bir kısmı konut olarak, geri kalanı ise turistler için tatil evleri olarak seçilmektedir. Günümüzde bu tip konutlarda büyük bir canlanma yaşanmaktadır. Modern mağara evler, sıradan evlere göre hala daha ucuz ve tüm imkanlara sahip. Bu evlerde popülaritenin canlanması işsizliğin sona

ermesine ve nüfusun artması neden oluyor ve bu da yer eksikliğine yol açıyor. Bu evlerin onarım ve bakımının düşük maliyeti bir başka avantajdır (Edward, 2006).

Endülüs'ün İspanya'da güzel köyleri vardır. En eşsizlerinden biri, Kadiz bölgesindeki Setenil de las Bodegas'dır. Malaga sınırında bulunan köy, otel rezervasyonu yapmak ve günübirlik gezi yapmak için harika bir yerdir. Bu eşsiz köy, Endülüs'ün uçurumların ortasında yerleşimlerin inşa edildiği bu kesimindeki tek örnektir. Guadix şehrinin aksine, baca yoktur ve yalnızca bir dizi ev, yüksek uçurumlarını çökmekten koruyor gibi görünüyor (<https://www.google.com/search?q=Setenil>., Erişim tarihi: 15 Haziran 2021). Şekil 2.2 de Setenil de las Bodegas köyünün gösterilmektedir.

Şekil 2.2: Setenil de las Bodegas köyü

(<https://www.google.com/search?q=Setenil>., Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

2.4.4.4 İran Kaya Mimarisi ve Köyleri

İran köyleri uzun zamandır ve özel yerlerde, su ve toprak başta olmak üzere doğal çevre faktörlerinin yardımıyla kurulmuştur. Ekonomik ve sosyal gelişmeler doğrultusunda yaşamaya ve genişlemeye devam ettiler. İran'daki bu kırsal yerleşimler, bir yandan çevresel faktörlerin bölge ve bölgelerinin çeşitliliği nedeniyle, diğer yandan siyasi, sosyal ve ekonomik güçleri etkilemek amacıyla çeşitli şekillerde biçimlenmiş ve zamanla bugünkü hale gelmiştir (Ali-Alhesabi, 2008).

İran köylerinin görünümüne kısa bir bakış, aralarında büyük bir çeşitlilik olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı yerlerde köy, dağın yamaçlarında kademeli olarak konumlanmış ve

karmaşık bir ev dokusu var. Bu köyleri sıklıkla dağlık bölgelerde görüyoruz. Başka yerlerde köy evleri dağın ortasına kazılmış. Örneğin Azerbaycan'daki Kandovan Köyü ve Kerman'daki Meymand gibi. Zor ve karmaşık iletişim hatları onları birbirine bağlıyor ve başka yerlerde köy güçlü bir savunma kalesidir. Evlerin iç içe olduğu yer. Bu tür köyleri İran'ın orta bölgelerinde ve ovalar arasında görüyoruz (Zargar, 2006).

Hazar Denizi kıyılarındaki köyler, tarlalar arasına dağılmış müstakil evlerin bir koleksiyonudur. Kırsal evlerin çatıları da İran'ın her bölgesinde farklıdır. Bazı yerde evin çatıları kubbeli veya beşiklidir, başka bir yerde ise üstü, kubbesi ve sazla örtülü. Diğer bazı alanlarda eğimli çatılar, kalas, çanak çömlek, kadirga vb vardır. İran'ın farklı bölgelerindeki kırsal yapıların duvarları da özel bir çeşitliliğe sahiptir. Bazı yerlerde Çamur harçlı kalın tuğla duvarlar var. Bazı yerlerde harçlı ve alçıpansız taş duvarlar var. Bazı bölgelerde duvarlar çamurla doldurulmuş ince kirişlerden oluşurken, diğer yerlerde duvarlar üst üste dizilmiş kalın kirişlerden oluşur (Rahimi, 2004).

❖ Meymand Kayalık Köyü

Eski Meymand Köyü, mimarsız ama iklime uygun olarak dağın kalbinde, Kerman İlçesine bağlı Babak Şehrinin 38 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. İtalyan arkeolog Loruvaguran, bulunan litografilere dayanarak bölgenin Meymand medeniyeti için 6 ila 12 bin yaşında olduğunu tahmin etmektedir (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008).

Meymand kayalarının mimarisi Mehrparasti diniyle ilgili olabilir ve bu dinin Aryanlarla birlikte İran yaylasına geldiği biliniyor. Bu nedenle Meymand kaya mimarisinin Aryanlar dönemine ait olduğu sonucuna varılmalıdır. Meymand'ın MÖ yedinci ve sekizinci yüzyıllardan önce var olmadığını varsayabiliriz. Şu anda iki teoriye inanmak gerekir: Meymand kompleksi ya MÖ yedinci ve sekizinci yüzyıllarda ortaya çıkmıştır ya da Part döneminin son yılları ve Sasani döneminin ilk yıllarında ortaya çıkmıştır.

İlk hipotezle ilgili olarak şu ifade edilebilir:

A) MÖ yedinci ve sekizinci yüzyıllarda, İran'ın batı bölgelerindeki Madlar, belki de birçok kaya mimarisi ile yapılan eserler bırakmışlardır. Belki aynı zamanda, kuzenleri de Meymand'da bu kadar büyük bir koleksiyon yaratmışlardır.

B) Mehrparasti dini MÖ yedinci ve sekizinci yüzyıllarda popülerdi ve genel olarak kaya mimarisinin ve özellikle Meymand köyünün yaratılmasında önemli bir rol oynamış olabilir (Asadi ve Abbasi 2008). Mehrparasti dinine sahip olabilecek Meymand'ın mimar ve heykeltıraşları, dinleriyle ilgili inançlarını mimaride yani evlerinde tam anlamıyla uygulamışlardır çünkü mücadele ve inat gücü Mehrparasti dininin temel ilkelerinden biridir.

Tüm kanıtlar Meymand'ın inşasına militan, inatçı ve dindar insanların dahil olduğunu göstermektedir. Bu köy, üç vadinin eğimli yüzeyinde oluşan mağara şeklindeki evlerin bir koleksiyonudur. "Lakhis" denen bir nehrin ana vadisinin yatağından geçer. İlk vadinin adı Kahur, köyün tam ortasından geçen ikinci vadi ana vadidir, üçüncü vadinin ise bir tarafına inşa edilmiş birkaç ev vardır. Kicheh adı verilen bu kesimlerin uzunluğu 6 ile 9 m arasında olup nihayetinde ev kazmak için istenilen yüksekliğe ulaşır. Bu koridorların her birinin etrafında bir ile beş arasında kaya ev vardır. Aslında bu yeni doku, bölgedeki andezitik kayaların henüz tortu ve toprak oluşumunun son aşamasına gelmemiş olan erozyonunun bir sonucudur (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008). Şekil 2.3 de Meymand Kayalık Köyünü gösterilmektedir.

Şekil 2.3: Meymand Kayalık Köyü (Nasrollahzadeh, 2011).

Meymand Köyü'nde, dağın tam ortasına inşa edilmiş 400'den fazla kaya evi bulunuyor. Köy, dört ya da beş katta bir vadi etrafında spiral şeklinde konumlanmıştır, böylece avlu evin alt çatısıdır. Her evin önünde, yerel terimde Toghl adı verilen büyük bir çıkıntı vardır. Dalan, mekânın en önemli unsurudur çünkü ailenin günlük işlerinin çoğu burada gerçekleşmektedir. Meymand'ın kayalık alanlarında ortalama 3 odadan merdiven sonundaki sundurmaya giriliyor. Bazı dairelerde 4 veya 5 oda bulunmaktadır (Asadi ve Abbasi 2008). Meymand'da dış cephenin neredeyse hiçbir anlamı yoktur ve pencereler ve aydınlatma yapılamaz (Rahimi, 2004).

Meymand Köyü'ndeki ev, şartlara göre kompozisyonu değiştirilen mekanlardan oluşuyor. Bu mekanlar arasında sokak, dargah, sundurma, oda, ahır ve ambar yer alıyor (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008).

Sokaklar:

Bel içi zemin çizgilerinin ucuna dik olarak kazılmış ve taban hemen hemen yataydır. Bu patikalar yamaç içerisindeki odaları kazmak için uygun bir yüksekliğe ulaşılması için oluşturulmuştur. Köyün ana aksından yokuşun tepesine doğru ilerlerken ara yolların mesafeleri giderek azalmakta ve mesire konumunda nadiren bir ara sokak görülmektedir (Asadi ve Abbasi 2008).

Kapılar:

Ahır ve ambardan farklı olarak yatak odası kapıları genellikle daha geometrik ve düzenlidir. Kapılar dağın içine bir balta ile oyulmuştur. Birçoğunun belirli şekilleri var. Kemerlerinin şekli İslam öncesi kemerler şeklindedir ve içlerinde bazen kesik kemerler görülebilmektedir. Dağın birçok kapılardaki oyulmasının zorluğundan dolayı minimum giriş alanı sağlanmıştır, böylelikle bazen gövde şekline göre üstte ve altta daha dar olur. Meymand mimari bileşenlerinin sakinlerin bedeniyle uyumu, mimarilerinde bir ilke olarak izlenebilir. Meymand'da yaşayanların ortalama boyu çevredeki insanlara göre daha kısa ve Meymand'da kapılar daha kısadır (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008).

Sundurma:

Sundurma daha sonra evin orijinal çekirdeğine eklendi (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008). Meymand'daki sundurma, ülkedeki birçok köyün evi gibi sembolik bir unsurdur ve içinde birçok yaşam aktivitesi gerçekleşmektedir (Asadi ve Abbasi 2008).

Havza:

Taş evlerin göleti yerel dilde "Avriz" olarak adlandırılır ve genellikle ahşap ve çalılarla kaplı bir çatı ile örtülü bir taş silindir şeklindedir (Nouri Akbarabadi ve Rashidi Sharifabad 2008).

Meymand Kayalık Köy kompleksi, Meymand Köyü'nün ilk kurucuları tarafından kesinlikle dikkate alınan ana faktörlerden biri olan önemli bir savunma yönüne sahiptir. Köye güneyden girildiğinde sağda iki vadinin ana vadiye bakan, diğerinde ise solda bulunan yamaçtaki kayalık konutlar ve köye bakan tepelerin üzerinde bir dizi dairesel taş kule görülmektedir. Kalıntıları hala görülebiliyor (Asadi ve Abbasi 2008).

❖ Hilever Köyü

Tarihi ve gömülü olan Hilever köyü, İran'da Osko şehrinin kuzeyinde, Tebriz şehrine 44 km ve Kandovan'ın 2 km kuzeyinde yer almaktadır. Bu köyün yüksekliği deniz seviyesinden 2111 m'ye ulaşır. Bu köy, Sahand volkanik kompleksinin kuzeybatı yüksekliklerinden birinin eteğinde kazılmıştır ve çeşitli nedenlerle özel bir öneme sahiptir. Bol su, mimari eserlerin çevresi ile birlikte istilacıların gözünden uzak durması, bol yiyecek ve yemden yararlanma

imkanı, mimarların burayı tercih etmelerinin sebebi olmuştur (Nasrollahzadeh, 2011). Köyün evleri, mükemmel mimari stile sahip güzel gecekondlu mahalleleri şeklinde sınır arazisinin kalbine kazılmıştır. Kazılan arazinin kalbindeki evler yeterli kamuflaja sahip olduğu ve kısa mesafeden görünmediği için kurnaz deniyor (Moghimi Oskooyi, Musazadeh 2006).

2.5. TURİZM KAVRAMI

Turizm veya turizm, her geçen gün daha da gelişen ve günümüzün modern dünyasında büyük saygı gören herhangi bir ülkenin ekonomisindeki en önemli endüstrilerden biridir. Seyahat, insan hayatının ihtiyaçlarından biridir ve onsuz hayatın bir anlamı olmayacaktır, bildiğiniz gibi milyonlarca insan her yıl iyi nedenlerle dünyanın farklı yerlerine seyahat eder, turistik yerleri ve doğayı ziyaret ederek maceralara atılır ve deneyimlerini paylaşır (Anon., 2022). Turizm sadece bir boş zaman geçirme ortamı olarak değil, aynı zamanda bölgesel denge yaratma ve dengesizlikleri ortadan kaldırma ve daha az gelişmiş alanların geliştirilmesine yönelik bir politika olarak da gelişmiştir (Ghasemi and Shahabi, 2008).

Turizm, rekreasyon ve eğlence amaçlı seyahattir. Dünya Turizm Örgütü turistleri, bir yıl üst üste değil, iş gezisi ve diğer amaçlarla olağan ortamlarının dışındaki yerlere seyahat edenler olarak tanımlamaktadır (Nasrollahzadeh, 2011).

Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olan turizm, istihdama, gelir artışına, boş zamana, huzura, refahın adil dağılımına, uluslararası kültürel alışverişe ve dostluğa katkıda bulunur. İki boyutlu bir modelde turizm, mozaik desenli bir çini gibidir (Eghbali ve diğ., 2010).

Günümüzde turizm, farklı alan ve bölgelerde çok başarılıdır. Hatta insanların boş zamanlarının artmasıyla birlikte gezi sayısı ve turizmin büyümesi artmıştır. Her yıl milyonlarca insan tatil, iş veya diğer amaçlarla ikamet ettikleri yerden seyahat etmektedir. Bu bağlamda, pazarlama açısından bakıldığında, önemli konulardan biri, belirli bir destinasyona daha fazla insanın nasıl çekileceği ve insanların turizme olan arzusunu hangi faktörlerin etkilediğidir. Son yıllarda, turizm endüstrisinin büyümesi ve gelişmesi ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından başlıca ekonomik faaliyetlerden biri olarak seçilmesi ve turistleri çekmek için büyük turizm destinasyonlarının ve turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirleri artırmak için planlamacıların rekabetine dikkat etmelidir. Önemli kategoriler: birincisi, turist memnuniyetini artırmak ve turizm deneyiminin keyfini ve kalitesini desteklemek ve ikincisi, ev sahibi toplulukların çıkarlarını korumaya çalışmak. Bu bakımdan benzer alanlarda, özellikle turizmde, her zaman yüksek hizmet kalitesinin ve ortaya çıkan memnuniyetin, geri dönen ziyaretçilere yönelik reklam gibi davranışsal tepkilere yol açtığına ve sonuçta tüm işletmelerin finansal

performansını bir şekilde etkilediğine inanılmaktadır. Bu, turizmin en önemli hedeflerinden biri olan ekonomik faydalara ulaşmak olacaktır. Bu nedenle çoğu ülke turizme bir gereklilik olarak bakmakta ve tüm kapasitelerini ve imkanlarını fayda ve avantajlarına ulaşmak için kullanmaktadır (Feyzpur, 2014).

Turistler tarafından dikkate alınan turizm biçimlerinden biri de kırsal alanlardır. Kırsal alanlardaki yerel toplulukların sürdürülebilir kalkınması amacıyla kırsal turizm, ekonomik ve sosyal kalkınma için bir araçtır ve kırsal alanlardaki en önemli modern mesleklerden biri teşvik edilmiştir. Bu tür turizm temel bir çözüm olarak etkili bir rol oynamaktadır. kalkınma ve çeşitlenmede bölgesel bir ekonomiye sahiptir. Köylerin doğal ve kültürel kapasiteleri göz önünde bulundurularak kırsal turizm, köylerin canlandırılmasında, doğal, tarihi ve kültürel mirasın korunmasında ve nihayet köylerin sürdürülebilir kalkınmasında önemli rol oynayabilir (Feyzpur, 2014).

Turizmin Ekonomik Yansımaları

Turizmin olumlu etkileri, pek çok turistik cazibe merkezinde de olan, iş olanaklarının artırılması, turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirin diğer faaliyetlere göre iyileştirilmesi, sokakların, yolların ve diğer kırsal hizmetlerin durumunun iyileştirilmesi ve kadınlara istihdam yaratılmasıdır. Öte yandan turizm; köye mal ve hizmetler için artan fiyatlar, arazi ve konut için artan fiyatlar, kırsal haneler arasındaki gelir eşitsizlikleri ve sınıfsal ayrımlar ve mevsimsel gelirler ve işler dahil olmak üzere birçok ekonomik maliyet getirmektedir (Khodaverdizadeh ve diğ., 2008).

2.5.1. Kırsal Turizm

Kırsal turizm, turistleri eğlendirmek, rahatlatmak ve çekmek için çiftçiler, insanlar ve hükümetler tarafından sağlanan tüm faaliyet ve hizmetlerin yanı sıra kırsal alanlarda turistler tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri ifade eder. Aynı zamanda tarım turizmi, çiftlik turizmi, doğa turizmi ve kültür turizmini de kapsayabilir (Rokanuddin Eftekhari ve Mahdavi, 2006). Bugün kırsal turizm, pazarın bir parçası olarak kendi arterine sahiptir ve destinasyon olarak en popüler turizm türlerinden biridir (Ghasemi and Shahabi, 2008). Zamanla araştırmacılar, kırsal turizmi kapsayan anlaşılır kavramlar ve etkinlikler eklediler. Bunlar arasında çiftlikler, doğa, macera, sağlık, sanat ve miras eğitimi, kırsal gelenekler, popüler kültür, yerel gelenekler, ortak inançlar ve miras gibi yaşam tarihi deneyimleri yer almaktadır. Kırsal turizmi tanımlayan temel parametreler şunlardır: "Kırsal alanlarda yer alır", "İşlevsel olarak kırsaldır" "Küçük ölçekli

yeteneklere ve geleneksel faaliyetlere ve geleneksel organizasyonlara dayanır" Geleneksel kırsal özelliklere dayanır " (Chanchani, 2006).

Kırsal alanlar, modern turizm deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle, kırsal turizmi alternatiflerle özdeşleştirmek ve yerine diğer turizm seçenekleriyle değiştirmek sorunlu olacaktır. Pek çok turizm türünün sürdürülebilir kalkınma hedeflerini karşılayamadığı bir gerçektir. Ancak günümüzde, dikkatli araştırma ve bilginin yayılması ve doğru planlanması, uygulanması ve izlenmesi ile kırsal alanlarda sürdürülebilir turizmin değer ve ilkelerine ulaşmak için kurumların güçlendirilmesi kolaylaşabilir (Chanchani, 2006).

Turizm, kırsal alanlarda ekonomik ve sosyal yeniden kalkınma ve yapılanma için bir katalizör olarak bahsedilmektedir. Turizm, tarımsal ve geleneksel faaliyetlerin azaldığı kırsal alanların zorluklarını aşmak için en iyi çözümdür (Aligolizadeh ve diğ., 2007).

Kırsal turizm beş kategoriye ayrılmıştır:

- ❖ Doğal turizm: temelde yaratıcı yönleri ve en az olumsuz çevresel etkiyi içerir ve çevresel cazibe merkezleri ile en fazla benzerliğe sahiptir.
- ❖ Kültür turizmi: Bu tür turizm, kırsal halkın kültürünü, tarihini, antik ve kültürel cazibesini ifade eder.
- ❖ Ekoturizm: Bu tür turizm, doğal cazibe ve yaşama benzemenin yanı sıra yerel halkın geleneklerini de ifade eder. Doğal kaynakları korumanın yanı sıra refah, eğitim ve yerel sosyal değerler sağlar.
- ❖ Tarım turizmi: Bu tür turizmde turistler, bölgenin ekosistemine dahil olur veya ev sahibi topluluğun ekosistemi ve geleneksel tarım faaliyetleriyle benzerlik gösterir ve bu faaliyetlere olumsuz bir etki yaratmadan katılır.
- ❖ Çiftlik turizmi: Bu tür turizmde kırsal turizm özel bir yapı olarak değerlendirilir ve tarımsal işletmelerle ilgilidir (Taghvaei, 2013).

2.5.2. Kırsal Mimari ve Turizme İlişkisi

Turizm geliştirme amaçlı değerli bir dokuya sahip olan ve turizm kalkınma destinasyonları olarak kabul edilen köylerin çoğu, değerli tarihi dokuya ve yöresel mimariye sahip köylerdir. Bu köylerde turizmin gelişmesi, köyün değerlerini ve mimari cazibesini ve dokusunu gerçekleştirmek ve onu bir turizm merkezi olarak tanıtmak anlamına gelir (Ghasemi and Shahabi, 2008).

Dokusunun ve kırsal mimarisinin ekolojik güzelliğe sahip olması, yerel malzeme kullanımı, dokunun çevre şartlarına uyumu, köylerin doğal yatak içindeki konumu köylerin en

önemli avantajlarıdır. Köylerin önemli cazibe merkezlerinden biri de yerli mimarisi ve gizemli peyzajıdır. Peyzajın şekillenmesinde ve köyler için cazibe yaratmada etkili olan en önemli faktörlerden bazıları:

Sert peyzajın (cazibe merkezleri, sokaklar ve benzerleri gibi yapay kısımlar) yumuşak peyzaj (esas olarak doğal yatak ve bitki örtüsü) ile uygun kombinasyonu ve koordinasyonu.

Çeşitlilik ve farklılık olsa da dengeli bir resim gösteren köy yapılarının uyumu ve benzerliği.

Çevre dostu malzemelerin kullanımı ve bu malzemelerin kullanımında inşaatçıların inisiyatifi.

Köylerin organik dokusu ve dolambaçlı ve bazen eğimli sayfa geçitlerinde yayalar için çeşitli perspektifler. En iyi kırsal mimaride görülen insan boyutlarının ve ölçeğinin kullanımı.

Kırsal mimaride gereksiz unsurların yokluğu ve ortadan kaldırılması ve mevcut olan her şeyin optimal kullanımı.

Binaların hem avluda hem de cephesinde kazınan cephe ve hacimde simetri ve geometrik düzenin varlığı.

Şifreli peyzajlara sahip köylerin organik dokusundaki keşfi ve farklı alanları deneyimi şeklinde sıralanabilir(Rasek Ghezelbash, 2010).

3. YÖNTEM

3.1. MALZEME

3.1.1. Çalışma Alanının Coğrafi Konumu

Osko Şehri, Doğu Azerbaycan'da il merkezine yaklaşık 300 km uzaklıkta olan il merkezine en yakın şehirlerinden biridir. Bu şehir 1762.59 km² bir alana ve il yüzölçümünün % 3.87'sine sahiptir. Alan açısından, Osko Şehri ilin şehirleri arasında 15. sırada yer almaktadır. Coğrafi koordinatlar açısından Osko Şehri 37 ° 39 dakika ile 38 ° 13 dakika kuzey enlemleri ve 45 ° 23 dakika ile 46 ° 20 dakika doğu boylamları arasında yer almaktadır. (Safari, 2010). Kuzeyden Tebriz ve Şabestar ilçeleri, doğudan Tebriz ilçesi, güneyden Azarşahr ilçesi, güneydoğudan Acabşir ve Marağa ilçeleri, batıdan Urmiye Gölü ile çevrilidir (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006). Şekil 3.1de çalışma alanının coğrafi konumu gösterilmektedir.

Şekil 3.1: çalışma alanının coğrafi konumu (Daryakanarı, 2022).

Ülkenin son bölümlerine göre, Osko şehri iki bölümden (Markazi ve İlkhçi), beş köyden, 43 yerleşim köyünden ve 8 ıssız köyden oluşmaktadır (Safari, 2010).

Kandovan Köyü, deniz seviyesinden 2400 m yükseklikte yer almaktadır. Bu köy, Sahand dağ masifinin kuzeybatı yamacında ve Tebriz'in 65 km güneyinde yer almaktadır (Karami, 2007). Köy 46 ° 31 dakika doğu boylamı ve boylam ve enlem olarak 37 ° 48 dakika kuzey enleminde yer almaktadır (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Kandovan turist köyü kuzeyden Zinjanab ve Ansarud köylerine, doğudan Karimiş dağ kalesine, güneyden Gonbarf ve Aşstan topraklarına, batıdan Kahnmo ve Kuh-e-Del topraklarına ve Osko şehrine sınırlıdır (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006). Bu köy, Osko Çay vadisinin sağda Sahand yüksekliklerine doğru devamında, Sahand dağının yeşil yamaçlarında yer alır ve coğrafi bölünmeler bakımından Osko şehrinin bir alt noktasıdır (Gorji Malhebani, Sanai, 2009). Kandovan köyü, yaklaşık 70 derecelik dik bir eğime sahip yamaçlarda kademeli olarak Kandovan vadisinin batı-doğusunda aynı adı taşıyan bir nehrin yanında yer almaktadır. Kandovan'ın özel bir özelliği, Karan veya Kiran olarak bilinen şeker kamışı taşlarının kazılarak yaratılan kayalık mimarisi ve kırsal peyzajlarıdır (Akbari, Bemanian, 2008). Şekil 3.1 de Kandovan kaya köyünün görünümü gösterilmektedir.

Şekil 3.2: Kandovan kaya köyünün görünümü (<https://www.tehrantimes.com>., Erişim tarihi: 10 Ocak 2022).

3.1.2. Çalışma Alanının Tarihi

Osko, Azerbaycan'ın en eski ve en önemli şehirlerinden biridir. Meşhur Rus tarihçi Dia konov'un Mad tarihi hakkında 270 ve 271. Sayfalarında Osko hakkında şöyle yazmış: şimdiki Osko, Urartu'nun sınır kalesi olan Sahand'ın batı yamacındadır ve muhtemelen İkinci Sardo zamanında Sobi'nin fethi sırasında, çoğunlukla Mena hükümetine ait olan Urmiye Gölü'nün doğu kıyısında inşa edilmiştir ve daha sonra düşman işgal kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006).

Her köyün monografisinde en önemli olan köylülerin kimliğidir. Bu kimlik, halkın efsaneleri ve tarihi anlatıları ile ve ayrıca o köyün tarihi olaylarının incelenmesi sırasında belirlenir (Rahimi, 2004). Bu turistik köyünün tarihi hakkında kesin ve net bir tarihi bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan, insanların tarihsel geçmişlerinden birçok efsane ve anlatıları vardır. Kandovan köyü ile ilgili belirtilen çok sayıda rivayet vardır, bir kısmı aşağıdaki gibidir:

Bu köyün mütevellilerinden merhum Gholam Hossein Motamed Kandovani, eski zamanlarda Urmiye Gölü'nün ortasında yer alan Shahi adasından Hac Shakur adlı bir kişinin Hacılar adlı bir köyden göç ederek bu köye geldiğini belirtti. Bu köyün sakinleri, Hacı Şakur'un torunlarıdır. Hacı Şakur'un bu köye göç etmesinin nedeni, Hacı Şakur'un küçük bir oğlu olması ve Shahi Adası'nda bir yılan ısırığı nedeniyle ölmesiydi. Shahi, Adasını ateşe verdi ve ikliminin uygun olduğunu düşünerek bu köye yani Kandovan'a göç etti. Ancak bu köyün Haj Shakur'dan önce var olup olmadığı veya bu kişinin Kandovan köyünü inşa edip etmediği hala belirsizdir

(Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006). Bazıları, Kandovan'ın göçünden sonra bu insanların önce köyün karşı tarafında yani yeryüzünde çamurdan binalar inşa ettiklerini, ancak bir süre sonra taş külahları kazıp kendilerine güvenli bir yer oluşturmaları gerektiğine inandıklarını düşünüyor (Rahimi 2004).

Dr. Gholam-Ali Homayoun (1973)'de yaptığı bir araştırmada, insanların Kandovan konilerine yerleşmesinin nedeninin belirli ruhani ve dini teorilere atfedilmemesi gerektiğini düşünüyor. Ona ve Meymand'daki diğer bazı araştırmacılara göre, bu tür yerleşimlerin oluşumunda dini güç etkili olmuştur. Kandovan'daysa, bölgenin fiziksel yapısı insanları buraya çekmiştir. Bu çekiciliğin nedeni, Karan'ların savunma işlerinde yüksek kapasitesi ve potansiyeli idi. Yaklaşık 8 yıl önce, bir grup savaşçı bu bölgeleri geçti ve Kandovan bölgesini görünce, kendileri için bir üs olarak seçtiler çünkü elverişli bir stratejik konuma sahipti. Daha sonra aynı savaşçılar Kandovan'ı bir köye çevirdi. Kandovan'ın tarihi ile ilgili olarak, yabancı bilim adamlarından birinin (David Rall) dikkate değer bir görüşü vardır. Rall, köyün, yeryüzünün ilk sakinleri Adem ve Havva'nın Cennet Bahçesi denilen yerde yaşadığı güzelliğe ve sükunete sahip olduğunu söylüyor (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006). Bazıları, köyün asıl sakinlerinin Kandovan'ı yazlık tatil yeri olarak kullanan ve Karan'lar içinde kazılan evleri geçici evler olarak kullanan ve daha sonra temelli olarak oraya yerleşen göçebeler olduğuna inanıyor. Kandovan köyünün asıl sakinleri, Kandovan'ın iki km batısında bulunan Hilevar köyün sakinleriydi. yedinci yüzyılda Moğol istilası sırasında bu köyden göç ettiler ve Kandovan'a yerleştiler (Gorji Malhebanı ve Sanai, 2009).

Köyün diğer bazı sakinleri ve uzmanlarının yorumlarına ve beyanlarına göre, köyün tarihi İslami döneme atfedilebilir, ancak bu konuda kesin bir yorum bulunmamaktadır, bu yüzden bazıları Kandovan Köyü 700, bazılarıda 300 yaşında diye biliyorlar. Ama sakinler ve uzmanlar arasındaki bu anlaşmanın büyük bir kısmının Hac Şakur ve çocuklarının Shahi Adası'ndan Kandovan'a göçünün anlatımı olduğu söylenebilir (Nasrollahzadeh, 2011).

Kandovan'ın adı hakkında, bazıları bilimsel veya tarihsel temeli olmayan ve çoğunlukla kişisel yorumlar içeren farklı yorumlar yapılmıştır. Ancak bazıları mantıklı görünmektedir. Bunlar aşağıda bahsedildiği gibidir:

Kandovan, "Kand" ve "Van" olmak üzere iki bileşik kelimedenden oluşur. Türkçede "kand" köy, "van" ise yerin adının son ekidir. Bazıları kondovanın kazma ve kovan kelimesinden geldiğine inanır. Arı yetiştirme, alanının hoş iklimi nedeniyle uzun zamandır burada yaygındır. Veya içi boş kütükler tahıl kovanlarına benzer ve muhtemelen bu kelimedenden uyarlanmıştır. Başka bir görüşe göre Kandovan, Kandivan veya Kandievan ile aynı kelimedir, Kendi + Ev +

An, "Kendi" kendisi anlamına gelir ve "Ev" ev anlamına gelir ve "An" yer ekidir. Yani Kandovan, kendi evin anlamına geliyor (Gorji Malhebanı ve Sanai, 2009).

3.1.3. Çalışma Alanının ilişkin doğal veriler.

Jeolojik olarak Osco, Alborz-Azerbaycan bölgesinde yer almaktadır ve erken Permiyen döneminde Tethys adı verilen bir çöküntü içinde bulunuyordu ve su ile kaplıydı. Yıkıcı yer değiştirmelerle eş zamanlı olarak, bölgenin alpin orojenik fazı yükselmiştir. Pliyosen boyunca, bu bölgede kayda değer volkanik aktivite meydana gelmiştir, etkileri magmatik kayalar ve Sahand volkanik malzemesinin oluşumunu içerir (Sadr Mousavi, Ghorbani 2007).

Kandovan vadisi, aşağıdan yukarıya doğru kuzey eğimi eski kesimler ve alüvyon, sırasıyla kaba taneli ignembrit, pons ve çakıltaşından oluşan asimetrik bir vadidir. Kandovan çevresinde buzul izlerinin, Sultan Dağı'ndan Kandovan Vadisi ve Astari Vadisi'ne yayılışı açıklanabilir. Sultan Volkanı'nın kuzeybatısında ve Keçikaya Dağı'nın bitişiğinde büyük bir buzul sirki var. Güney ve güneybatı duvarları çok yüksek ve dikken, açık sirklerin kuzey tarafı neredeyse düzdür ve buzulun Sultan Dağı'dan kuzeybatıya, yani Astari'ye hareketini sağlar. Kandovan köyü, bu vadinin kuzey yamacında 2050 m yükseklikte yer almaktadır. Evleri ignembrit oluşumları içinde yorumlanmıştır (Nasrollahzadeh, 2011).

Sahand stratigrafisi

Sahand, traşlı bir başlık şeklinde tortul bir taban üzerine yerleştirilmiş volkanik malzemedan oluşan bir kütledir. Bu taban, bir kısmı 3300 yükseklikte ve doğu Sahand Vadisi'ndeki Çin Bolag Chayı vadisinin sonunda gösterilen farklı dönemlere ait çökeltilerden oluşmaktadır. Bu tabanı kaplayan volkanik malzemenin kalınlığının 800 m'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Sahand'ın ve çevresindeki vadilerin en yüksek volkanik konileri bu alandadır ve tümü volkanik malzemedan oluşmaktadır. Bu kalınlığın eski sırtlarda daha az, eski vadilerde daha fazla olduğu açıktır (Nasrollahzadeh, 2011).

Osco bölümünde sahand volkanodimentoloji oluşumu

Bu kesimde Sahand'ın merkezine doğru ilerleyerek kum tabakaları ile kireçtaşı ve marn kalınlıkları azaltılır ve ignimbirit, sinerit ve konglomera kalınlıkları arttırılır. Alüvyonlar Hosroşahr bölgesinden daha büyük tanelere sahiptir. Bununla birlikte, mermer tabakalarının varlığı, bu tortuların geçirgenliğini azaltmıştır. volkanodimentoloji çökeltilerinin alt tabakası ince taneli kıyı kumlarından oluşur ve üst tabaka genellikle dasit, dasitoid ve pons olan kaba taneli alüvyonlardan oluşur. Yeni otomobil yolunun volkanodimentoloji oluşumları tarafından kesildiği Kandovan'a 5 km mesafede tortul zeminler dikkat çekmektedir. Bu noktada, 2100 m

yükseklikte, iri taneli bir konglomera üzerinde ince taneli, çimentosuz yaklaşık 10 m kalınlığında bir delta kumu tabakası yer almaktadır (Nasrollahzadeh, 2011). Sahand, yoğun volkanik faaliyetin kaynağı olmuştur. Yıkıcı gücü, eski konilerin şeklini belirsiz hale getirmiştir. Sahand kubbesinde eski buzulların izleri görülebilir. Düzenli bir ağ oluşturan akan su akışı, derin vadilere doğru ilerliyor ve her yıl dağ eteklerinin ve ovaların alüvyal fanlarına büyük miktarlarda çözümlü malzeme taşıyor (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006).

Sahand dağ masifinin jeomorfolojik evrimi

Bu masifin mevcut morfolojisi, erken Kuvaterner iklim değişikliklerinden kaynaklanmaktadır. Pleistosen döneminde yerel dağ buzullarının varlığı bir gerçektir. Bu buzulların Azerbaycan platosunun enlemindeki yoğunluğu diğer bölgelere göre daha fazladır. Bu nedenle Sahand sıradağları, bugün olduğu gibi Kuvaterner'in başlangıcından beri batı ve kuzeybatıdaki basınç merkezleri ve kutupsal basınç merkezlerinden etkilenmiştir. Azerbaycan'da soğuk dönemlerin yaygınlığından dolayı Sahand Dağları, yukarıdan aşağıya farklı morfogenez seviyelerine sahip olmuştur. (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006).

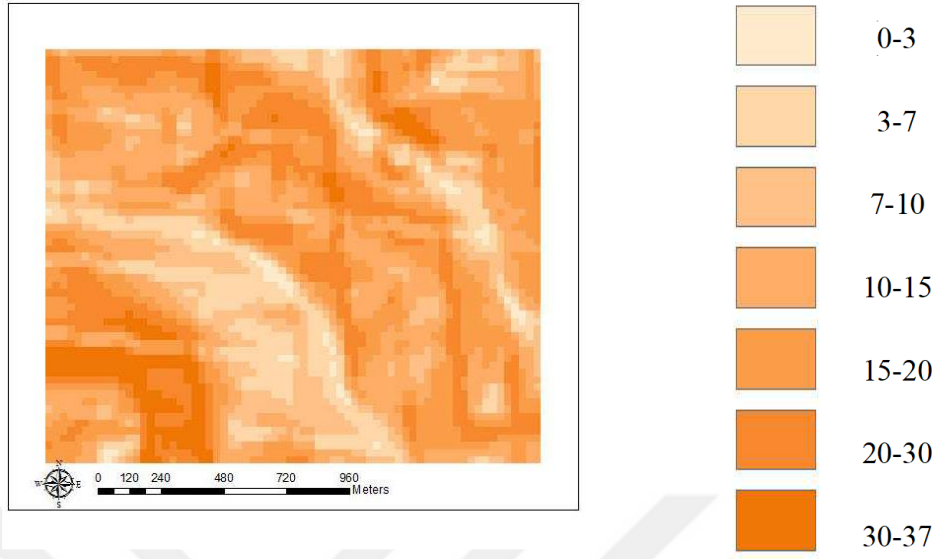
Bölgenin jeolojisi

Sahand volkanik kütlesi, üçüncü dönemden itibaren Miyosen döneminde önceki çökeller üzerine sıklıkla andezit ve dasit tipinde olan lavlarının yerini almıştır. Bu nedenle çıkıntıları olan en eski kayalar Miyosene aittir. Lavın, dağda ve yamaçlarında yayılması, genellikle Pliyosen ve Pleistosen ile ilgili olan Sahand'ın volkanik aktivitesinden kaynaklanmaktadır. Bu faaliyet 12 milyon yıl önce başlamış ve yaklaşık 140.000 yıldır tamamlanmıştır. Sahand masifinin merkezindeki volkanik kraterlerin çevresinde, Sahand'ın doğusundan dağın batı cephesinin kuzey kısmının kuzey ucuna kadar 300 km²'den fazla bir alan uzanır. Patlamalar sonucunda, volkanik kül ve pons parçaları uzun mesafelere dağılmıştır (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006).

Topografya

Yüksekliği ve değişiklikleri, sıradağların yönelimi ve karmaşıklığı bölgenin iklimini şekillendiren faktörler arasındadır. Sahand Dağları'nı da içine alan doğu yaylalarında iklim soğuk, kışları çok soğuk ve yazları ılıktır ve batıya doğru ilerledikçe soğuk hava azalır (Nasrollahzadeh, 2011).

Köyün coğrafi konumu ve topografyası, köyün dağlık bölgelerdeki konumunu gösterir. Köyde yamacın yönü kuzeybatıdan güneydoğuya doğrudur. Tasarım alanının topografik durumu, batıdan doğuya doğru pürüzlülük yüksekliğinin arttığı şekildedir (şekil 3.3) (Nasrollahzadeh, 2011).

Şekil 3.3: Kandovan köyündeki eğim yönü (Nasrollahzadeh,2011).

3.1.3.1. Topoğrafya ve Jeoloji

Yükseklik, bölgedeki iklim çeşitliliğinde en önemli faktördür. Osko bölgesi, yüksek rakımı (1500 m’den fazla) ve ayrıca kuzeydeki yüksek basınç merkezinin etkisiyle yazın ılıman, kışın ise soğuk bir kışa sahiptir İran’ın iklim koşulları açısından Sahand yamaçları, kışları çok soğuk ve yazları ılık geçen bölgeler arasında yer alıyor. Bu kalite, yüksekliğe göre değişir. Bu şekilde Sahand’ın yüksekliklerine ne kadar ilerlersek, hava o kadar soğuk ve Urmiye ovalarına yaklaştıkça kışlar daha ılıman hale gelir (Sabri ve Eslami, 2006). Bu bölgenin iklimi soğuk yarı kuraktan soğuk yarı nemliye kadar değişmektedir (Karami, 2007). Kandovan’ın da bulunduğu Sahand bölgesinde yılın yaklaşık 9 ayı soğuktur ve soğuk yoğunluğu kışın zirveye ulaşır (Amirkhani ve diğ., 2008) Osko, İran’ın kuzey kesiminde 38 ° kuzey enleminde yer alıyor ve bu da İran’ın güney kesimleri ile güneş ışığı açısından yaklaşık 13 ° farklılığa neden oluyor (Moghimi Oskooyi, Musazadeh, 2006). Diğer faktörlerden bağımsız olarak güneş ışığının genel eğim açısı genellikle bölgede enerji dengesine neden olur (Nasrollahzadeh,2011).

Deniz seviyesinden yükseklik

Bu bölgedeki iklimsel çeşitliliğin en önemli faktörü rakım olarak kabul edilebilir ve bu bakımdan coğrafi yönelimlerinde yüksek rakımların varlığı, deniz seviyesinden yükseklik farkı, iklim şartlarında diğer faktörlere göre daha etkilidir. Osko bölgesi, deniz seviyesinden 1500 m’yi aşan kayda değer rakımı ve ayrıca kuzeydeki yüksek basınç merkezlerinin etkisiyle yazın

ılıman, kışın soğuk bir iklime sahiptir. Sahand Dağı'nda çok soğuk kışlar ve ılık yazlar var ve batıya doğru ilerledikçe soğuk hava azalır (Nasrollahzadeh,2011).

Rüzgar

Osko şehrinin ikliminde önemli rol oynayan yerel rüzgarlar şunlardır:

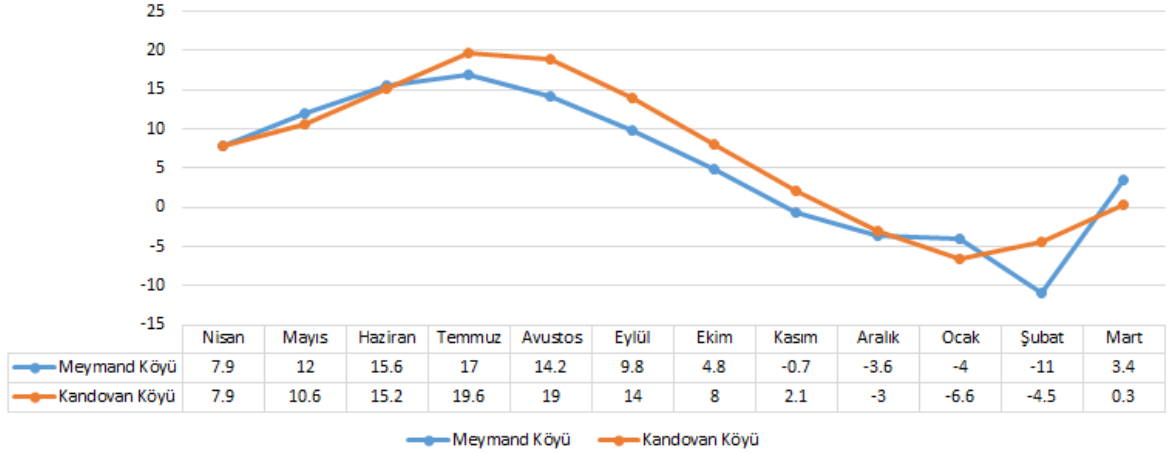
Kajil rüzgarı: Belirli bir yönü olmayan ve yazın esen rüzgar.

Beyaz rüzgar: Urmiye Gölü'nden doğu dağlarına doğru esen bir tür batı rüzgarıdır.

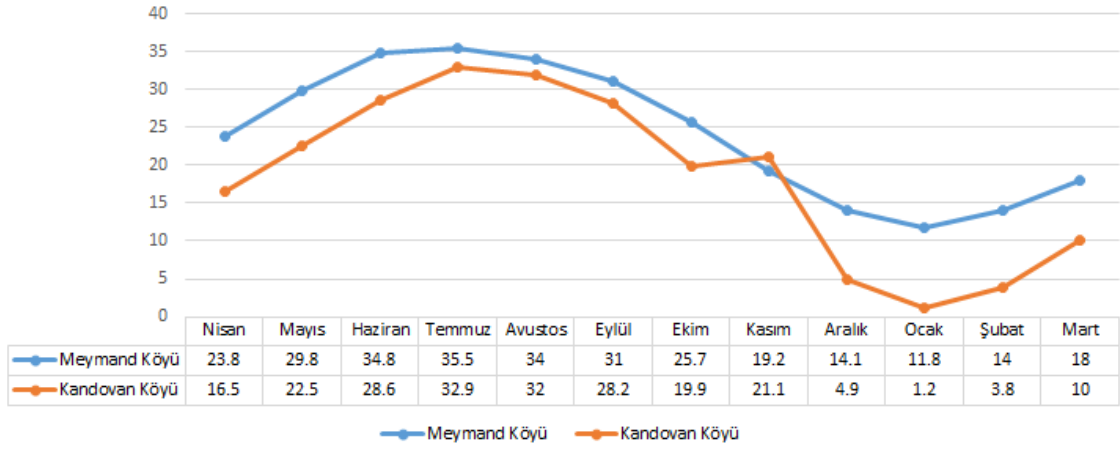
Sis rüzgarı: Yazın doğu ve kuzeydoğudan eserek Osko'da ılımlı havaya neden olur (Nasrollahzadeh,2011).

Sıcaklık

Maksimum ve minimum sıcaklıklar incelendiğinde (Tablo 3.1 ve 3.2), Meymand köyünün yerli mimarisinin oluşumundaki en önemli iklim faktörünün ilkbahar, yaz ve sonbaharda insan konforunun sıcaklığından daha yüksek sıcaklık olduğu sonucuna varılabilir. Bu nedenle, uygun bir statik ısıtma sistemi oluşturmak, bir yandan binanın radyasyon ve sıcak rüzgarlarla temas alanını azaltmak için zemine inşa etmek, diğer yandan da toprağın iyi bir nispi gecikme süresi ve yüksek ısı kapasitesi en iyi çözümdür. İran Merkez Platosu'nun içe dönük mimarisinin oluşmasında belki de bu iklimsel faktörlerin ve kültürel faktörlerle başa çıkma stratejisinin etkili olduğu söylenebilir. Şekil 3.4 ve 3.5 deki minimum ve maksimum sıcaklık değerleri, Kandovan köyünün çok soğuk kışlar yaşadığını ve bu bölgenin yerel mimarisinin oluşumundaki ana iklimsel ve etkili faktörün soğuk olduğunu göstermektedir. İlginç bir şekilde bu bölgede, sıcak ve kuru iklime benzer şekilde, binalar yere batarak ve statik ısınma sağlamak için toprak ısı kapasitesini kullanarak havayla temasını azaltır. Küçük avlular ve binaların yönelimi, güneş ışımasını emmek için sadece güneyden açılacak şekildedir (Barzegar ve diğ., 2014).

Şekil 3.4: Minimum sıcaklık tablosu (birimi °C) (Barzegar ve diğ., 2014).

Şekil 3.5: Maksimum sıcaklık tablosu (birimi °C) (Barzegar ve diğ., 2014).

Sahand toprakları, bileşenlerin türüne göre iki gruba ayrılabilir:

1. Ana kayanın parçalanması ve kimyasal ayrışması nedeniyle aynı şekilde oluşan topraklar.
2. İkincil faktörler nedeniyle toprak oluşum sahasına aktarılan yerli olmayan topraklar (Javadkhani, 2005).

Çalışma alanının toprağı volkanik kül ve bir dizi kayadan oluşmaktadır. Kandovan, toprak açısından yarı nemli litosellüler tiptir. Bölge verimli tarım topraklarına sahiptir ve bu bölgedeki tarım ürünleri genellikle mükemmel kalitededir (Nasrollahzadeh, 2011).

3.1.3.2. Hidrolojik Yapı

Yüzey suyu ağı

Acıçay: Acıçay, Urmie Gölü havzasının en sulak alüvyal ovası olan Tebriz ovasındaki su şebekesinin temelini oluşturur. 268 km uzunluğundaki bu nehir Erdebil'in 47 km batısındaki Sabalan Dağı'ndan çıkmaktadır.

Gonbarçay: Gonbarf köyünün 10 km doğusunda, Gonbarçay nehri, Ganşar Dağı ve Meydan Dağı'daki iki dağ pınarından kaynaklanır ve batıya akar.

Oskoçay: Acıçay'nın Osko kentindeki en önemli kolu mevsimlik nehir Oskoçayı'dır. Ansarud adlı bu nehrin ana kolu, Sultan Usame zirvesinin yanında 3200 m yükseklikten kaynaklanır ve Nurdağı'dan kollar alır ve Ansarud, Amgan ve Eskandan köylerinden geçer.

Kondojançai: Bu nehir, Ganşardağı ve Sultandağı dağlarının eteklerinden kaynaklanır ve kuzeybatı yönünde akar. Kandovan ve Kahnmo köylerinden geçtikten sonra Esfanjan köyündeki Oskoçay nehrine dökülür. Acı Çay, eyaletteki en büyük iç nehirdir, bu nehir Osko şehrinin batı kesimindeki Tebriz şehrinden geçerek doğudan Urmiye Gölü'ne katılır. Sahand'ın kuzeybatısından çıkan kollar Kandovan köyünden geçerek Kandovançay adını almıştır. Kandovançay Nehri, Osko şehrinin 27 km güneydoğusunda bulunan 3382 m yüksekliğindeki bir Dağı'ndan kaynaklanıyor (Nasrollahzadeh,2011).

3.1.3.3. Depremsellik

Osko şehri, Tebriz'den yirmi km uzakta bulunuyor ve tektonik ve sismik olaylar daha hızlı bir aralıkta işlediğinden, Tebriz'in tektonik durumu ve depremselliği bu şehirde oldukça etkili olabilir. 1052 hicri yılında Tebriz'de meydana gelen yıkıcı deprem nedeniyle bile Osko şehri yıkıldı (Moghimi Oskooi, Musazadeh, 2006). Osko şehri depreme yatkın bir bölge olarak kabul ediliyor ve bu şehirde 6 Rıhter'in üzerinde bir deprem olasılığı var (Nasrollahzadeh,2011).

Bu bölge göreceli bir sismik potansiyele sahiptir. Bölgedeki en önemli fay, kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu Tebriz fayıdır. Bu fay, Orta İran'ın inşaat bölgesinde ve çalışma alanının 20 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Küresel bir levha gibi bir yandan diğer yana uzanan bu evlerin köklerinin bütünleşmesi ve bağlanması, depremin bu binaya daha az kuvvet getirmesine neden olmuştur (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

Çalışma alanı bir dağeteği biriminde yer alması nedeniyle sarsılma riski taşımaktadır. Ayrıca memba arazilerinin eğiminden dolayı sürünme riski vardır. Bu olay, toprak parçacıklarının eğim yönünde yavaş hareket etmesinden kaynaklanır ve kırılgan ve tesislerin eğrilğine neden olur (Abdollahi ve Ali Mohammadi, 2018).

3.1.3.4. Çalışma Alanının Sosyoekonomik Yapısı

Kandovan'da kayalık evlerde yaşayan 117 hane bulunmaktadır. Köyde 265 erkek, 276 kadın nüfusu bulunmaktadır. Bu nüfusun yaş guruplarına göre dağılımına bakıldığında ise 111 kişi 12 yaş altı olup, 21 kişi ise 12-15 yaş aralığındadır.

Kandovanlılar, kuru meyveler, şifalı bitkiler, bal, baharatlar, kilimler ve el sanatları satarak geçimlerini sağlamaktalar. Bu şifalı bitkiler Kandovan'ın dağlarında bulunmakta ve köyün etrafını da meyve ağaçları sarmaktadır. Kandovan kadınları kilim, çanta ve el sanatları dokuyup ve satarak ailenin geçimine katkıda bulunurlar. Kandovanda satılan bu ürünler yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir (Şekil 3.6, 3.7, 3.8, 3.9 ve 3.10).

Şekil 3.6: Kandovanda satılan ürünler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.7: Kandovanda satılan ürünler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.8: Kandovanda satılan ürünler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.9: Kandovanda satılan ürünler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.10: Kandovanda satılan ürünler (Daryakanarı, 2021).

3.1.3.5. Arazi Kullanımı

- Sağlık Hizmetleri

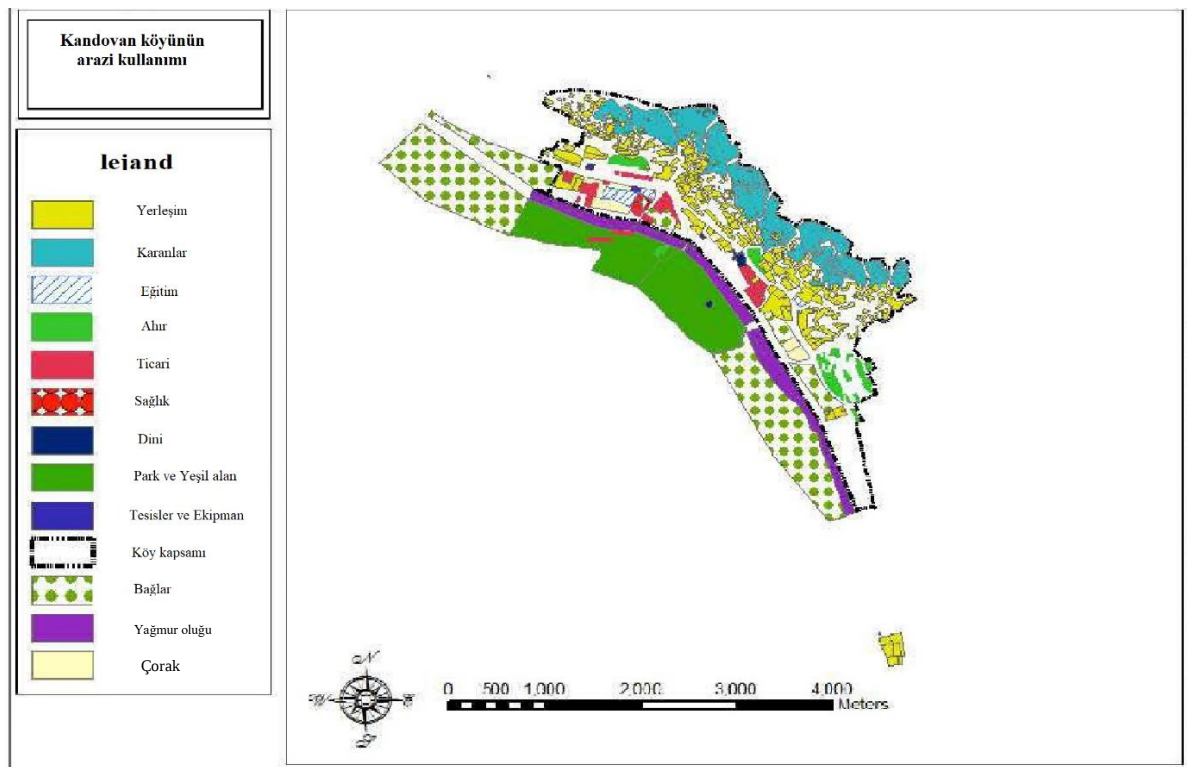
Kandovan köyünde, halkın temel ihtiyaçlarını karşılayan bir sağlık birimi var. Anketlere göre köylüler sağlık evinin performansından memnundur ancak söz konusu köyün özellikle tatillerde çok fazla turist alması nedeniyle turistler için bir sorun varsa sağlık evi hizmet veremiyor (Nasrollahzadeh, 2011).

- Eğitim

Kandovan köyünde ilk ve orta dereceli okullar için eğitim birimi bulunmakta, köylülerin çocukları eğitimlerine ancak bu seviyeye kadar devam edebilmekte ve eğitimlerine devam etmek için çevre illere gitmek zorunda kalmaktadır. Sakinlere göre, bazen uzak mesafeden dolayı bazı mahalle sakinleri gençlerin eğitime karşı çıkıyorlar, bu da köydeki evlilik yaşının düşürülmesinde önemli bir faktördür (Nasrollahzadeh, 2011).

- Konut

Kandovan köyündeki konut kullanımı 16372,27 m² olup, kişi başına 25,54 m²'ile toplam köyün% 13,41'ini oluşturmaktadır. 18920,05 m² yüzölçümü ve kişi başına 29,5 m²'ile sınır şeklinde konut kullanımı, toplam köyün yüzde 15,5'ini kapsamaktadır (Bani, 2005). Kandovan Köyü'nde konutlar yeni bir tarza sahip, evler ve kaya evler şeklindedir. Yeni bir formda evler yaratmanın nedeni, nüfusun artması ve kaya evlerin olmaması ve modern yaşamın tezahürlerine aşinalıktır. Hayvancılık yapan aileleri alt katı hayvan barınaklarına ayırırken, tarım ve hizmet mesleği olan aileler alt katı depo olarak kullanmaktadır. Üst kat da oturma odası olarak kullanılmaktadır. Tabii geçmişte evlerdeki yaşam alanı birbirine karışıyordu ve salonun bir bölümü hayvanlara ayrılmıştı. Konutlar başlangıçta yatay olarak, daha sonraki aşamalarda, sınırlı alan nedeniyle dikey olarak genişlemiştir. Evler genellikle dikdörtgen ve bazı durumlarda eliptiktir. Başlangıçta tüm kayaların kullanımı mesken amaçlıydı, ancak turistlerin gelmesiyle kullanımlarını değiştirdiler ve dükkan ve sergi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Nasrollahzadeh,2011). (Şekil 3.11) de Kandovan köyünün arazi kullanımı gösterilmiştir.

Şekil 3.11: Kandovan köyünün arazi kullanımı (Nasrollahzadeh, 2011).

- Dini Yapı

Bu arazi kullanımı, 282,82 m² yüzölçümüne sahip olan ve kişi başına 0,59 m² olan ve toplam köyün yüzde 0,31'ini kaplayan iki camiye tahsis edilmiştir (Bani, 2005). Eski cami, birinci katı

ahır, ikinci katı cami ve üçüncü katı konut olmak üzere, köyün ortasında üç katlı bir kaya mimarisi türüdür. Girişten sonra hem kadınlar hem de erkekler için mekânlara açılan bir bölücü gözlenir. Kadın kısım 12.20'ye 4,90, erkek kısım 12'ye 4,50 ve yüksekliği toplamda 1,85 ile 2 m'dir (Amirkhani ve diğ., 2008). Çok sayıda ve uygun olmayan katların kazılması nedeniyle caminin Karan'ı kırıldı ve katlardan biri çöktü. Her katın ayrı bir girişi vardır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Kandovan köyü cami (Nasrollahzadeh, 2011).

- Hamam

Hamam, iki m derinliğinde küçük bir caminin yanında yer almaktadır. hamamda bir şeyler koymak için bir yer var. Hamamın dış boşluğunun malzemesi bordürdür. Ancak şimdi, tahrip edildiği için kültürel miras tarafından restore ediliyor. Hamamda atık suyu tahliye etmenin bir yolu var hamamın çatısında havalandırma ve ekstra buhar için bir boşluk bulunmaktadır (Şekil 3.13 ve 3.14), (Nasrollahzadeh,2011).

Şekil 3.13: Kandovan köyü hamamı (Daryakanarı, 2021).

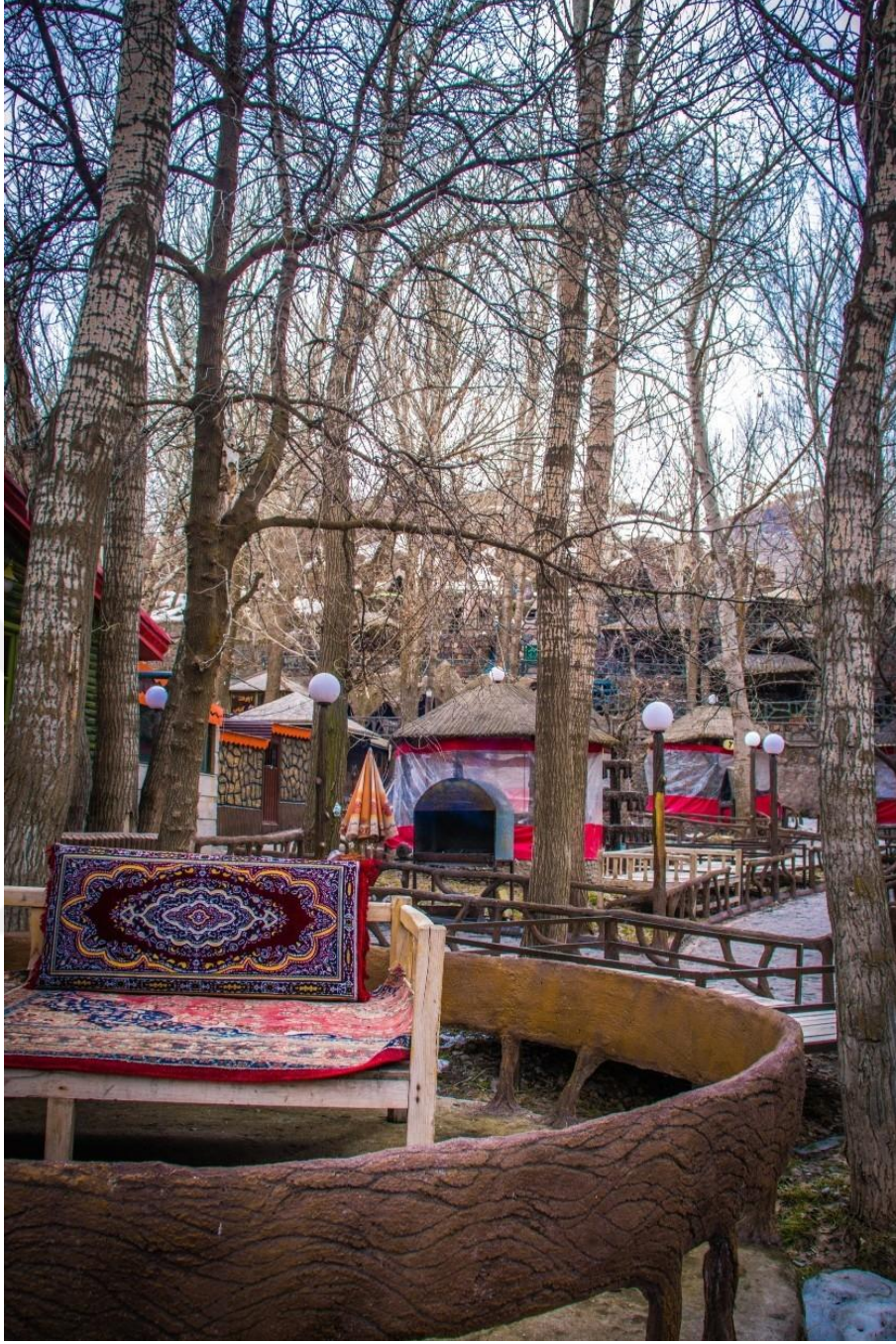
Şekil 3.14: Kandovan köyü hamamı (Daryakanarı, 2021).

- Yöresel Kafe ve restoran

Kandovan'da turistlerin dinlenip ve yemek yemeleri için yapılan, yöresel kafe tarzında bir mekan vardır. Bu mekanın bahçesinde meyve ağaçları ve tam ortasında da bir havuz bulunmaktadır. Bahçe de yerleştirilen kamelyalar turistlere açık havada yemek yiyebilme imkanı sunmaktadır, ayrıca bu kamelyalar kışında etrafları sarılarak kullanılmaktadır (Şekil 3.15, 3.16, 3.17 ve 3.18).

Şekil 3.15: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.16: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.17: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran (Daryakanarı, 2021).

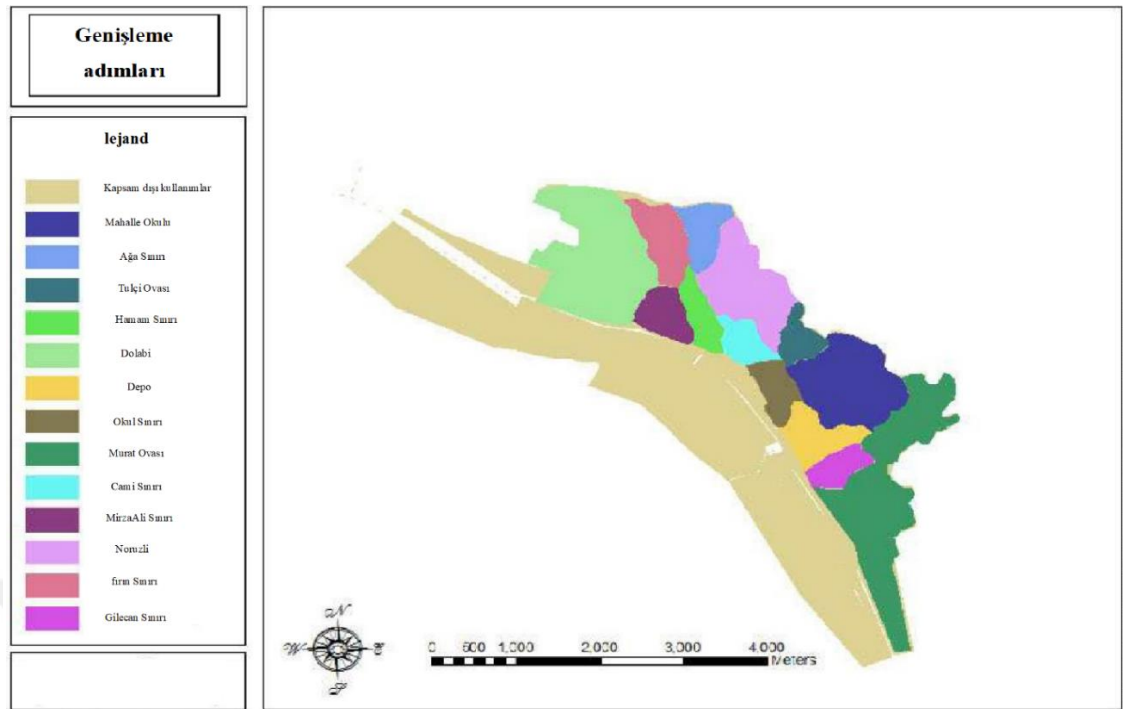

Şekil 3.18: Kandovan'daki yöresel kafe ve restoran (Daryakanarı, 2021).

3.1.4. Kandovan Köyü'nün mimari özellikleri

Kandovan Köyü'nün mimari özellikleri şu şekilde sayılabilir;

- Kompakt ve yoğun planlar kullanımı,
- Sert peyzajın (evler ve sokaklar gibi yapay kısımlar) yumuşak peyzajla (kompleksin doğal yatağı) uygun kombinasyonu ve koordinasyonu,
- Çoğul iken birlik,
- Organik doku ve perspektif çeşitliliği,
- Sarma geçitleri ve eğimler,
- İnsan boyutları ve ölçeğinin kullanımı,
- Köy mimarisinde boş bir ögenin olmaması ve mevcut her şeyin optimum kullanımı,
- Cephe ve hacimde simetri ve geometrik düzenin varlığı,
- Sokaklar ve geçitler zemin seviyesine paralel uzanır ve dardır,
- Güneşin yönü ve yeryüzünün etkileri, köyün genişlemesini ve genel görünümünü tesis etme yolunda belirleyici faktörlerdir,
- Düşük oda yüksekliği,
- Doğal ve yapılı çevre arasındaki denge,
- İç hava değişim miktarını ve doğal havalandırmayı en aza indirmek için küçük açıklıklar,
- Nispeten kalın duvarlar,
- Kısıtlı alan nedeniyle önce evlerin yatay gelişimi ardından evlerin dikey gelişimi,
- Konvesiyon ve doğal havalandırma oluşturmak,
- Kışın güneş enerjisinden en iyi şekilde yararlanmak için Kandovan köyünde binaların doğu kısmında pencere olması.
- Kışın Tebriz'in doğusundan esen elverişsiz kış rüzgarları, evlerin özel geometrik şekilleriyle ayarlanır.
- Kandovan evlerinin özel şeker kamışıyla inşa edilmesi enerji depolamada etkilidir
- Alandaki binaların tasarımında görüldüğü gibi tasarımlarda alan derinliğinin kullanılması iç ve dış mekan arasındaki ısı değişimini azaltır.
- Nem ve havalandırmayı önlemek için evlerin içine ve girişe yakın fırınların montajı
- Işık ve iklimlendirme için delikler açmak
- Duvarların geniş çapı, gün boyunca güneş enerjisinin karan'ları ısıttığı kış aylarında ısıyı bir gecede tutmasını sağlar (Nasrollahzadeh, 2012). Kandovan köyünün genişleme aşamaları şekil 3.19 da gösterilmiştir.

Kandovan Köyü'nün Fiziksel Çalışmaları

Köyün fiziksel özellikleri, etkileşimli mekandaki doğal ve insan etkili faktörlerin müdahalesinin bir sonucu olan bir dizi fiziksel ve gözlemlenebilir boyut içerir ve köylerin dokusunu ölçer. Köylerin fiziksel özelliklerinin oluşmasında ve gelişmesinde üç grup doğal, sosyal ve ekonomik faktör etkilidir. Fiziksel çevre, doğadaki insan varlığının tezahürüdür ve dış tezahürü, doku ve mimari tiplerin kuruluş ölçeklerinde köyün bedenidir. Mimari olarak 20 mahalle birimi ve 11 mahalleye sahip Kandovan Köyü, insan barınağı ile ilişkilendirilen en nadir biçimlerden biridir. Kompleksin kurucu unsurları arasında tam bir birlik vardır ve insanın açtığı deliklerin oranları tamamen insanidir. Kandovan köyü, insanın yüzyıllardır hayatını en iyi şekilde uyarladığı biçim ve oranların birleşiminin yaşayan bir örneğidir. Bu ortamda faktörler tamamen doğal bir şekilde seçilmiş ve yerleşğin çerçevesi ile insan davranışı arasında güzel bir kombinasyon oluşturulmuştur. Aslında ikisi birbirini etkilemiştir. Bu, insanın doğayı kontrol ettiği ve doğaya nüfuz ettiği ve diğer yandan doğanın insan davranışını etkilediği anlamına gelir. Bu bileşimin evrimi, her ikisinin de dönüşümüne yol açmıştır. Doğa, yaşam biçimini sabit tutmuştur, çünkü bu bölgedeki fiziksel faktör taştır. Yüksek bir dağın parçası olan ve kaçınılmaz olarak değişmez ve dayanıklı bir kaya ve Kandovan'ın küçük sosyal hayatının görünümü, bu çevrenin fiziksel formuyla ayrılmaz bir ilişki içindedir. Sınırlar genellikle doğu-batı doğrultusunda uzanır ve daha çok doğuda yoğunlaşır. Yatay gelişme sırasında Karan'lar da

dikey olarak da gelişir. Karanlar'ın çoğu güneye bakmaktadır. İlk Karan'lar köyün orta kesiminde ve eski Ulu Camii'nin çevresinde yer almaktadır. Köyün doğu tarafı yoğun nüfusludur ve batı tarafı genellikle harap ve ıssızdır. Kandovan Köyü'ne giriş batıdan başlar ve yaklaşık 800 m uzunluğunda neredeyse düz bir batı-doğu hattı, Karan'ları vadiden ayırır. Köyün konumu yamuk şeklindedir ve kuzey tarafının ortasında kavisli bir çatlak vardır. Doğal su yolu olan çok sayıda oluk, Karan'ları birbirinden ayırmakta ve köy sokaklarının doğal şeklini oluşturmaktadır. Batı Karan'ları, güneş nedeniyle halk tarafından daha az kullanılmış ve korunmuştur ve sonuç olarak tahrip edilmiştir. Ancak doğudaki Karan'lar koruma nedeniyle daha sağlıklı kalmışlar. Karan'larda, zemin kat çiftlik hayvanlarına ayrılmıştır. Sığır ahırları, hareket etmeleri kolay olduğu ve büyük hayvanların dik yokuşlara tırmanmasına gerek olmadığı için zemin katta yer almaktadır. İneklerin doğal alanı dikdörtgendir ve ahırlar duvarın kenarındadır. Karan'larda yaratılan boşluklar sadece istenen işleve cevap niteliğinde olup, ilave ve kullanılamaz alanların oluşmasının önüne geçilmiştir. Bu alanların modülü tamamen insan boyutuyla ilgilidir, ancak güvenlik, teknik ve sınır formu konusu da dikkate alınmıştır. Çoğu Karan'da, her mekanın doğrudan dışarıyla ilişkili ve katların içeriden birbiriyle ilişkili olmadığı farklı sınıflara sahiptir (Nasrollahzadeh, 2011).

Kandovan vadisinin doğu-doğusu boyunca aynı adı taşıyan nehrin yanında bulunan Kandovan Köyü, dik bir yamaçta [yaklaşık -70 C°] ok şeklinde yer almaktadır. Kandovan'ın karakteristik özelliği, Kran veya Kiran olarak bilinen şeker kamışı taşlarının kazılarak oluşturulmuş kayalık mimarisi ve kırsal evleridir (Kargar ve diğ., 2017).

Kandovan köyünde, genel olarak, Sahand Abad bölgesinin birçok köyünde, Lahar ve Ignembrit katlarına Kiran veya Karan denir. "Karan" terimi, herhangi bir şeyi yaralamak, atmak ve kazmak anlamına gelen orijinal "kesik" kelimesinden gelir (Sabri ve Eslami, 2006). Kandovan'da boşluklar, yerel terimde qiya (kaya anlamına gelir) veya Karan olarak adlandırılır. Karan'lar, uzak geçmişte koni şeklindeki kayaların içinde biyolojik ihtiyaçlara göre ve kayaların cinsine göre kazılıp biyolojik boşluklara dönüşecek şekilde oluşturulmuştur. Bu anlamda mekanların yüzeyleri sadece işlevleri karşılayacak şekilde oluşturulmuştur (Gorji Malhebani ve Sanai, 2009). Karan'ların yüksekliği 15 m'ye kadar ve çapları yaklaşık 5 ila 8 m'dir (Ghobadian, 2010). Kayalık köylerde, ihtiyaç duyulan özel kullanıma göre Karan'lar oluşturulmuş ve geliştirilmiştir ve bu tür işlerin her birinin, belirli bir ihtiyacı karşılamak için kendi işlevi vardır; çiftler, tekler, koniler ve İğ gibidirler (Amirkhani ve diğ., 2008). Bazı olukların üzerine, Karan'ı diğer Karan'a bağlayan ahşap köprüler inşa edilmiş olup, Karan'lar genellikle batı-doğu yönünde uzanmakta ve daha doğuda yoğunlaşmaktadır. Yeterli korumanın olmaması nedeniyle

batı Karan'ları kademeli olarak veya kısmen tahrip olmuştur, çünkü insanlar batı kesimlerine az güneş ışığı nedeniyle daha az yerleşti. Ancak doğu Karan'ları genellikle yüksek güneş ışığı nedeniyle kullanılır ve bunun sonucunda daha fazla bakım nedeniyle daha sağlıklı kaldılar (Nasrollahzadeh, 2011).

Yaşadıkları ilk karan'lar köyün orta kesiminde ve eski Ulu Cami'nin çevresinde kurulmuş, nüfusun artması ve daha fazla yaşam alanı ihtiyacı ile önce batı kayaları, ardından doğu kayaları kazılmıştır. Ayrıca gençlerin evlenmelerinin ilk şartı, erkek çocukların aileleri tarafından evlendikleri zaman kazdıkları bir evi kazdırmaktı.

Karan'ların iç mekanları ve kat sayıları ve biçimleri büyüklüklerine ve şekillerine bağlı olup genellikle iki katlı olmakla birlikte bir, üç ve dört katlı karan'lar da vardır, zemin kat ahır, birincisi konut, ikincisi ise misafir odası ve üçüncüsü depo. Üst katların ulaşımı Karan'ın kendisinden güzel merdivenlerle mümkündür ve içeriden ulaşım yoktur. İç merdivenlerin zemin katın eşiğini bodrum katına (depoya) bağlamıştır. Karan'ların birinde sadece iç bağlantı görülmektedir. boyutları, güvenlik ve sağlamlıklarından dolayı nispeten küçüktür ve cami, kafes gibi daha geniş alanlara ihtiyaç duyulan durumlarda, çatıları statik hale getirmek için Karan'ların ortasına kalın sütunlar oyulmuştur.

Genel olarak, Karan'lar; ana mekan, Yuk yeri (yatak yeri), matbah (mutfak), Astana (giriş), sandoghane, pencere ve abrizgah (su toplama alanını) içerir (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.20, 3.21, 3.22, de Karan'lar ve Karan'lardan yapılan evler, şekil 3.23 de Kandovan kaya evlerinde depo ve şekil 3.24 de Kandovan köyünün yerleşim Karanlarından birinin bir kesiti gösterilmiştir.

Karan'ların birinci katları küçük boyutu nedeniyle ahır olarak, diğer katlar yaşam için kullanılmaktadır. İç mekanlar, işlev ve ihtiyaçlara göre aşağıdaki şekilde bölünmüştür:

Ana alan: Oturma odası, yatak odası olarak da kullanılır. Uyku alanı taş platform olarak inşa edilmiştir. Duvarlarda mobilya yerleştirmek için kullanılan nişler vardır. Geçmişte hayvanları tutmak için duvarlar kullanılırdı, fırınlar oturma odasında ve girişin yakınında hava sağlamak için oluşturulurdu (Nasrollahzadeh, 2011). Şekil 3.25 de Karan'ların ana mekanı ve şekil 3.26 de Kandovan'daki karan'lardan yapılan evlerin oturma odası gösterilmiştir.

Şekil 3.20: Kandovan'daki Karan'lardan yapılan evler (Daryakanarı, 2021).

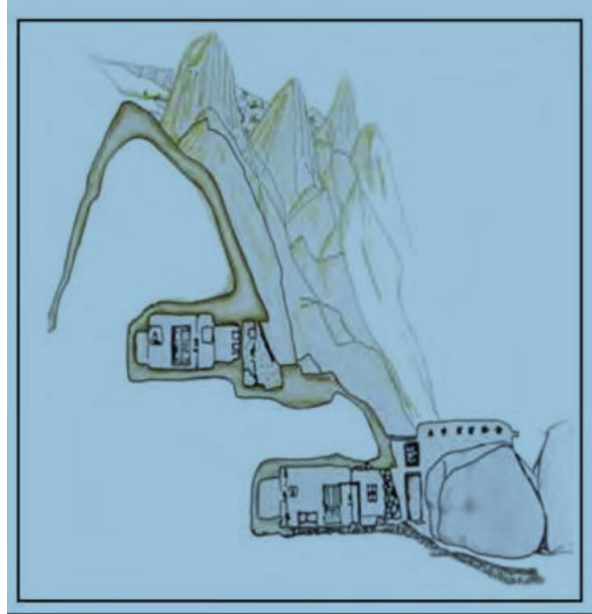
Şekil 3.21: Kandovan'daki Karan'lardan yapılan evler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.22 Kandovan'daki Karan'lardan yapılan evler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.23: Kandovan kaya evlerinde depo (Nasrollahzadeh, 2011).

Şekil 3.24: Kandovan köyünün yerleşim Karan'larından birinin bir kesiti (Kargar ve diğ., 2017).

Şekil 3.25: Karanların ana mekanı (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.26: Kandovan'daki Karan'lardan yapılan evlerin oturma odası (Daryakanarı, 2021).

Yük yeri:

Yük yeri, ana odanın duvarında, yorgan, şilte, jajim ve giysi yerleştirmek için kullanılan ve ana mekandan bir perde ile ayrılan nispeten geniş ve düz bir mekandır (Şekil 3.27), (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.27: Karanların yük yeri (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Astana:

Her Karanın girişi yerel olarak Astana olarak adlandırılır ve iki tipi vardır. Yer sınırlamasının olmadığı bazı büyük Karanlarda ayrı bir giriş vardır, bulaşık ve çamaşır yıkanır ve hatta evin sakinleri bile bu bölümde yıkanır; Ancak daha küçük karanlarda Astana'nın yaşam alanına suyun girmesini engellemek için oturma odasının ana bölümünden kısa bir taş duvarla ayrılmakta ve oturma odasının bir bölümünde yıkama işlemi yapılmaktadır. Yıkama alanı, köyün çeşme suyuna bağlanan ve fazla suyu tahliye etmek için dışarıda bir delik bulunan beton havuz şeklindedir (Şekil 3.28), (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.28: Astana (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Mutfak: Ana odanın yanında ve bitişik boşlukta yer alır, ancak bazen pişirme aynı ana odada yapılır, Karan'ın boyutuna ve şekline bağlıdır (Şekil 3.29).

Şekil 3.29: Mutfak (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Sandikhane: Sandikhane hanenin haftalık buğday, arpa ve un gibi ihtiyaçlarının depolandığı Karan içindeki küçük depo olduğu söyleniyor (Şekil 3.30),

(<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.30: Sandikhane (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Kandovan'da toprak tipinin kalkerli olması ve atıksu bertaraf sorunlarının yanı sıra insan atığının ihtiyaç ve tüketimi nedeniyle kanalizasyon kuyusu kazılması yaygın değildir; Bu nedenle tuvaletler daha çok geçitlerin yanında ve yerleşim Karanlarının dışında yer almakta olup, el yapımı odalar şeklinde ve iki katlı, alt katı atık deposu şeklindedir. Bazı tuvaletlerin iki kuyusu vardır, biri doldurulursa, kuruyana ve atıklarını kullanana kadar başka bir kuyu kullanır. Bu atıklar, fırınlardan elde edilen kül ile karıştırılıp kurutularak çiftlik ve bahçelerin toprağını güçlendirmek ve mahsul yetiştirmek için gübre olarak kullanılmaktadır. Daha önce, birkaç hane ortak bir tuvalet kullansa da; Ama şimdi sağlık sorunları nedeniyle herkes özel bir tuvalet kurmak zorunda kaldı; Ancak, alanın sınırlı olduğu alanlarda nadiren, bir tuvalet iki aile tarafından paylaşılır. (Şekil 3.31), (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.31: Kandovan köyünden bir havza örneği (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Kandovan köyündeki kaldırımlar aslında akan suyun yıkıcı akışının neden olduğu oyuklardır. Bu olukların bazılarında hareketi kolaylaştırmak için ahşap basamaklar yapılmıştır. Dış mekan taş merdivenleri genellikle çok yükseklerle inşa edilir ve köylüler rahatsızlık duymadan inip çıkarlar. Koniler arasındaki iletişim yolları çok dardır; Ancak, içinden geçerken kendilerini rahatsız hissetmezler. Kandovan'ın toplam dokusunu birkaç ipe bölen faylar, görünüm açısından kenar ve sınır olarak kabul edilirken, kanalizasyon, yağmur suyu ve karı nehre, karın büyük bir kısmını da denize yönlendirme görevini üstlenmektedir. dağlar ve bir dizi koni üzerinde oturan karlar, bu faylardan nehre akar. (Şekil 3.32), (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Şekil 3.32: Kandovan köyünün sokakları (<https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/>, Erişim tarihi: 6 Şubat 2022).

Kandovan köyünün tüm sert peyzaj düzenlemeleri taştandır (Şekil 3.33, 3.34 ve 3.35).

Şekil 3.33: Kandovan'ın su çeşmesi (Daryakanarı, 2021).

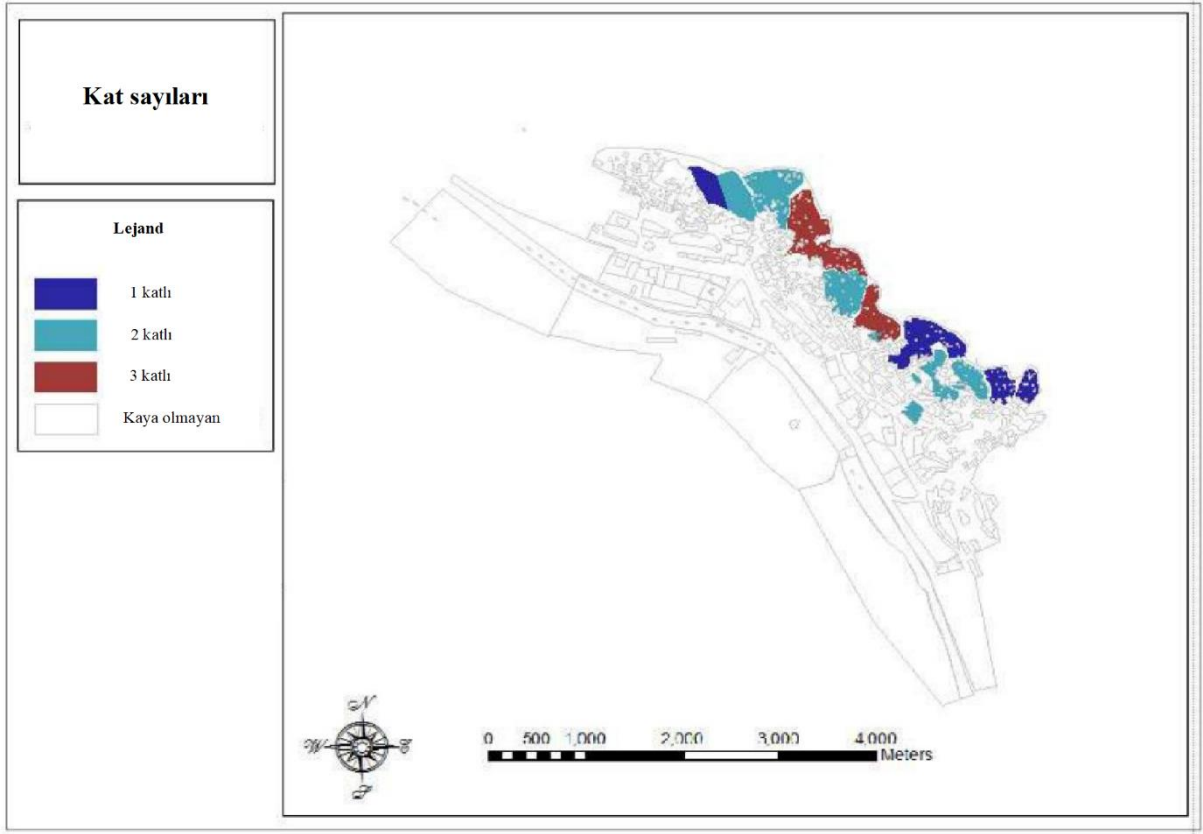

Şekil 3.34: Kandovan'ın ortasından geçen nehir ve taş köprüsü (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.35: Kandovanın yer döşemelri (Daryakanarı, 2021).

Kandovan kaya evlerinin Katları plan üzerinde aşağıdaki şekilde gösterilmiştir (şekil 3.36).

Şekil 3.36: Kandovan kaya evlerinin Katları (Nasrollahzadeh, 2011).

Binaların kalitesi

Onarım, yıkım ve kabul edilebilir terimi genellikle bina kalitesi tartışmasında kullanılır. Ancak bu çalışmada araştırmanın konusuna göre iyi, ortalama ve zayıf terimleri kullanılmıştır, çünkü bu evlerin tamamı çok küçük bir yüzde dışında belli bir zamanda yapılmıştır ve tüm evler aynı yaştadır.

Bu haritada kalite, aşağıdaki şekilde ifade edilen farklı boyutlardan incelenmiştir:

Alanın havalandırılması ve peyzajı (karşıdaki bahçeler ve aydınlatma)

Mülkiyet (kira ve şahsi mülkiyet)

Katlar arasındaki mesafe

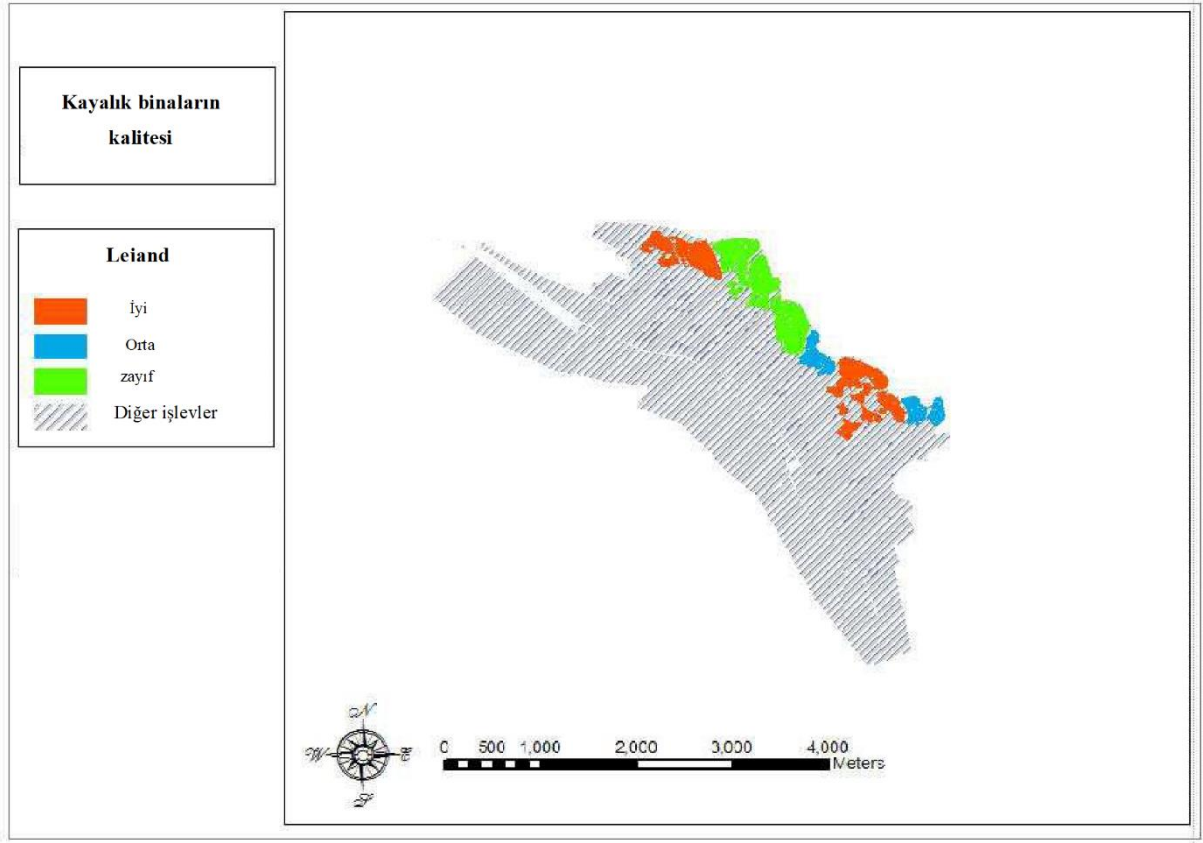
Evler arasındaki mesafe

Akustik olarak

Nüfusun sınır seviyesine oranı

Yapısal güç

Kandovan köyündeki binaların kalitesi (Şekil 3.37), (Nasrollahzadeh, 2011).

Şekil 3.37: Kandovan köyündeki binaların kalitesi (Nasrollahzadeh, 2011).

Son zamanlarda Kandovanda yapılan evler Karan değil, genellikle taştan bazen de tuğla veya kerpiçten yapılıyor (Şekil 3.38, 3.39 ve 3.40).

Şekil 3.38: Kandovan'daki taştan yapılan ev örneği (Daryakanarı, 2021).

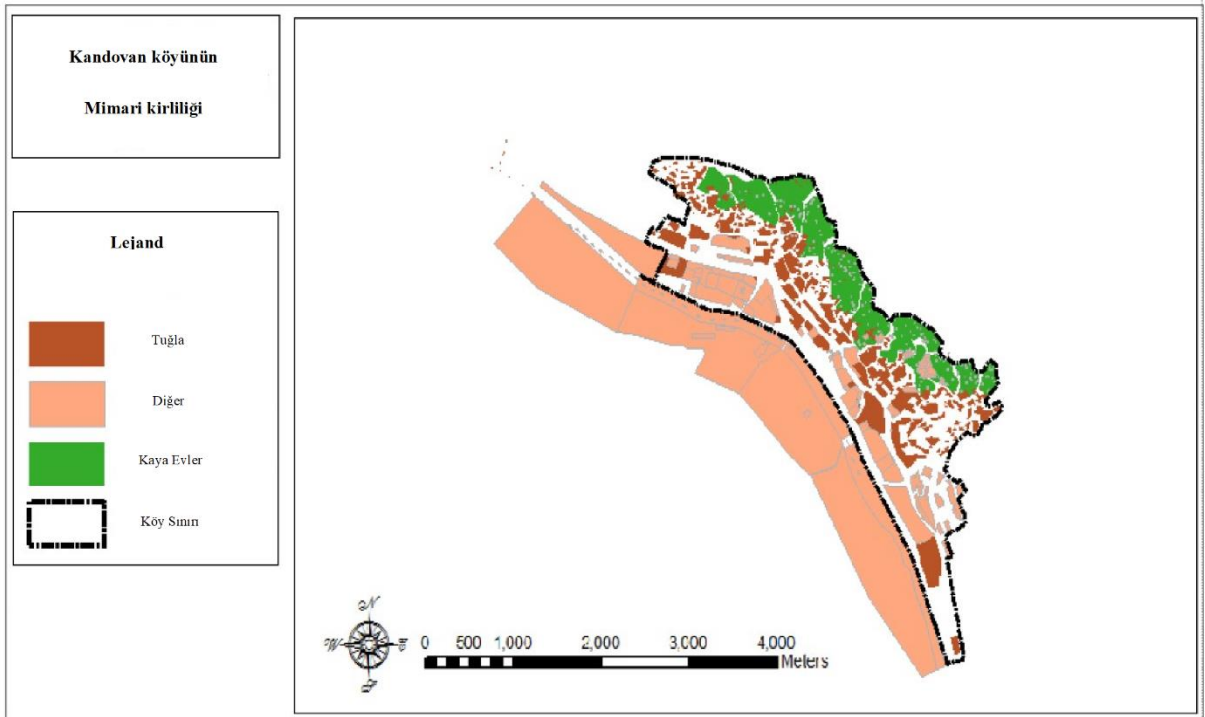

Şekil 3.39: Kandovan'daki son zamanlarda yapılan evler (Daryakanarı, 2021).

Şekil 3.40: Kandovan'daki Karanlar'ın ortasında yapılan kerpiç ev örneği (Daryakanarı, 2021).

Kandovan köyünün mimari kirliliği Şekil 3.41 de gösterilmiştir.

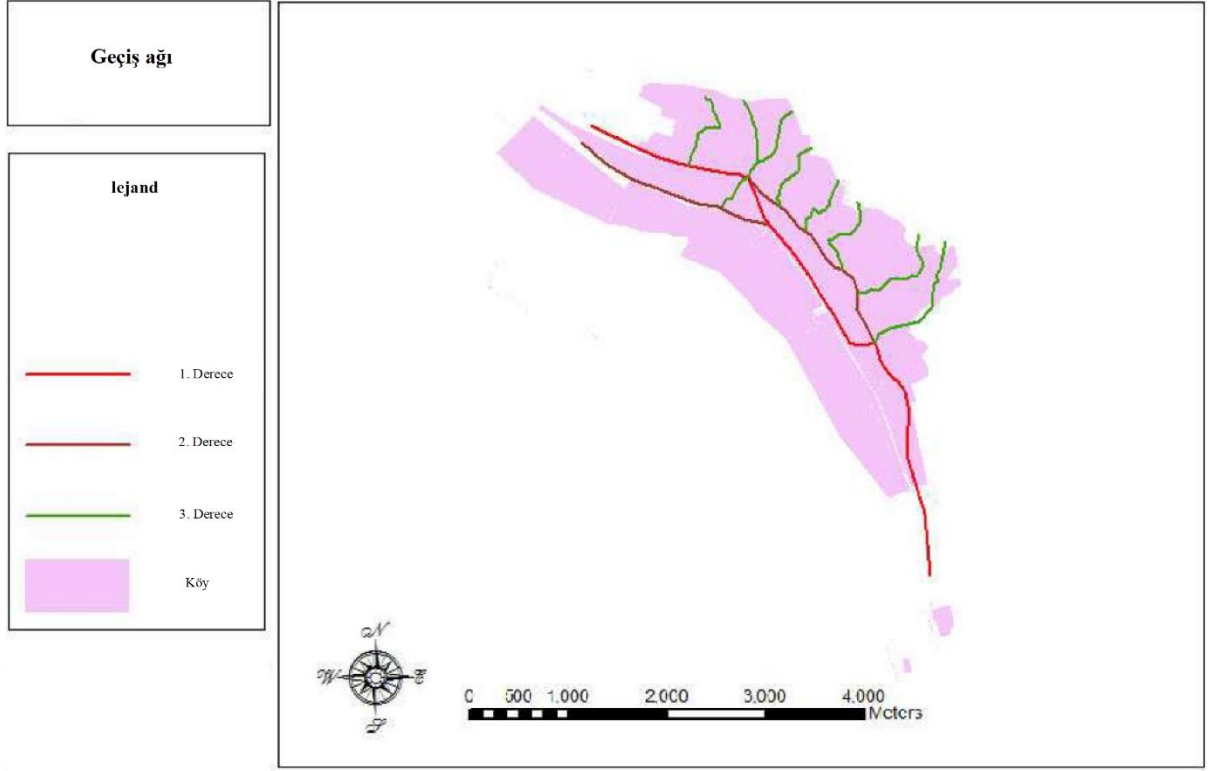
Şekil 3.41: Kandovan köyündeki mimari kirlilik (Nasrollahzadeh, 2011).

Geçiş ağı

Köyün iletişim ağı organik bir büyümeye sahip. Köyün ana geçidi, güneydoğudan köyün fiziksel dokusuna girerek köyün merkezine girerek kuzeyde devam eder. Geçit ağı iki yönde genişletildi: kuzey-güney ve doğu-batı. Alt kısımlarda araba geçişi şeklinde ve Karanlara doğru hizalama hatlarına dik yönde geçiş ağı sadece yaya geçidi için mümkündür (şekil 3.42 ve 3.43), (Bani, 2005).

Şekil 3.42: Kandovan köyü yolu ağı (Nasrollahzadeh, 2011).

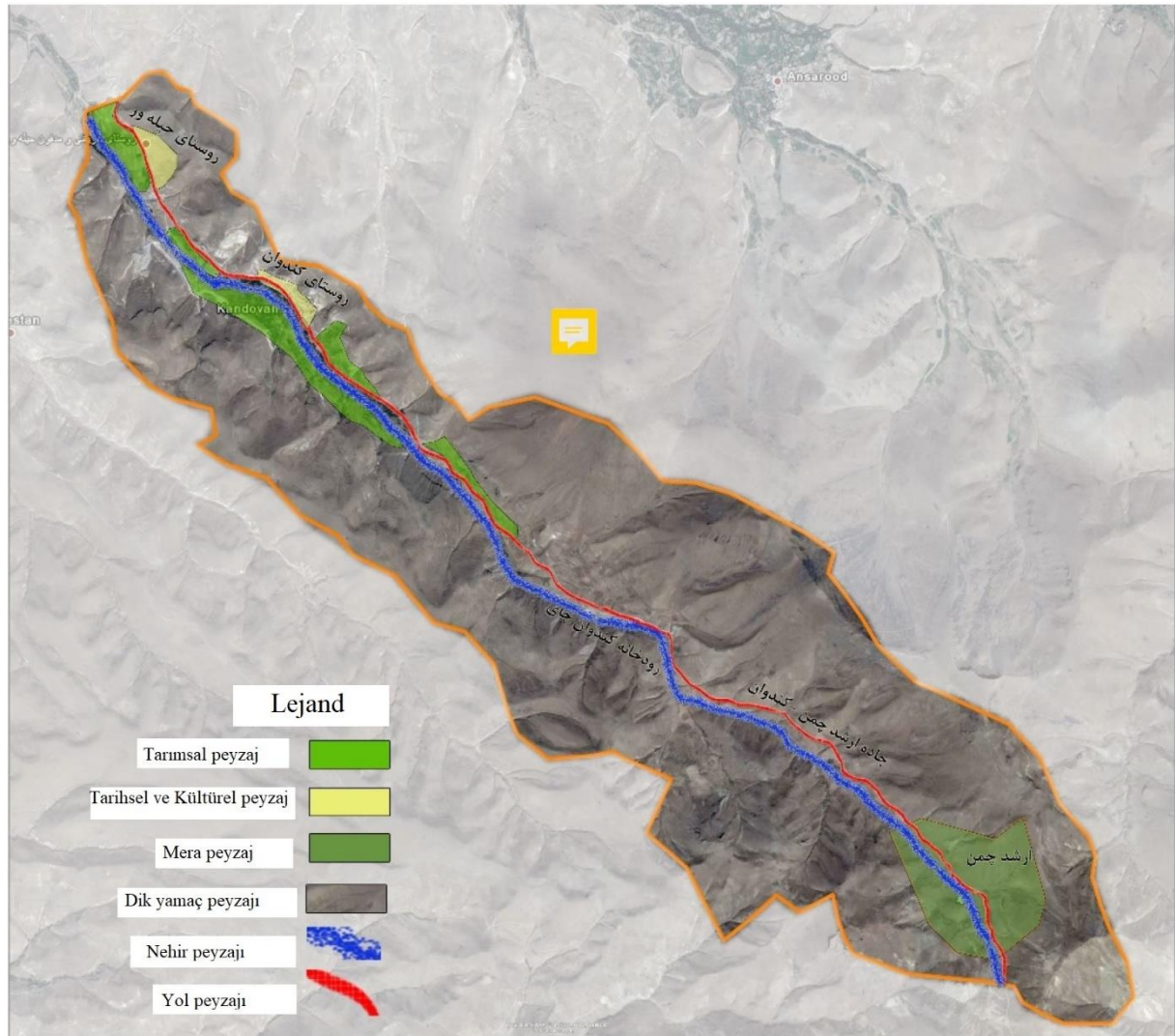

Şekil 3.43: Kandovan köyünün geçitleri (Nasrollahzadeh, 2011).

Yumuşak volkanik malzeme, iklim açısından çok daha ekonomik ve diğer karasal habitatlara göre avantajları olan bir habitat sağlar. Kaya yapıları, yeryüzünün yazın sıcak ve kuru, kışın soğuk ve tortul olan doğal sıcaklığının düzenlenmesi ve yüzeyde inşaat için gerekli diğer malzemelerin bulunmaması nedeniyle uygundur. Kazmak işçilikten tasarruf sağlar. Bu, uygun tarım arazisinin sınırlı olduğu bir alanda güçlü arazi kullanımına ve doğanın korunmasına da izin veren kesin bir doğal adaptasyondur (Ayhan, 2004). Kandovan köyüne yerleşmenin nedenlerinden biri, arazinin topografik konumu nedeniyle su, can ve mali güvencenin varlığı ve bu da yokuşun tepesinden girmeyi imkansız kılıyor (Nasrollahzadeh, 2011).

3.1.5. Kandovan Köyünün Peyzaj Özelliklerinin Sınıflandırılması

Peyzaj türü, bir alanın peyzaj niteliklerini başka bir alandan farklı kılan peyzaj öğelerini, yapısını ve bileşenlerini içeren bir dizi görsel özellik anlamına gelir. Peyzaj tiplemesinde çalışma yöntemi, araziden alınan algılar, gözlem ve peyzajdan alınan görüntülerin sınıflandırılmasına dayandırılmıştır. Mevcut durumda, görsel özellikler açısından çalışma alanı ve çevresinde altı peyzaj tipi tespit edilebilmektedir (Şekil 3.44), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.44: Kandovan kırsal turizm örnek alanının peyzaj görsel tipografi haritası (Shamshiri,Shakerzadeh, 2016).

3.1.5.1. Çalışma Alanının Tarımsal Peyzajı

Bu tür peyzajı Kandovan Köyü'nün güneyinde ve Kandovan Çay nehri boyunca meyve bahçelerinde ve tarım alanlarında işlevsel yeşil noktalar şeklinde görüyoruz. Bu peyzaj verimli bir peyzaj olarak kabul edilir ve çoğunlukla yamaçlarda yer alır.

Bu tipin organizasyon ve görsel yapı açısından peyzajı, çiftlik ölçeğinde tekdüzelik ve birim alan başına çeşitlilik, çokluk özelliklerine sahiptir. Tarlaların geometrik şeklinden dolayı yapay bir forma ve keskin köşelere sahiptir. Ayrıca, tarlaların içindeki kırsal yol hatlarının diğer alanlara uzanması, bu peyzajı diğer peyzaj türleri ile karşılaştırırken bir bağlantı oluşturmuştur (Şekil 3.45), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.45: Tarımsal bir peyzajdan görünüm (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

3.1.5.2. Çalışma Alanının Kültürel-Tarihsel Peyzajı

Bu tip peyzaj, Kandovan Köyü alanında yapı ve görsel organizasyon açısından bir tür düzen, çeşitlilik, karmaşıklık ve ayrıca çevre ile (sınırlar içinde) koordinasyona sahiptir. Ne yazık ki tarihi değeri olan bu köyde (Kandovan) yanlış peyzaj yönetimi nedeniyle elektrik direkleri ve bunlara bağlı anten kablolarının neden olduğu bozulmalara ve peyzaj anlayışıyla tutarsız konstrüksiyonlara (biçim, doku ve renk) rastlanmaktadır Restoranın bahçesinde, dışarıdan (köy tarafından) dış kenara doğru nehir kıyısına dikilen ağaçların yarattığı bir ritim ve tekrar görüyoruz. Restoranın bahçe alanında; geleneksel restoran olan çarşının kuruluşu görece geometrik, düzenli ve yapay genel formlar olup, batı tarafında da şifalı pınar, bu tip peyzaj noktasında turistik örnek alanın vurgu noktası olarak öne çıkmaktadır (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

3.1.5.3. Çalışma Alanının Mera Peyzajı

Bu tür peyzaj, Arşad Çaman kısmında açıkça görülmektedir. Bu tür peyzaj, uydu tepelerinden kaynaklanan çeşitli formlar nedeniyle yüzeyde tekdüze olmakla birlikte, aynı zamanda büyük ölçekli bir çeşitliliğe sahiptir. Mera varlığı peyzaj öğeleri arasında bir bağ oluşturmuş ve birlik oluşturmuştur. Turist arabalarının gelişi (rahatsız edici koridor) ve piknik yerlerinin ve turist kalabalığının (rahatsız edici noktalar) etkileri, yüksek mera meralarının peyzajında görsel bozulmanın en önemli faktörleridir (Şekil 3.46), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.46: Mera peyzaj görünüm (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

3.1.5.4. Çalışma Alanının Dik Yokuşların Peyzajı

Bu peyzaj türü, tekdüzelik, ritim ve aynı zamanda güzelliği, izleyicide bir mükemmellik duygusu yaratır. Bu peyzaj, kendine has özellikleri (yüksek eğim ve yükselti) nedeniyle, peyzaj türleri arasında en az bozulmaya sahip olanıdır ve çoğu zaman doğal formunu korur. Zaman içinde değişimin en önemli faktörleri su ve rüzgar erozyonu (doğal faktör) ile kırsal yollar ve elektrik direkleri (insan faktörü) ile ilgilidir (Şekil 3.47), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.47: Kandovan vadisinin dik yamaçlarından görünüm (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

3.1.5.5. Çalışma Alanının Nehir Peyzajı

Bu peyzaj türü Kandovan Çayı'nın içi ve alanı ile ilgilidir. Bu nehir farklı mevsimlerde su miktarı ve hava sıcaklığından etkilenir; Çeşitli görsel efektler gösterir. Kandovan vadisi'nde çevredeki noktaları arazi ölçeğinde birbirine bağlayan ve onlardan ekolojik olarak etkilenen doğrusal bir koridora sahiptir.

Kenarı, nehir koridorunun uzunluğunun çoğunda ağaçlar ve çalılar tarafından tanımlanır ve peyzaj tasarım stratejileri kullanılarak bu alanın peyzaj kalitesini iyileştirmek için kullanılabilir (Şekil 3.48), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.48: Kandovan köyündeki Kandovan Çayı nehrinin görünümü (Daryakanarı, 2021).

3.1.11.6 Çalışma Alanının Yol Peyzajı

Bu peyzaj tipi Osco-Kandovan-Arshad Chaman yolu bölgesinde görülmektedir. Yol, insan hareketi için yapay bir koridor olarak inşa edilmiştir ve çoğu insan yapımı form gibi inorganik bir forma sahiptir. Kandovan Köyü’nden sonra gelen Kandovan yolu, köylüler ve turistler için görsel peyzaj organizasyonunun en önemli parçasıdır. Bu köyün birçok yerinde, belirsiz kenarları ve mahallesinde ve mahremiyetinde asimetri görünümü vardır. Bu tip, peyzajda birlik ve beraberlik yaratmada da çok önemlidir (Şekil 3.49), (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

Şekil 3.49: Kandovan köyündeki yol peyzajı (Shamshiri ,Shakerzadeh, 2016).

3.2. YÖNTEM

Kandovan Kayalık Köyü, Osko'nun 22 km güneydoğusunda ve Tebriz'den 62 km uzaklıktadır. Kandovan Kaya Köyü, yüzyıllar geçmesine rağmen dünyadaki birkaç yaşayan kaya köyünden biridir. İnsanların doğal yaşamı orada devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel peyzaj özelliklerine ve özgün yöresel mimari öğelere sahip olan Kandovan'ın tarihi dokusunun yöresel mimari ve özgün peyzaj özellikleriyle bir bütün olarak ele alınarak bu alanların korunması ve yaşatılmasına yönelik öneriler geliştirmektir.

Bu araştırma, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında mantıksal ilişkiler kurmaya dayalı, betimsel-analitik bir yöntemle yapılmış uygulamalı bir araştırmadır.

Bu araştırmada veri toplama yöntemleri betimsel-analitik ve ankettir. Öncelikle araştırma konusuyla ilgili temel bilgiler (kitap, dergi ve yayınların incelenmesi ve gözden geçirilmesi) toplandı, ardından bazı gerekli veriler gözlem ve köy yetkilileri ve halk ile görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Son adımda ek bilgi elde etmek için bir anket çalışması yapılmıştır.

Saha bilgisi toplamada en yaygın yöntemlerden biri anket yöntemidir. Bu yöntem, büyük ölçekte bilgi toplamayı mümkün kılar. Tanımlayıcı araştırmalarda ve geniş bir coğrafi alana sahip olan veya istatistik topluluğunda ve örnekleminde çok sayıda insanı olan araştırmalarda, genellikle anket yöntemi kullanılır. Anket yöntemi, tahminler ve planlama ile araştırmacının varlığından emin olması gereken önemli tesislerin ve insan gücünün sağlanmasını gerektirir.

Anket yönteminde, koordineli işlevleri aracılığıyla araştırmacının gerekli bilgileri toplayabilmesi için çeşitli faktörler ve unsurlar söz konusudur. Bu unsurlar şunlardır:

- Veri toplama aracı veya anket
- Bir anketin planlanması ve uygulanması
- Katılımcılar

Bu araştırmanın istatistiksel örnekleme kaya yapılarında yaşayan kişilerdir. Araştırma konusuna göre Kandovan köyü tarihi yapılarında yaşayan 100 kişi istatistiksel örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmanın konusuna ve farklı alanlarla ilişkisine göre mimari, kültürel ve sosyal özelliklerin yanı sıra hanelerin ekonomik durumları, kaya konutlarının özellikleri ve köy peyzajlarının durumu ile ilgili sorular sorulmuştur. Sorular 5 bölümden (Sosyo-Ekonomik Yapı, Kaya Mimarisi, Sosyal Değerler, Kültürel Değerler ve Kültürel Peyzaj) oluşmaktadır.

İstatistiksel Yöntemler (statistical analysis):

Bu tezde kullanılan örneklem büyüklüğü 100'dür. Diğer bir deyişle, Kandovan antik köyü sakinlerinden anket toplama ilkelerine uygun olarak ve tüm etik noktalara ve standartlara uyularak 100 anket toplanmıştır. Projeye katılanlara, projedeki tüm bilgilerinin gizli kalacağı konusunda bilgi verildiği ve daha sonra katılımcıların kişisel muvafakati ile bilgi ve görüşleri doğrultusunda bir anket doldurulacağı kaydedildi.

Nicel verileri tanımlamak için ortalama, standart sapma, medyan, genlik, nitel değişkenler için frekans ve yüzde kullanıldı. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklı öğelerin ortalama puanını karşılaştırmak, farklı haneler arasında farklı öğelerin ortalama puanını karşılaştırmak ve farklı öğelerin ortalama puanını arazi mülkiyeti türüne göre karşılaştırmak gibi nicel değişkenlerin ortalamasını karşılaştırmak için t-testi kullanıldı. Cinsiyet, farklı hane sayısı ve arazi mülkiyeti değişkenleri iki durumlu olduğundan, iki grup arasındaki öğelerin sayısal ortalamasını karşılaştırmak için t testi kullanılmaktadır.

İki gruptan fazla nicel değişkeni karşılaştırmak için ANOVA istatistiksel testi kullanıldı. Örneğin: Farklı öğelerin önceki ikametgahına göre ortalama puanlarının karşılaştırılması, aile reisinin doğum yerine göre farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması ve farklı eğitim seviyeleri arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarını karşılaştırması. Çünkü aile reisinin önceki ikamet yeri, doğum yeri ve farklı eğitim düzeyleri değişkenleri ikiden fazla kategoridedir. ANOVA testi, birkaç grup arasındaki ortalama öğelerin nicel değişkenini karşılaştırmak için kullanılır. Farklı yaş ve öğelere ait iki nicel değişken arasındaki korelasyon katsayısını hesaplamak için Pearson korelasyon katsayısı da kullanıldı, başka bir deyişle, değişkenler arasındaki korelasyon ilişkisini araştırmak için Pearson korelasyon katsayısı

kullanılmıştır. Bu katsayı, iki nicel değişken arasındaki korelasyon ilişkilerini incelenmesi içindir. Yaş değişkeni ve maddelerin ortalaması ise nicel veya başka bir deyişle sayısaldır.

Tüm analizler SPSS 25.0 istatistik yazılımı ile yapılmıştır. Bu analizlerde, $P < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilir. Başka bir deyişle, p değeri 0,05'ten küçükse o değişken için gruplar arasında anlamlı bir fark var, 0,05'ten büyükse gruplar arasında fark yok demektir.

Tartışma ve Sonuç bölümünde de elde edilen tüm literatür bilgileri ve anket sonuç verileri yorumlanmış ve Kandovan'ın tarihi dokusunun yerel mimari ve özgün peyzaj özelliklerinin korunması için öneriler getirilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma yöntemi bölümünde bahsedildiği gibi, bu araştırmada bilgileri analiz etmek için istatistiksel testler kullanılmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde anketlerden elde edilen bilgiler analiz edilmiştir ve tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikler sunulmaktadır.

4.1. SOSYO-EKONOMİK YAPI

Kandovan kayalık köyünün sakinlerinin demografik bilgileri 5 değişkenle ölçüldü. Anketlere göre Kandovan köyünde yaşayanların 24.0%ü (24) kadın ve 76.0% sı (76) erkektir. Ankete katılanların ortalama eğitim düzeyi: ilköğretim 15.0% (15 kişi) idi. Diğer kategoriler okuma yazma bilmeyen %6.0 (6 kişi), ortaokul 23,0% (23 kişi), diploma %25 (25) kişi, ön lisans 17.0% (17) kişi ve Üniversite mezunu 14.0% (14 kişi) dir. Araştırmanın sonuçlarına göre, ankete katılanların %7'si (7 kişi) bekar, %93'ü (93 kişi) evlidir. konutlardaki aile sayısı ile ilgili en yüksek frekans, bir aile kategorisine girmektedir 91.0%(91 kişi) ve iki aile yüzdesi 9.0% (9 kişi) dir. Hane reisinin doğum yeri ile ilgili en yüksek frekans Kandovan'a aittir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Kandovan kayalık köyünün sakinlerinin demografik bilgilerinin sıklığı ve ortalamasının incelenmesi

Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	24	(24.0%)
	Erkek	76	(76.0%)
Eğitim	Okuma yazma bilmeyen	6	(6.0%)
	İlköğretim	15	(15.0%)
	Ortaokul	23	(23.0%)
	Diploma	25	(25.0%)
	Ön lisans	17	(17.0%)
	Üniversite mezunu	14	(14.0%)
	Yüksek lisans	0	(0.0%)
	Doktora	0	(0.0%)
Medeni hal	Bekar	7	(7.0%)
	Evli	93	(93.0%)

Tablo 4.1 (devam): Kandovan kayalık köyünün sakinlerinin demografik bilgilerinin sıklığı ve ortalamasının incelenmesi

Aile sayısı	1 Aile	91	(91%)
	2 Aile	9	(9.0%)
	3 Aile	0	(0.0%)
	4 Aile ve daha fazlası	0	(0.0%)
Hane reisinin doğum yeri	Kandovan	84	(84.0%)
	Osko	9	(9.0%)
	Hilevar	1	(1.0%)
	Tabriz	6	(6.0%)
	Diğer	0	(0.0%)
		Ortalama $\pm$ Standart sapma	Orta (etki alanı)
Yaş	Yıl	37.44 $\pm$ 11.74	36.5(17,66)
Aile bireyleri sayısı	Sayı	3.77 $\pm$ 0.72	4(2,5)

Anket sonuçlarına göre Kandovan köyünde yaşayan sakinlerin ekonomik koşulları 2 değişken ile ölçüldü (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Kandovan köyünde yaşayanların değerlerlerinin sıklığının incelenmesi

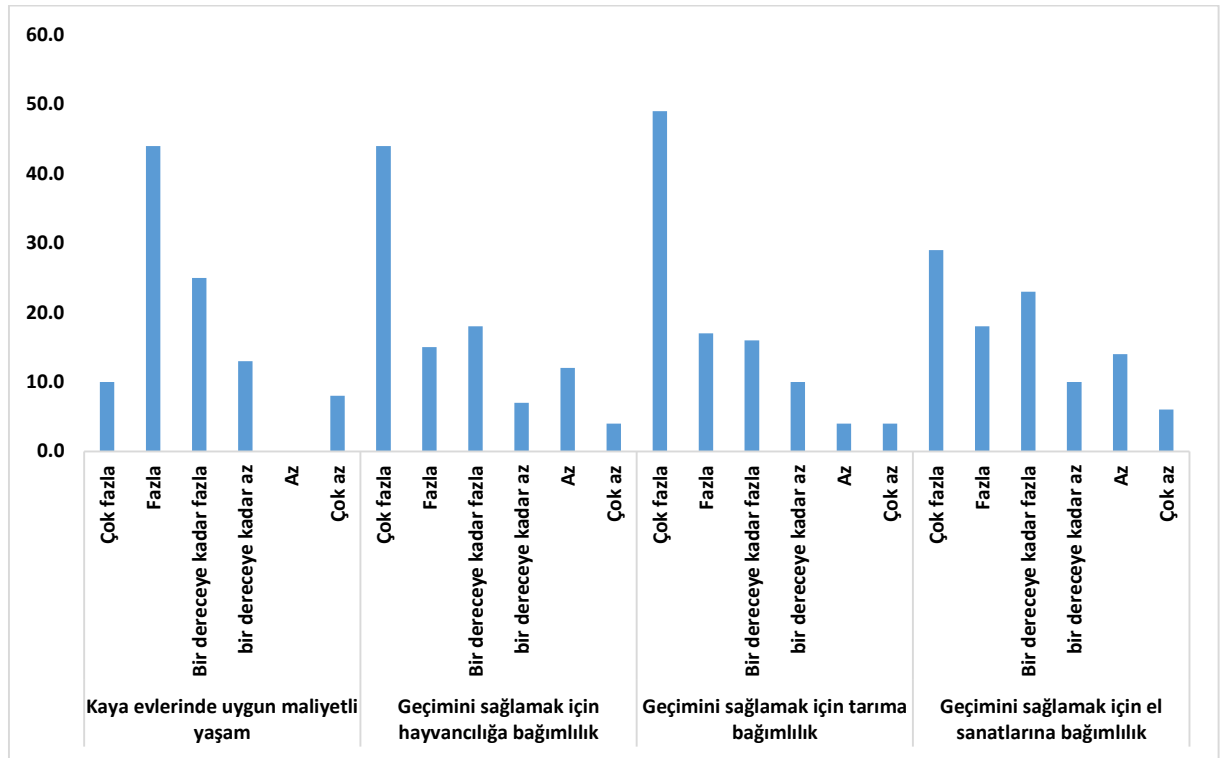
Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Aylık gelir	500 Bin Toman'a kadar	5	(5.0%)
	500-800 Bin Toman	1	(1.0%)
	800-900 Bin Toman	0	(0.0%)
	900-1200000 Toman	41	(41.0%)
	1200000-1500000	25	(25.0%)
	>1500000	28	(28.0%)
Araba fiyatı	yok	26	(26.0%)
	30 milyona kadar Toman	0	(0.0%)
	30-50 Milyon Toman	26	(26.0%)
	50-70 Milyon Toman	21	(21.0%)
	70-90 Milyon Toman	19	(19.0%)
	90 Milyon Toman<	8	(8.0%)

Kandovan köyünün sakinlerinin hayvancılık, tarım ve el sanatlarına bağımlılığının sıklığı (Tablo 4.3) ve (Şekil 4.1) de gösterildi. Sonuçlar sakinlerin geçimlerini sağlamak için en çok tarıma bağlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.3: Kandovan köyünün sakinlerinin hayvancılık, tarım ve el sanatlarına bağımlılığının sıklığının incelenmesi

Değişken	Çok fazla	Fazla	Bir dereceye kadar fazla	bir dereceye kadar az	Az	Çok az
Kaya evlerinde uygun maliyetli yaşam	10 (10.0%)	44 (44.0%)	25 (25.0%)	13 (13.0%)	0 (0.0%)	8 (8.0%)
Geçimini sağlamak için hayvancılığa bağımlılık	44 (44.0%)	15 (15.0%)	18 (18.0%)	7 (7.0%)	12 (12.0%)	4 (4.0%)
Geçimini sağlamak için tarıma bağımlılık	49 (49.0%)	17 (17.0%)	16 (16.0%)	10 (10.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)
Geçimini sağlamak için el sanatlarına bağımlılık	29 (29.0%)	18 (18.0%)	23 (23.0%)	10 (10.0%)	14 (14.0%)	6 (6.0%)

Şekil 4.1: Kandovan köyünün sakinlerinin hayvancılık, tarım ve el sanatlarına bağımlılığının sıklığının incelenmesi

Kandovan kayalık köyü sakinlerinin köy tesislerinden memnuniyeti 14 değişken ile ölçüldü ve en yüksek memnuniyet oranı telefon ve iletişim ve çalışma durumuna aittir.(Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Kandovan kayalık köyü sakinlerinin köy tesislerinden memnuniyeti

memnuniyet oranı	Çok fazla	Fazla	Bir dereceye kadar fazla	Bir dereceye kadar az	Az	Çok az
Su temin sistemi	27 (27.0%)	11 (11.0%)	44 (44.0%)	4 (4.0%)	7 (7.0%)	7 (7.0%)
Doğal gaz	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	1 (1.0%)	99 (99.0%)
Telefon ve iletişim	44 (44.0%)	0 (0.0%)	25 (25.0%)	7 (7.0%)	6 (6.0%)	18 (18.0%)
Kanalizasyon bertaraf sistemi	60 (60.0%)	19 (19.0%)	9 (9.0%)	8 (8.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)
Okullar	13 (13.0%)	7 (7.0%)	0 (0.0%)	23 (23.0%)	10 (10.0%)	47 (47.0%)
Çevre temizliği ve sağlık tesisleri	20 (20.0%)	7 (7.0%)	20 (20.0%)	7 (7.0%)	6 (6.0%)	40 (40.0%)
Sosyal Güvenlik	74 (74.0%)	14 (14.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)
Ürün ve hizmetlere erişim düzeyi	16 (16.0%)	9 (9.0%)	24 (24.0%)	45 (45.0%)	6 (6.0%)	0 (0.0%)
Ulaşım sistemi	19 (19.0%)	9 (9.0%)	29 (29.0%)	40 (40.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)
Çalışma durumu	44 (44.0%)	8 (8.0%)	24 (24.0%)	17 (17.0%)	3 (3.0%)	4 (4.0%)
Yol koşulları	40 (40.0%)	10 (10.0%)	17 (17.0%)	18 (18.0%)	15 (15.0%)	0 (0.0%)
Klinikler ve sağlık evleri	11 (11.0%)	9 (9.0%)	15 (15.0%)	21 (21.0%)	11 (11.0%)	33 (33.0%)
Yetkililerin size davranışı	16 (16.0%)	13 (13.0%)	9 (9.0%)	19 (19.0%)	3 (3.0%)	40 (40.0%)
Köyün tesislerinden genel memnuniyet	14 (14.0%)	14 (14.0%)	24 (24.0%)	13 (13.0%)	11 (11.0%)	33 (33.0%)

Turizm endüstrisinin Kandovan'da çeşitli faktörler üzerindeki etkisi, 22 değişkenle ölçüldü (Tablo 4.5). Anket sonuçlarına göre turizm endüstrisinin, önce gençlerin yaşama ve çalışma motivasyonunun; artmasında sonrasında göçün azalmasında etkisi fazladır.

Tablo 4.5: Kandovan köyünde, turizm endüstrisinin çeşitli faktörler üzerindeki etkisinin incelenmesi

Değişken	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok fazla
işsizliğin azalması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	68 (68.0%)	32 (32.0%)
iş yaratmak	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	68 (68.0%)	32 (32.0%)
Gelir artması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	66 (66.0%)	34 (34.0%)
Kadın istihdamının artması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	85 (85.0%)	15 (15.0%)
Genç istihdamının artması	0 (0.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)	85 (85.0%)	7 (7.0%)
Yeni iş fırsatları	0 (0.0%)	41 (41.0%)	44 (44.0%)	15 (15.0%)	0 (0.0%)
Gelir açığının azalması	0 (0.0%)	4 (4.0%)	32 (32.0%)	64 (64.0%)	0 (0.0%)
Arazi fiyatlarının artması	0 (0.0%)	37 (37.0%)	45 (45.0%)	18 (18.0%)	0 (0.0%)
İnsanların satın alma gücünün artması	4 (4.0%)	33 (33.0%)	31 (31.0%)	32 (32.0%)	0 (0.0%)
Sağlık ve eğitim seviyesinin iyileştirilmesi	0 (0.0%)	0 (0.0%)	41 (41.0%)	51 (51.0%)	8 (8.0%)
Göçün azalması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	88 (88.0%)	8 (8.0%)
Güvenliğin artması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	37 (37.0%)	44 (44.0%)	19 (19.0%)
İnsanların tutumlarındaki değişiklikler	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	48 (48.0%)	52 (52.0%)
Köy el sanatlarına aşinalık	0 (0.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	51 (51.0%)	45 (45.0%)
Halkın bilinçlendirilmesi	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	60 (60.0%)	40 (40.0%)
Kalmak için motivasyonun artması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	91 (91.0%)	9 (9.0%)
Gençlerin yaşama ve çalışma motivasyonunun artması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	96 (96.0%)	4 (4.0%)
Hizmet sektöründe istihdamın artırması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	8 (8.0%)	46 (46.0%)	46 (46.0%)
Yerel geleneklerin tanıtılması	0 (0.0%)	0 (0.0%)	47 (47.0%)	45 (45.0%)	8 (8.0%)
Tarım arazilerinin yok edilmesi	4 (4.0%)	7 (7.0%)	44 (44.0%)	33 (33.0%)	12 (12.0%)
Kaya eserlerinin yok edilmesi	4 (4.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	81 (81.0%)	11 (11.0%)
Sahip olduklarıyla gurur duyma duygusu	0 (0.0%)	0 (0.0%)	8 (8.0%)	75 (75.0%)	17 (17.0%)

4.2. KAYA MİMARİSİ

Anket sonuçlarından elde edilen konut birimleri ve mülkiyet ile ilgili bilgiler (Tablo 4.6) de gösterilmektedir.

Bu tabloya göre arazi mülkiyeti ile ilgili en yüksek frekans özel arazi mülkiyetine aittir. Konutların; (5.0%)i 20-25 m² Alana, (5.0%)i 25-30 m² alana, (7.0%)i 30-35 m² alana, (9.0%)u 35-40 m² Alana, (21.0%) i 40-45 m² alana, (11.0%)i, 45-50 m² alana ve (42.0%)si ise diğer rakamlara aittir.

Binaların (88.0%) i 100 yıla aşkın ömre sahip.

Binaların (56.0%)si tek katlı, (34.0%)si iki katlı ve (10.0%) ise üç katlıdır.

Konutların (89.0%)unun bina kalitesi kabuledilebilir.

Binaların (82.0%)si 1 odalıdır.

Tablo 4.6: Konut birimleri ve arsalar ile ilgili bilgilerin sıklığı ve ortalamasının incelenmesi

Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Arazi mülkiyeti	Özel	88	(88.0%)
	kiralama	12	(12.0%)
	bağış	0	(0.0%)
	İpotek	0	(0.0%)
	Diğer	0	(0.0%)
Konut birimi alanı	20-25	5	(5.0%)
	25-30	5	(5.0%)
	30-35	7	(7.0%)
	35-40	9	(9.0%)
	40-45	21	(21.0%)
	45-50	11	(11.0%)
	Diğer	42	(42.0%)
Bina Ömrü	1-25	3	(3.0%)
	25-50	4	(4.0%)
	50-75	0	(0.0%)
	75-100	5	(5.0%)
	>100	88	(88.0%)
Katlar	1Katlı	56	(56.0%)
	2Katlı	34	(34.0%)
	3Katlı	10	(10.0%)
	4Katlı	0	(0.0%)
	5Katlı	0	(0.0%)
	5Katlıdan fazla	0	(0.0%)
Bina Kalitesi	kabul edilebilir	89	(89.0%)
	Onarılmalı	8	(8.0%)
	Yıkılmalı	3	(3.0%)
Oda Sayısı	1Oda	82	(82.0%)
	2Oda	18	(18.0%)
	3Oda	0	(0.0%)
	4Oda	0	(0.0%)
	4Oda<	0	(0.0%)
		Ortalama ± Standart sapma	Orta (etki alanı)
Yaşam alanı alanı	m ²	39.96 ± 13.57	40(20,80)
Geçim kaynağı alanı alanı	m ²	20.16 ± 18.95	15(0,85)

Anket sonuçlarına göre, Kandovan köyündeki tesislerin sıklığı (Tablo 4.7) de gösterilmektedir.

Tüm konut birimlerinde musluk suyu ve elektrik vardır. Telefon konutların 86.0% sinda yok ama 14.0% ünde vardır. Konutların sadece (17.0%) sinde banyo bulunmaktadır 83.0% sinde banyo yoktur.

Doğal gazla ilgili tüm sakinlerin şikayeti var, çünkü köyde doğal gaz bulunmamaktadır ve kışlar çok soğuk geçtiği için konutları ısıtmak zor oluyormuş.

Isınma için %93'u (93 kişi) mazotlu ısıtıcı, %3'ü (3 kişi) ise fırın kullanmaktadır. Diğer kategori de %4'lük bir paya sahiptir. Eskiden havayı ısıtmak için fırınlar kullanılırdı. Fırın, erozyonu önlemek için ana salonda ve ön kapıya yakın önemli bir unsur olarak kullanılırdı.

Tablo 4.7: Kandovan köyündeki tesislerin sıklığının incelenmesi

Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Musluk suyu	Yok	0	(0.0%)
	Var	100	(100.0%)
Elektrik	Yok	0	(0.0%)
	Var	100	(100.0%)
Telefon	Yok	86	(86.0%)
	Var	14	(14.0%)
Banyo	Yok	17	(17.0%)
	Var	83	(83.0%)
Doğalgaz	Yok	100	(100.0%)
	Var	0	(0.0%)
Isıtma	Gaz yağı sobası	93	(93.0%)
	Doğal gaz sobası	0	(0.0%)
	Tandır	3	(3.0%)
	Doğal ısıtma sistemi	0	(0.0%)
	Diğer	4	(4.0%)
Soğutma	Klima	0	(0.0%)
	Ventilatör	0	(0.0%)
	Doğal soğutma sistemi	100	(100.0%)
	Diğer	0	(0.0%)

Anket sonuçlarına göre Konut özellikleri ve konut sakinlerinin ikamet türü 3 değişkenle ölçüldü (Tablo 4.8).

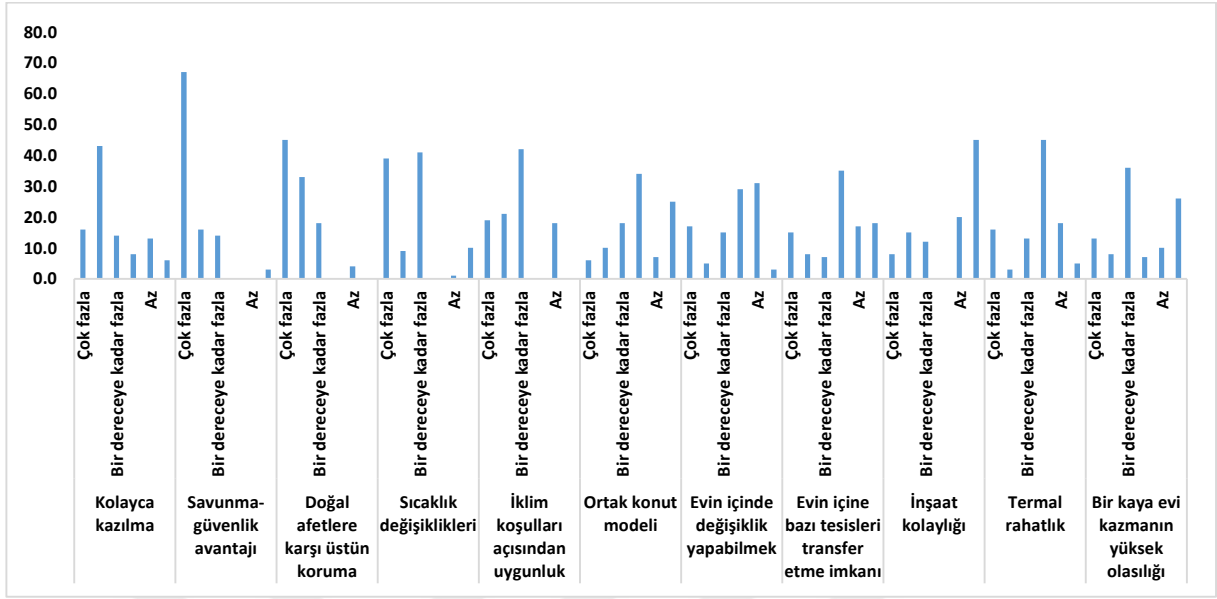
Tablo 4.8: Konut özellikleri ve konut sakinlerinin ikamet türü sıklığı ve ortalamasının incelenmesi

Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Binanda kalma süresi	1-10 yıl	3	(3.0%)
	10-20 yıl	6	(6.0%)
	20-30 yıl	29	(29.0%)
	30-40 yıl	26	(26.0%)
	40-50 yıl	20	(20.0%)
	50 yıl<	16	(16.0%)
Konut inşaat süresi	1aya kadar	4	(4.0%)
	2aya kadar	5	(5.0%)
	2 ila 3 ay	16	(16.0%)
	3 ila 4 ay	26	(26.0%)
	4 ila 5 ay	49	(49.0%)
	5 aydan fazla	0	(0.0%)
konut tipi	Kişisel yapı	16	(16.0%)
	Miras	84	(84.0%)
	Başka bir üretici	0	(0.0%)
Ortalama ± Standart sapma Orta (etki alanı)			
Kapı.boyut.	m ²	3 ± 0	3(2,3)
Pencere.boyut.	m ²	1 ± 0	1(1,1)

Kaya evlerinin oluşumuna etki eden faktörlerin frekans dağılım yüzdeleri (Tablo 4.9) ve (Şekil 4.2) da gösterildi ve sonuçlara göre kaya evlerinin oluşumunda en önemli faktör savunma ve güvenlik avantajıdır.

Tablo 4.9: Kandovan kaya evlerinin oluşumunda aşağıdaki faktörlerin etkinliğinin incelenmesi

Kaya evlerinin oluşumunu etkileyen faktörler	Çok fazla	Fazla	bir dereceye kadar fazla	bir dereceye kadar az	Az	Çok az
Kolayca kazılma	16 (16.0%)	43 (43.0%)	14 (14.0%)	8 (8.0%)	13 (13.0%)	6 (6.0%)
Savunma-güvenlik avantajı	67 (67.0%)	16 (16.0%)	14 (14.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	3 (3.0%)
Doğal afetlere karşı üstün koruma	45 (45.0%)	33 (33.0%)	18 (18.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)
Sıcaklık değişiklikleri	39 (39.0%)	9 (9.0%)	41 (41.0%)	0 (0.0%)	1 (1.0%)	10 (10.0%)
İklim koşulları açısından uygunluk	19 (19.0%)	21 (21.0%)	42 (42.0%)	0 (0.0%)	18 (18.0%)	0 (0.0%)
Ortak konut modeli	10 (10.0%)	6 (6.0%)	18 (18.0%)	34 (34.0%)	7 (7.0%)	25 (25.0%)
Evin içinde değişiklik yapabilmek	17 (17.0%)	5 (5.0%)	15 (15.0%)	29 (29.0%)	31 (31.0%)	3 (3.0%)
Evin içine bazı tesisleri transfer etme imkanı	15 (15.0%)	8 (8.0%)	7 (7.0%)	35 (35.0%)	17 (17.0%)	18 (18.0%)
İnşaat kolaylığı	15 (15.0%)	8 (8.0%)	12 (12.0%)	0 (0.0%)	20 (20.0%)	45 (45.0%)
Termal rahatlık	16 (16.0%)	3 (3.0%)	13 (13.0%)	45 (45.0%)	18 (18.0%)	5 (5.0%)
Bir kaya evi kazanmanın yüksek olasılığı	13 (13.0%)	8 (8.0%)	36 (36.0%)	7 (7.0%)	10 (10.0%)	26 (26.0%)

Şekil 4.2: Kandovan kaya evlerinin oluşumundaki faktörlerin etkinliğinin incelenmesi

4.3. SOSYAL DEĞERLER

Sakinlerin Kandovan köyünde yaşamaya olan ilgileri 9 değişkenle ölçüldü. (Tablo 4.10). sonuçlarına göre, sakinlerin kaya evleri hakkındaki görüşlerinin sıklık dağılımı şu şekildedir:

Tablo 4.10: Sakinlerin Kandovan köyünde yaşamaya olan ilgilerinin araştırılması

Değişken	Çok fazla	Fazla	bir dereceye kadar fazla	bir dereceye kadar az	Az	Çok az
Bir kaya evinde yaşamak zorundayım	16 (16.0%)	3 (3.0%)	13 (13.0%)	14 (14.0%)	39 (39.0%)	15 (15%)
Bir kaya evinde yaşamaktan zevk alıyorum	71 (71.0%)	8 (8.0%)	7 (7.0%)	10 (10.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)
Kaya evinde yaşamak geleneklerimizden biridir.	30 (30.0%)	11 (11.0%)	51 (51.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)
Mümkün olsaydı, bir tuğla ev yaptım	20 (20.0%)	9 (9.0%)	3 (3.0%)	16 (16.0%)	4 (4.0%)	48 (48%)
Bir kaya evi dışında hayatımın refahı ve gelişimi ile ilgilenmiyorum.	49 (49.0%)	7 (7.0%)	3 (3.0%)	18 (18.0%)	15 (15.0%)	8 (8.0%)
Bir kaya evi mirasımızın bir parçasıdır	85 (85.0%)	6 (6.0%)	9 (9.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Zamanla, bir kaya evinde yaşamaya ilginiz artıyor	75 (75.0%)	7 (7.0%)	7 (7.0%)	6 (6.0%)	5 (5.0%)	0 (0.0%)
Bir kaya evinde yaşamaya devam etme ilgisi	67 (67.0%)	3 (3.0%)	20 (20.0%)	6 (6.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)
Konut biriminden genel memnuniyetiniz	56 (56.0%)	11 (11.0%)	19 (19.0%)	4 (4.0%)	6 (6.0%)	4 (4.0%)

4.4. KÜLTÜREL DEĞERLER

Kandovan köyünde farklı etkinliklere ilgi 9 değişkeni ile ölçülmüştür (Tablo 4.11).

Tablo 4.11:Kandovan'ın sakinlerinin sosyal-kültürel-tarihi-sanatsal faaliyetlere ilgi düzeylerinin incelenmesi

Etkinliklere ilgi düzeyi	Çok fazla	Fazla	bir dereceye kadar fazla	bir dereceye kadar az	Az	Çok az
Bilimsel ve kültürel haberleri takip etme derecesi	10 (10.0%)	52 (52.0%)	12 (12.0%)	12 (12.0%)	14 (14.0%)	0 (0.0%)
Sanat ve bilim öğrenmeye ilgi düzeyi	11 (11.0%)	47 (47.0%)	12 (12.0%)	18 (18.0%)	8 (8.0%)	4 (4.0%)
Tarih kitaplarını okumaya ilgi düzeyi	45 (45.0%)	8 (8.0%)	16 (16.0%)	15 (15.0%)	16 (16.0%)	0 (0.0%)
Geçmiştekilerin tarihsel kimliklerini anlamaya yönelik ilgi düzeyi	50 (50.0%)	23 (23.0%)	17 (17.0%)	7 (7.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)
Köyünün tarihine aşinalık	72 (72.0%)	11 (11.0%)	10 (10.0%)	4 (4.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)
Tecrübeli kişilerden Kandovan köyünün tarihi ile ilgili soruların miktarı	78 (78.0%)	8 (8.0%)	3 (3.0%)	7 (7.0%)	0 (0.0%)	4 (4.0%)
Kandovan köyünün kapsamlı tanıtımına ilgi düzeyi	71 (71.0%)	14 (14.0%)	7 (7.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)

Sakinlerin sosyal statü 17 değişken ile ölçüldü, ve sakinlerin çoğuna göre başları belada olduklarında tüm sakinler birbirlerine destek oluyorlarmış (Tablo12).

Tablo 4.12: Mahalle sakinlerinin köyde yaşayan diğer üyelere olan güven düzeyinin ve diğer sakinlerle etkileşim düzeyinin incelenmesi

	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	bir dereceye kadar katılıyorum	bir dereceye kadar katılmıyorum	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum
Bazı insanlar bu günlerde kimseye güvenilemeyeceğine inanıyor	34 (34.0%)	38 (38%)	11 (11.0%)	4 (4.0%)	10 (10.0%)	3 (3.0%)
İnsanların söyledikleri veya yaptıkları ile inandıkları arasında bir boşluk vardır.	58 (58.0%)	23 (23%)	11 (11.0%)	0 (0.0%)	8 (8.0%)	0 (0.0%)
Diğerleri bana güveniyor	59 (59.0%)	0 (0.0%)	27 (27.0%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)	6 (6.0%)
sorunlarını başkalarıyla paylaşamam	15 (15.0%)	63 (63%)	15 (15.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)	3 (3.0%)
Başkalarıyla çalışmayı gerektiren birlikte çalışmayı seviyorum	51 (51.0%)	24 (24%)	19 (19.0%)	6 (6.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Genellikle diğer insanların problemlerini çözmeye katılırım	63 (63.0%)	16 (16%)	17 (17.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Arkadaşlarım ve akrabalarımın daha çok görüşmek isterim	58 (58.0%)	26 (26%)	5 (5.0%)	8 (8.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)
Komşularla çok fazla etkileşimim var	51 (51.0%)	30 (30%)	4 (4.0%)	8 (8.0%)	7 (7.0%)	0 (0.0%)
Farklı durumlarda akrabalar bizi ziyaret eder, biz de akrabaları ziyaret ederiz.	59 (59.0%)	17 (17%)	13 (13.0%)	4 (4.0%)	3 (3.0%)	4 (4.0%)
Başları belada olduğunda, tüm sakinler birbirlerine destek olurlar	75 (75.0%)	10 (10%)	4 (4.0%)	4 (4.0%)	7 (7.0%)	0 (0.0%)

Anketlerden elde edilen bilgiler ile Kandovan kayalık köyünün mimari tarzının değişmesinde farklı faktörlerin etkisi ölçülmüştür. Sonuçlara göre elektrik ev aletlerine bağımlılık, Kandovan'ın mimari tarzının değişmesinde en çok etkiye sahiptir (Tablo 4.13).

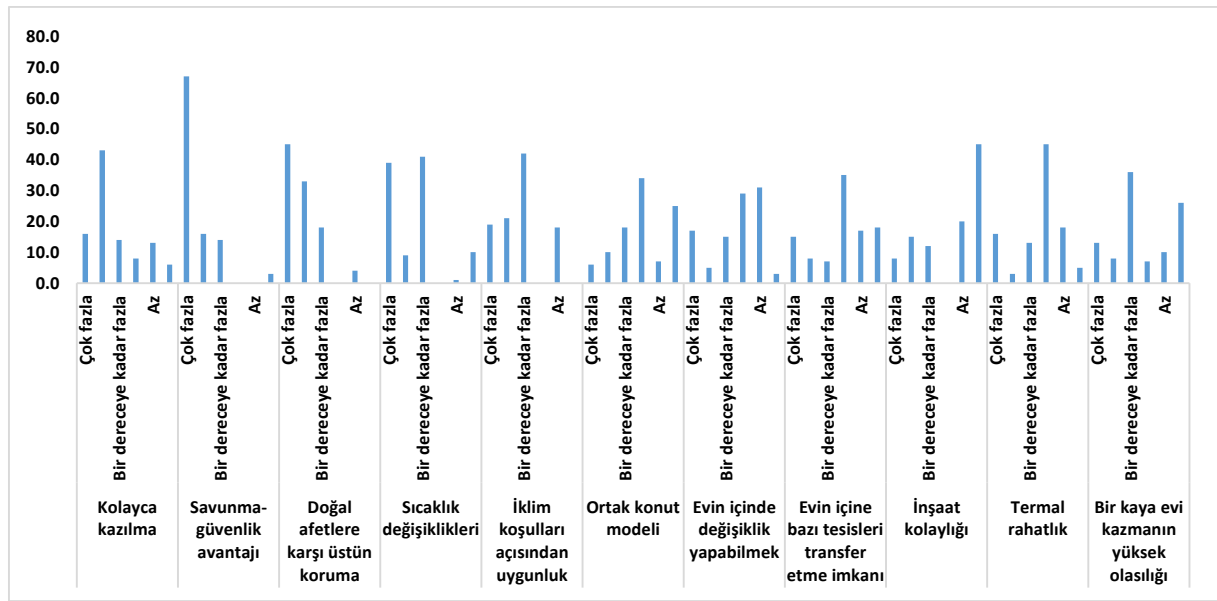
Tablo 4.13: Kandovan kayalık köyünün mimari tarzının değişmesinde farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi

Değişken	etkilemez	etkisi var
Bir tuğla ev inşa etmenin Kandovan mimarisinin tarzını değiştirmeye etkisi	52 (52.0%)	48 (48.0%)
Artan nüfusun Kandovan'ın mimari tarzının değişmesine etkisi	37 (37.0%)	63 (63.0%)
Kaya kıtlığının Kandovan'ın mimari tarzını değiştirmeye etkisi	49 (49.0%)	51 (51.0%)
Modern yaşamın Kandovan mimarisinin tarzını değiştirmeye etkisi	59 (59.0%)	41 (41.0%)
Kandovan mimarisinin tarzını değiştirmede elektrikli ev aletlerine bağımlılığın etkisi	74 (74.0%)	26 (26.0%)

Kandovan kayalık köyünün dayanıklılığında farklı faktörlerin etkisi incelendi, ve sonuçlara göre yerli olmayanların ikametlerinin önlenmesi Kandovan'ın hayatta kalmasında en çok etkiye sahiptir (Tablo 4.14) ve (Şekil 4.3).

Tablo 4.14: Kandovan kayalık köyünün dayanıklılığında farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi

Değişken	etkilemez	etkisi var
Kandovan'ın hayatta kalmasında tuvalet ve mutfak yaratma olasılığının etkisi	66 (66.0%)	34 (34.0%)
Araç giriş yasağının Kandovan'ın dayanıklılığına etkisi	83 (83.0%)	17 (17.0%)
Bir kaya evini korumanın Kandovan'ın hayatta kalmasına etkisi	19 (19.0%)	81 (81.0%)
Kandovan'ın hayatta kalmasında kayalık konutların çalışma alanına dönüştürülmesinin etkisi	33 (33.0%)	67 (67.0%)
Kandovan'ın hayatta kalmasına yol korumasının etkisi	67 (67.0%)	33 (33.0%)
Yerli olmayanların ikametlerinin önlenmesinin Kandovan'ın hayatta kalmasına etkisi	85 (85.0%)	15 (15.0%)

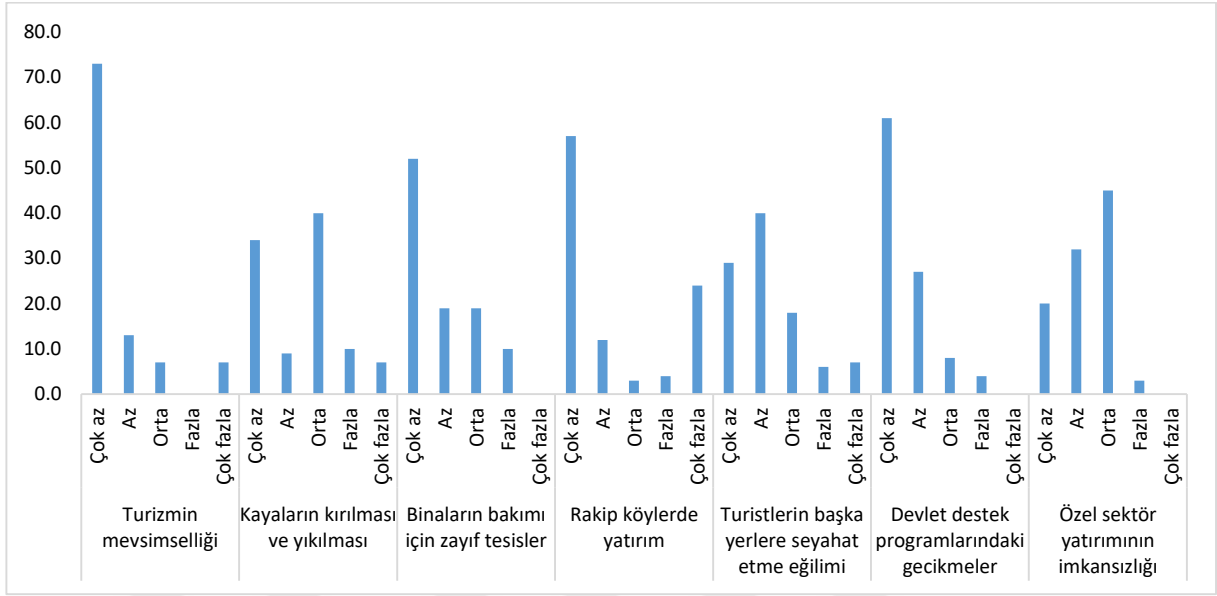

Şekil 4.3: Kandovan köyünün dayanıklılığında farklı faktörlerin etkisinin incelenmesi

Kandovan köyü için farklı faktörlerin tehdit düzeyi, 7 değişken ile ölçülmüştür (Tablo 4.15) ve (Şekil 4.4). Turizmin mevsimselliği ve rakip köylerde yatırım, Kandovan için yüksek tehdit düzeyi olan faktörlerdir.

Tablo 4.15: Kandovan köyü için farklı faktörlerin tehdit düzeyinin incelenmesi

Kandovan için aşağıdaki faktörlerin tehdit düzeyi	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok fazla
Turizmin mevsimselliği	73 (73.0%)	13 (13.0%)	7 (7.0%)	0 (0.0%)	7 (7.0%)
Kayaların kırılması ve yıkılması	34 (34.0%)	9 (9.0%)	40 (40.0%)	10 (10.0%)	7 (7.0%)
Binaların bakımı için yayıf tesisler	52 (52.0%)	19 (19.0%)	19 (19.0%)	10 (10.0%)	0 (0.0%)
Rakip köylerde yatırım	57 (57.0%)	12 (12.0%)	3 (3.0%)	4 (4.0%)	24 (24.0%)
Turistlerin başka yerlere seyahat etme eğilimi	29 (29.0%)	40 (40.0%)	18 (18.0%)	6 (6.0%)	7 (7.0%)
Devlet destek programlarındaki gecikmeler	61 (61.0%)	27 (27.0%)	8 (8.0%)	4 (4.0%)	0 (0.0%)
Özel sektör yatırımının imkansızlığı	20 (20.0%)	32 (32.0%)	45 (45.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)

Şekil 4.4: Kandovan köyü için farklı faktörlerin tehdit düzeyinin incelenmesi

4.5. KÜLTÜREL PEYZAJ

Kandovan'ın sakinlerinin köyün farklı peyzajları ve korunan alanlar hakkındaki görüşleri, 3 değişken ile ölçüldü. Sakinlerin (78.0%)'ine göre Kandovan'ın en güzel peyzajı, tarihi peyzajdır (Tablo 4.16).

Tablo4.16: Kandovan'ın sakinlerinin köyün farklı peyzajları ve korunan alanlar hakkındaki görüşlerinin incelenmesi

Değişken	Tarım	Tarihi	Meralar	Eğimli yamaçlar	Nehir	Yollar
Kandovan'ın güzel peyzajı	3 (3.0%)	78 (78.0%)	4 (4.0%)	12 (12.0%)	3 (3.0%)	0 (0.0%)
Korunan kısımlar	10 (10.0%)	52 (52.0%)	7 (7.0%)	4 (4.0%)	27 (27.0%)	0 (0.0%)
Korunmayan kısımlar	0 (0.0%)	21 (21.0%)	13 (13.0%)	6 (6.0%)	49 (49.0%)	11 (11.0%)

(Tablo 4.17) ve (Şekil 4.5) de aşağıdaki değişkenler ölçülmüştür:

Kandovan'ın kültürel ve tarihi peyzajının özellikleri, Kültürel peyzajlarda yıkıcı faktörler ve resmi törenlerin yapıldığı mekanlar, peyzajların ne kadar geçmişin geleneklerini yansıtmaları ve çocukların oyun ekipmanlarına ihtiyacı. Anket sonuçlarına göre Kandovan sakinlerinin yas törenleri camide düğünleri ise açık alanlarda yapılmaktadır. Doğum günleri 78.% oranıyla genel olarak restoranda kutlanmaktadır. Sonuçlara göre elektrikli direkleri 30% oranıyla ve ardından geleneksel mimari ile tutarsız inşaat 26% oranıyla, kültürel peyzajlarda en yıkıcı faktör olarak belirlendi. Kandovan'ın kültürel ve tarihi peyzajının özellikleri arasında en fazla belirtilen özellik Karan birimlerindeki doğal ve kültürel peyzaj biçimlerinin koordinasyonu olmuştur.

Tablo 4.17: Kandovan kayalık köyünde peyzaj ile ilgili faktörlerin analizi

Değişken	Seviye	Sayı	Yüzde
Kandovan'ın kültürel peyzajına zarar veren faktörler	Turizm sektörü adına yol yapmak için dağların yıkılması	21	(21.0%)
	Bölgenin doğasına uygun planlama, tesis ve turistik rotaların olmaması	11	(11.0%)
	Turist trafiği	47	(47.0%)
	Yetkililerin denetim eksikliği	11	(11.0%)
	Yeni ve düzensiz inşaat ve köyün ana peyzajı ile tutarsız	10	(10.0%)
	Yanlış onarım ve restore	0	(0.0%)
Peyzajlar geçmişin geleneklerini yansıtıyor	Fazla	69	(69.0%)
	Orta	31	(31.0%)
	Az	0	(0.0%)
Çocukların oyun ekipmanlarına ihtiyacı	Çok fazla	0	(0.0%)
	Fazla	37	(37.0%)
	Bir dereceye kadar fazla	29	(29.0%)
	Bir dereceye kadar az	11	(11.0%)
	Az	23	(23.0%)
	Çok az	0	(0.0%)
Nehrin yanına bir bank yerleştirmenin yıkıcı etkisi	Çok fazla	0	(0.0%)
	Fazla	4	(4.0%)
	Bir dereceye kadar fazla	38	(38.0%)
	Bir dereceye kadar az	47	(47.0%)
	Az	11	(11.0%)
	Çok az	0	(0.0%)

Tablo 4.17(devam): Kandovan kayalık köyünde peyzaj ile ilgili faktörlerin analizi

yas töreni	Cami	100	(100 %)
	Açık alan	0	(0.0%)
	Restoran	0	(0.0%)
düğünler	Cami	0	(0.0%)
	Açık alan	100	(100 %)
	Restoran	0	(0.0%)
Doğum günü	Cami	22	(22%)
	Açık alan	0	(0.0%)
	Restoran	78	(78.%)
Kandovan'ın kültürel ve tarihi peyzajının özellikleri	Karan birimlerindeki doğal ve kültürel peyzaj biçimlerinin koordinasyonu	45	(45%)
	Kültürel peyzajların ciddi şekilde bozulması	14	(14%)
	Yüksek çeşitlilik	27	(27%)
	İnsan düzeninin egemenliği	14	(14%)
Kültürel peyzajlarda yıkıcı faktörler	Elektrik direkleri	30	(30%)
	Geleneksel mimari ile tutarsız inşaat	26	(26%)
	Köyün komşu peyzajında çok katlı binaların inşa edilmesi ve karanların olumlu görünümünün zayıflaması	21	(21%)
	Uygun olmayan konum ve sanitasyon sisteminin eksikliği ve ayrıca hayvan ahırları nedeniyle görsel ve koku alma peyzajlarının bozulması	23	(23%)

Şekil 4.5: Kandovan kayalık köyünde peyzaj ile ilgili faktörlerin analizi

4.6. ÖĞELER VE DEĞİŞKENLERİN İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

Kandovan'da yaşamaya ilgi ögesi, Soru 31 kutusundaki 9 soruya dayanmaktadır. Mahalle sakinlerine Kandovan köyünde yaşamaya ilgileri 9 soru şeklinde sorulmuştur. "Çok az" ile "çok fazla" arasındaki seçenekler 6 modda numaralandırılmıştır ve ortalama öge ne kadar büyükse Kandovan köyünde yaşamaya olan ilginin o kadar büyük olduğunu gösterir. Bu ögede minimum puan 9, maksimum puan 54'tür.

Sosyal statü ögesi, 34 soruluk kutudaki 10 soruya dayanmaktadır. 10 soru şeklinde, sakinlere Kandovan köyündeki sosyal koşullar sorulmuştur. "Kesinlikle katılmıyorum"dan "kesinlikle katılıyorum"a kadar olan seçenekler 6 durumda numaralandırılmıştır ve ortalama öge ne kadar büyükse Kandovan köyündeki sosyal koşulların daha iyi olduğunu gösterir. Bu ögedeki minimum puan 10 ve maksimum 60'tır.

Ekonomik koşullar ögesi iki soruya dayanmaktadır: ortalama araba fiyatı ve ortalama aylık gelir. Daha yüksek seçenekler, daha yüksek araba fiyatlarını ve daha yüksek gelir seviyelerini gösterir. Ortalama öge ne kadar büyük olursa, Kandovan köyündeki ekonomik koşullar o kadar iyi olur.

Bu ögede minimum puan 2, maksimum puan 12'dir.

Tesislerden memnuniyet ögesi, 32. soruluk kutudaki 14 soruya dayanmaktadır. Mahalle sakinlerine Kandovan köyünde bulunan tesislerden memnuniyetleri 14 soru şeklinde sorulmuştur. "Çok fazla" ile "çok az" arasındaki seçenekler 6 modda numaralandırılmıştır ve ortalama öge ne kadar büyükse Kandovan köyündeki tesislerden o kadar fazla memnuniyet olduğunu gösterir.

Bu ögede minimum puan 14, maksimum puan 84'tür.

Kültürel Değerler ögesi 33 soru kutusundaki 7 soruya dayanmaktadır. 7 soru şeklinde Kandovan köyünde yaşayanlara kültürel faaliyetlere ve bu alandaki faaliyetlere ilgileri sorulmuştur. "Çok fazla" ile "çok az" arasındaki seçenekler 6 durumda numaralandırılmıştır ve ortalama öge ne kadar büyükse Kandovan köyündeki kültürel değerlerinin o kadar büyük olduğunu gösterir.

Bu ögedeki minimum puan 7, maksimum 42'dir.

Anket sorularına dayalı olarak farklı ögelerin ortalaması ve standart sapmaları (Tablo 4.18) de değerlendirildi.

Tablo 4.18: Anket sorularına dayalı olarak farklı ögelerin ortalama ve standart sapmalarının değerlendirilmesi

	Ortalama $\pm$ Standart sapma	Median (minimum, maximum)
yaşama ilgi	41.3 $\pm$ 5.56	43(30,51)
Sosyal durum	51.15 $\pm$ 6.72	53(37,58)
Ekonomik koşullar	7.95 $\pm$ 2.07	9(2,11)
Tesisler	51.27 $\pm$ 10.88	47(24,73)
kültürel Değerler	34.5 $\pm$ 6.53	36(18,42)

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklı ögelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması, Farklı eğitim seviyeleri arasındaki farklı ögelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması, Farklı aile sayıları arasında farklı ögelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması, Arazi mülkiyeti

türüne göre farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması ve Yaşın öge puanına etkisinin karşılaştırılması aşağıda gösterilmiştir (Tablo 4.19, 4.20, 4.21, 4.22 ve 4.23)

Tablo 4.19: Kadınlar ve erkekler arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet		P-value
	Kadın	Erkek	
yaşama ilgi	38.75 ± 5.31	42.11 ± 5.42	0.009
Sosyal durum	52.42 ± 5.55	50.75 ± 7.03	0.292
Ekonomik koşullar	6.71 ± 2.9	8.34 ± 1.55	0.001
Tesisler	50.12 ± 8.4	51.63 ± 11.58	0.557
kültürel Değerler	35.46 ± 4.19	34.2 ± 7.11	0.413

p-value based on T-test

Bu tabloda, erkekler ve kadınlar arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarını karşılaştırmak için t-testi kullanılmıştır. Bunun nedeni, cinsiyet değişkeninin iki kategorisi olması ve iki grup arasındaki nicel değişkenin ortalamasını karşılaştırmak için t-testinin kullanılmasıdır.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.009 değerine göre erkekler Kandovan'da yaşamaktan kadınlara göre daha memnundur. Erkekler için ortalama 42.11, kadınlar için ortalama 38.75'tir.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.292 değerine göre sosyal durum ve cinsiyet arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.001 değerine göre erkekler ekonomik koşullardan kadınlara göre daha memnundur. Erkekler için ortalama 8.34, kadınlar için ortalama 6.71'tir.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.557 değerine göre tesisler ve cinsiyet arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.413 değerine göre kültürel değerler ve cinsiyet arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

Tablo 4.20: Farklı eğitim seviyeleri arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması

	Eğitim						p-value
	okuma yazma bilmeyen	ilköğretim	ortaokul	Lise mezunu	Ön lisans	lisans	
yaşama ilgi	43.17 ± 0.41	41.53 ± 3.72	38.87 ± 5.82	41.2 ± 7.04	41.65 ± 5.4	44 ± 3.92	0.128
Sosyal durum	56.33 ± 4.08	53.2 ± 6.09	52.04 ± 6.06	50.76 ± 6.51	48.29 ± 8.24	49.43 ± 6.39	0.088
Ekonomik koşullar	7.83 ± 2.14	7.87 ± 2.42	7.13 ± 2.91	8.12 ± 1.76	8.71 ± 0.85	8.21 ± 1.19	0.277
Tesisler	48.33 ± 5.72	51.6 ± 6.94	52.74 ± 8.02	48.88 ± 14.16	45.59 ± 9.87	60.93 ± 8.77	0.002
kültürel Değerler	39.5 ± 1.22	36.4 ± 5.08	36.09 ± 4.41	33.4 ± 8.01	30 ± 7.01	35.14 ± 5.97	0.008

p-value based on ANOVA

Bu tabloda, farklı eğitim seviyeleri arasındaki farklı öğelerin ortalama puanlarını karşılaştırmak için ANOVA istatistiksel testi kullanılmaktadır. Bunun nedeni, eğitim değişkeninin altı kategoriye sahip olması ve ikiden fazla grup arasındaki nicel değişkenin ortalamasını karşılaştırmak için ANOVA istatistiksel testinin kullanılmasıdır.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.128 değerine göre eğitim seviyesi ve Kandovan'da yaşamaya ilgi arasında anlamlı bir bağlantı yoktur .

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.088 değerine göre eğitim seviyesi ve Kandovan'da sosyal durum arasında anlamlı bir bağlantı yoktur .

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.277 değerine göre eğitim seviyesi ve Kandovan'da ekonomik koşullar arasında anlamlı bir bağlantı yoktur .

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.002 değerine göre eğitim seviyesi lisans olanlar, tesislerden okuma yazma bilmeyenlere göre daha memnundur. Lisanslar için ortalama 60.93, okuma yazma bilmeyenler için ortalama 48.33'tür.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.008 değerine göre eğitim seviyesi lisans olanlar, kültürel değerleri okuma yazma bilmeyenlere göre daha çok korumaktadırlar. Lisanslar için ortalama 60.93, okuma yazma bilmeyenler için ortalama 48.33'tür.

Tablo 4.21: Farklı aile sayıları arasında farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması

	Aile sayısı		P-value
	1aile	2aile	
yaşama ilgi	41.29 ± 5.7	41.44 ± 3.97	0.935
Sosyal durum	50.78 ± 6.69	54.89 ± 6.19	0.080
Ekonomik koşullar	7.82 ± 2.11	9.22 ± 0.97	0.052
Tesisler	51.45 ± 11.1	49.44 ± 8.62	0.600
kültürel Değerler	34.01 ± 6.61	39.44 ± 2.51	0.017

p-value based on T-test

Bu tabloda, farklı hane sayıları arasında farklı öğelerin ortalama puanlarını karşılaştırmak için t-testi kullanılmaktadır. Bunun nedeni, hane sayısı değişkeninin iki kategorisi olması ve iki grup arasındaki nicel değişkenin ortalamasını karşılaştırmak için t-testinin kullanılmasıdır.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.935 aile sayısı ve Kandovan'da yaşamaya ilgi arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.080 değerine göre aile sayısı ve sosyal durum arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.052 değerine göre aile sayısı ve ekonomik koşullar arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.600 değerine göre aile sayısı ve tesisler arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.017 değerine göre aile sayısı 2 olan konutlarda, aile sayısı 1 olan konutlara nazaran insanlara daha çok kültürel etkinlikler yapıp ve kültürel değerlerinin korunmasına neden olmaktadır.

Tablo 4.22: Arazi mülkiyeti türüne göre farklı öğelerin ortalama puanlarının karşılaştırılması

	Arazi mülkiyeti		p-value
	Özel	Kiralık	
Yaşama ilgi	41.63 ± 5.44	38.92 ± 6.04	0.114
Sosyal durum	51.09 ± 6.65	51.58 ± 7.49	0.813
Ekonomik koşullar	7.77 ± 2.12	9.25 ± 0.97	0.019
Tesisler	51.99 ± 11.35	46 ± 3.57	0.074
kültürel Değerler	34.69 ± 6.63	33.08 ± 5.88	0.426

p-value based on T-test

Bu tabloda, arazi mülkiyeti türüne göre farklı öğelerin ortalama puanlarını karşılaştırmak için t-testi kullanılmaktadır. Bunun nedeni, arazi mülkiyeti değişkeninin iki kategorisi olması ve iki grup arasındaki nicel değişkenin ortalamasını karşılaştırmak için t-testinin kullanılmasıdır.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.114 değerine göre arazi mülkiyeti ve Kandovan'da yaşamaya ilgi arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.813 değerine göre arazi mülkiyeti ve sosyal durum arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.019 değerine göre arazi mülkiyeti kiralık olanlar ekonomik koşullardan arazi mülkiyeti özel olanlara göre daha çok memnundur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.074 değerine göre arazi mülkiyeti ve tesisler arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

İstatistiksel testler ve P Değeri 0.426 değerine göre arazi mülkiyeti ve kültürel değerler arasında anlamlı bir bağlantı yoktur.

Tablo 4.23: Yaşın öge puanına etkisinin karşılaştırılması

Yaş		
Yaşama ilgi	Pearson Correlation	-0.008
	P-value	0.936
	N	100
Sosyal durum	Pearson Correlation	0.000
	P-value	0.999
	N	100
Ekonomik koşullar	Pearson Correlation	0.102
	P-value	0.314
	N	100
Tesisler	Pearson Correlation	0.045
	P-value	0.659
	N	100
Kültürel Değerler	Pearson Correlation	0.072
	P-value	0.479
	N	100

p-value based on Pearson correlation coefficient

Farklı yaş ve ögeler olan iki küçük değişken arasındaki korelasyon katsayısını hesaplamak için Pearson korelasyon katsayısını kullanılmıştır.

Yapılan karşılaştırmalarda bazı konularda tuhaf olan ve mantıksız gözüken sonuçların nedeni istatistik topluluğun yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin (Tablo 20) nin karşılaştırmaları lisans mezunlarının ekonomik koşullardan okuma yazma bilmeyenlere göre daha çok memnun olduklarını göstermektedir.

5. TARTIŞMA

İnsanın dünya görüşleri çevrelerindeki dünyayı şekillendirir. Ancak bazen bu dünya görüşü, dış çevrenin araya giren güçlerinden etkilenir. Köylerin etrafındaki çevre, mimarının tarzını ve kullanılan malzemeleri belirler. Deneyimler, coğrafi faktörlerin köylerin dokusunu ve gövdesini etkileyen en önemli faktörler olduğunu ve aynı zamanda köy mimarisinin türünü belirlediğini gösterse de, bazen tuval ve coğrafi faktörler, belirli bir mimari tipini başka amaçlar için şekillendirmek için kullanılır.

Bu arada, geleneksel mimarların ve kırsal kesimin yetenekli eli, önemli ve kesin etkisine rağmen, kırsal evlerde de bazı güzel unsurları göstermektedir. Bu, evini inşa ederken tek bir dış ve sağlam bina yapması veya içindeki manevi güzelliği göstermesi gerektiğine karar veren mimar ve köylünün dünya görüşüdür. Bu çalışma, diğer yapılardan farklı olarak belirli bir mimari tipinin oluşumundaki en önemli faktörleri en başından belirlemeye çalışmıştır. Bu araştırmanın önemi, insan yaşamında yıkıcı etkisi olan kuvvetlerin üstesinden gelmek veya onları hafifletmek için özel ortamlarda en az imkanla ve en düşük maliyetle bir bina inşa etmenin nasıl mümkün olduğu, ortamdaki malzemelerden binanın yapılışında yararlanmanın enerji tüketimini en aza düşürmek ve çevreyi ve doğayı bozmadan onunla bir bütün olmak konusunda ne kadar önemli olduğunu ve peyzajla bir bütün oluşturan mimari yaratmanın mükemmelliğini vurgulamaktır.

Ancak bu arada bu tür inşaatların dezavantajları önyargısız ve eleştirel bir bakışla ifade edilmelidir, çünkü geleneksel çağda insan, tesislere ve çevre koşullarına göre konforlu ve rahat bir yaşam alanı peşinde değildi sadece yaşanılabilir bir yaşam alanı peşindeydi. Ancak şimdiki çağda insan ihtiyaçlarının artması ve modern hayatla uyum sağlaması nedeniyle geçmişteki yöresel mimari tarzı ile yapılan konutlar günümüzdeki insanın ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu mimarının avantajlarıyla birlikte bu yapının tüm dezavantajlarını da gösterilmelidir. Bu bölümde hipotezler test edilerek kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktörler ifade edilmiştir.

Mevcut çalışmanın yapılan benzer çalışmaları ile kıyaslanması

Nasrollahzadeh ve Pourmohammadi (2011) Kandovan'ın, kaya mimarisinin oluşumuna müdahale eden faktörlerin üzerine yapmış oldukları araştırmada, sonuçlara göre kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktör olan güvenlik, Kandovan köyünün mimarisini şekillendiren ilk ve en önemli faktördür. Mevcut araştırmada da aynı sonuç elde edildi, Kaya evlerinin oluşumuna etki eden faktörler arasında en önemli faktör savunma – güvenlik faktörüdür.

Razani ve diğ. (2016) İran'ın kuzeybatısındaki Sahand yanardağı eteğindeki kaya mimarisinin sınıflandırılması ve fonksiyonel analizi üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre yaşam alanlarının hiçbir yapı malzemesi kullanılmadan, sadece gövdeler kazılarak ve doğal malzemeler kullanılarak inşa edildiği kaya mimarisi, sonuç olarak yaşam tarzı değişiklikleri ve doğal kaya eksiklikliği nedeniyle artık kullanılmamakta yada ahır ve kafes olarak kullanılmaktadır. Mevcut araştırmanın sonuçlarına göre ise Kandovan mimarisinin tarzını değiştirmede elektrikli ev aletlerine bağımlılık, tuğla ev inşaa etmek, kaya kıtlığı ve artan nüfusun etkisi vardır.

Zatakrum ve Natnaj (2019) Tarihi Devan köyünün kültürel peyzajının korunmasına yönelik bir yaklaşım üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına göre yerli olmayan bazı insanların dokuya girmesi ve tabii ki modern yapıların yaygınlığı ve günümüz yapıları, bölgedeki geleneksel taş mimari desenlerine kıyasla alışılmadık bir yapı iklimi oluşturmuştur. Azalan nüfus ve nüfusun yaşlanması, bölgenin kadim gelenek ve göreneklerinin kalıcılığını da unutulma ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir.

Mevcut çalışmanın sonuçlarında da benzer sonuçlara varılmıştır:

Kandovan'daki tuğla evlerin inşası, kaya mimarisi desenini yok etmektedir.

Turizmin mevsimselliği, Kandovan köyü için tehdit faktörleri içersinde en yüksek orana sahiptir.

Shakerzadeh ve Shamshiri (2016) Kandovan köyü turizm örnek alanının görsel değerlendirmesi üzerine yaptığı çalışma sonucuna göre Kandovan'ın en güzel peyzajı mera peyzajıdır. Ayrıca estetik kriterler açısından en elverişsiz peyzaj tarihi-kültürel peyzajdır. Mevcut araştırmanın sonuçları ise bahs edilen çalışmanın sonuçlarına aykırıdır, araştırmanın sonuçlarına göre Kandovan'ın en güzel peyzajı, tarihi peyzajıdır.

Yine Shakerzadeh ve Shamshiri (2016) aynı çalışmasına göre köyün ana peyzajı ile yeni, düzensiz ve tutarsız yapılar ve turizm tesislerinin olmaması, Kandovan köyünün peyzajını ciddi bir tehditle karşı karşıya bırakmıştır.

Mevcut araştırmada da benzer sonuçlara varılmıştır:

Bölgenin doğasına uygun planlama, tesis ve turistik rotaların olmaması, turist trafiği, yetkililerin denetim eksikliği, yeni ve düzensiz inşaat ve köyün ana peyzajı ile tutarsız ve yanlış onarım ve restore Kandovan köyünü tehdit eden faktörlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kandovan köyü, dokusu ve kendine özgü mimarisi ile evi ile ayrılmaz bir ilişkisi olan sakinlere sahiptir. Kandovan köyünde insanlar kendilerine özgü kültürleri nedeniyle birbirleriyle çok yakın bir ilişki içindedir. Geçmişteki insanların içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve malzeme yetersizliğinin yanı sıra geçmişin insanların en önemli ihtiyacı olan güvenlik ihtiyacından dolayı evler diğer yaygın kullanılanlara göre en düşük maliyetle ve daha kısa sürede inşa edilmiştir. Bu evler; geçmişte sakinlerinin en önemli ihtiyaçlarını karşılarken, günümüzde köydeki aile sayılarının genişlemesi ve insanların bazı ihtiyaçları yüzünden geçmişte olduğu gibi sakinlerin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Öte yandan bu evlerin tesisleri az, diğer yandan ilkeli ve sürekli denetim eksikliği nedeniyle, bazı sakinlerin faaliyetleri bu evlerin tahrip olmasına ve erozyona uğramasına neden olmuştur.

Köylüler, kaya evlerini miraslarının bir parçası olarak görmekte, ve kaya evlerinde yaşamaya ve gelişime ilgi duymaktadırlar. Sonuçlar, erkeklerin köyde yaşamakla, kadınlara göre daha fazla ilgilendiğini göstermektedir. Köyde, Bazıları kaya evleri dışında yaşayamadıklarını söylemektedirler. Araştırmacının bulgularına göre, köyün kalıcı olmasını sağlayan, sakinlerin varlığıdır. Köy ıssız kalırsa köyde yaşam ruhu artık olmayacaktır.

Kaya mimarisinde fiziksel faktörler tamamen doğal faktörlerden seçilmiş ve fiziksel form ile insan davranışı arasında özel bir kombinasyon oluşturulmuştur. Çoğu durumda, bu tür konutlar, dağın eteğinde art arda kazılmış birkaç bölüme ayrılır, ön kısımlar yatak odası ve oturma odası olarak kullanılır ve arka kısımlar kafes olarak kullanılır. Bu mimari türü çok ekonomik bir yapı tarzı ve ilginç bir çevre alternatifidir. Ayrıca, bu yapıların bakımı için neredeyse hiçbir maliyete katlanılmaz. Bu tür yerleşim yerlerinin yüksek neme sahip olması çoğu kayalık yapının özelliği olduğu söylenebilir.

Elle oyulduğu için kazılan evler aynı değildir. Bu evlerin bakımının düşük maliyeti bir başka avantajdır. Bu evlerde belirli bir hastalık bulunmamakta, sadece insan sağlığı değil, insan ömrü de artmaktadır. İnsan doğal bir varlık olduğu için, doğa ile iç içe olmak ve doğanın bir parçasıymış gibi yaşamak her zaman insan psikolojisine ve sağlığına iyi gelmiştir. Bu tür bir mimariyi kullanmak, kısa vadede insanların sağlığını koruyabilir ve ayrıca enerji tasarrufu sağlayabilir. 20 mahalle birimi ve 11 mahallesi ile Kandovan köyü, mimari açıdan bugüne kadar insan konutu ile ilişkilendirilen en nadide formlardan biridir.

Kompleksin kurucu unsurları arasında tam bir birlik vardır ve insan tarafından kazılan deliklerin oranı tamamen insanidir. Kaya binaların ısı yalıtımı ile çevrelenmesi nedeniyle evlerde soğutma sistemi doğaldır, ancak kışın şiddetli soğuktan dolayı ısıtma sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sakinlere göre, binaların çoğu miras alınmış ve ekonomik olarak uygundur. İlk etapta savunma ve güvenlik avantajları ve sonrasında tıraşlama ve kaya kazısı olasılığının yüksek olması kaya yapılarının oluşumunda en büyük etkiye sahip olmuştur.

Kandovan'ın, şeker kamışı şeklindeki evlerinin yanı sıra doğal güzellikleri ve eşsiz peyzajları ile farklı yerlerden birçok turisti kendine çekmektedir. Turistler genellikle yaz aylarında aileleriyle birlikte köyü ziyaret etmektedirler. Kandovan Köyünü şehirlerden ziyaret eden turistler Kandovan köyünün temiz havasını köyün avantajlarından biri olarak görmektedir. Kandovan Köyü'nün kaya evlerinden sonra maden suyu ve el sanatları önemli ve etkili cazibe merkezleri olarak kabul edilmektedir. Kandovan köyünün en önemli sorunları, uygun park yeri olmaması ve turistlerin çevre temizliğine dikkat etmemeleridir. Kandovan Köyü'nün peyzajı, özel uyumu nedeniyle ziyaretçiler için önemli bir cazibe merkezidir, ancak tuğla evlerin inşası turistlerin Kandovan Köyü'nün peyzajından memnuniyetsizlik ifade etmelerine neden olmuştur. Bu bölümde hipotezler test edilerek kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktörler ifade edilmiştir. Araştırma sonunda yapının performansının ve köyün peyzajının iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Hipotez 1: Sosyo-Ekonomik Yapı

Kandovan köyü sakinlerine göre, kaya evleri ekonomik olarak uygundur, bu nedenle, kaya evlerinin ekonomik açıdan uygunluk değişkenine yanıt olarak, sakinlerin %44'ü yüksek seçeneği, %25'i ise biraz yüksek seçeneği tercih etmiştir. Ancak Kandovan köyünün mimarisini etkileyen bir diğer faktörün de geçim kaynağı olduğu belirtilmelidir. Geçmişte Kandovan köyü sakinlerinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktı ve köylüler, geçim kaynakları hayvanlara bağlı olduğu için oturma odalarında hayvan tutmak için bir yer ayırmışlardı, ve ayrıca evlerin içinde hayvan bağlamak için bir yer vardı. Tabii ki, güvenlik etkisiz kabul edilemez çünkü sığırların, vahşi hayvanlardan ve diğer tehditlerden korunabilmeleri için güvenli bir yer düşünülürdü.

Hipotez 2: Kaya Mimarisi

Kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktör olan güvenlik, Kandovan köyünün mimarisini şekillendiren ilk ve en önemli faktördür. Geleneksel çağda insanoğlu belli bir düzeyde güvenlik ve esenlik arıyordu, buna rahatlık deniyordu. Daha güçlü hayvanlara karşı korunma gibi güvenlik ihtiyaçları ve deprem ve kasırga gibi coğrafi ve iklim koşullarının

tehlikeleri kritik öneme sahiptir. Ancak burada belirtmek gerekir ki, kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktör olan güvenlik, bir şekilde coğrafi faktörlerden etkilenmektedir, öyle ki Kandovan köyünün kendine özgü coğrafi koşulları olmasaydı onların güvenlik ihtiyaçlarını karşılayamayacaktı. Güvenliği de etkileyen coğrafi faktörlerin kaya mimarisini şekillendiren en önemli faktörler olduğu söylenebilir.

Kaya evlerin oluşumunun başlangıcında, güvenlik faktöründen etkilenen pencerelerin boyutları çok küçüktü. Bu pencereler evin içini kimsenin göremeyeceği şekilde yapılmıştı, ancak sakinler tüm ortamı görebiliyordu. Elbette günümüzde konut sakinlerinin güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle pencerelerin boyutları daha büyük yapılmaktadır.

Kandovan köyünde evlerin büyük çoğunluğunun %82'si tek odalı, %18'i ise 2 odalıdır. Araştırmalara göre, doğal kayaların olmaması nedeniyle evlerin genişleme olasılığı daha düşüktür. Öte yandan, kurallara göre, kayaların kırılmaması için duvarların kalınlığının kalın olması gerekir, bu da evlerin çok fazla genişletilmesini imkansız hale getirir. Evlerin yatay şekli, doğal kayaların olmamasından kaynaklanmaktadır, bu nedenle kat sayısı fazlaysa, kaya yapının sağlamlığı azalacaktır. Kandovan köyü sakinleri, güvenlik nedeniyle evlerin kapılarını vahşi hayvanlar ve potansiyel düşmanların giremeyeceği şekilde yerleştirdi, bu nedenle kapı ve pencereleri biraz daha içeriye yerleştirmektedirler.

Kandovan köyündeki nüfus artışının nedeni evlilik yaşının genellikle düşük olması ve ailelerin kızların genç yaşta evlenmesi gerektiğine inanmasıdır. Evlilik yaşı azaldıkça, gençlerin yeni evler sağlamaları gerekmekte, bu da doğal kayaların olmaması nedeniyle köyün aşağısında ve bazen kaya evlerinin yanına yeni malzemelerle evler inşa ederek mimari tarzı değiştirmektedir.

Hipotez 3: Sosyal Değerler

Kaya evler genellikle sakinlerin atalarında miras olarak kaldı bu yüzden sakinler için manevi değeri çok yüksektir. Ayrıca sakinlerin %75'inin kaya evinde yaşamaya ilgileri zamanla artmaktadır.

Hipotez 4: Kültürel Değerler

Kandovan köyü sakinleri tecrübeli kişilerden Kandovan köyünün tarihi ile ilgili sorular sormaya yönelik ilgileri yüksektir .

Ayrıca turizmin gelişmesi ve kent yaşamının tezahürlerine aşinalık nedeniyle köyün fiziksel görünümünü değiştirmişlerdir. Fakat turizmim mevsimselliği ve rakip köylerde yatırım, Kandovan için yüksek tehdit düzeyi olan faktörlerdir.

Öte yandan, köylülerin ev içindeki bazı tesisleri taşıması mümkün değildir ve bugün sakinlerin modern bir yaşama ve tesisleri evlerinin içine taşıma imkanına ihtiyacı vardır, bu yüzden yeni evlerde yaşamakla ilgilenmektedirler.

Hipotez 5: Kültürel Peyzaj

Kandovan'ın sakinlerine göre Kandovan'ın en güzel ve en iyi korunan peyzajı, tarihi peyzaj ve korunmayan peyzajı ise nehir peyzajıdır.

Katılımcılara göre turist trafiği, Kandovan'ın kültürel peyzajına en çok zarar veren faktördür. Turis trafiğinin avantajı köylülerin gelirlerini artırmasıyken, dezavantajı ise kültürel peyzaja zarar vermesidir. yerli olmayanların ikametlerinin önlenmesi sonra araçların köye girmelerinin yasaklanması Kandovan'ın hayatta kalmasına en fazla etkiye sahiptir.

Elektrik direkleri ve geleneksel mimari ile tutarsız inşaat, Kandovan'ın kültürel peyzajına en çok zarar veren faktörlerdir.

Karan birimlerindeki doğal ve kültürel peyzaj biçimlerinin koordinasyonu Kandovan'ın kültürel ve tarihi peyzajının özellikleri arasında en fazla belirtilen oldu.

Cevap verme şekli öyledir ki, cevapları incelerken bir nevi muhafazakarlık ile karşı karşıya geldik. Sakinler, köyde yaşamaya çok meraklıdır, dolayısıyla yaş arttıkça günü yaşama isteği de artıyor. Kandovan köyünde, özellikle evlerin içinde sosyal donatıların düşük seviyede olduğu, ancak sakinlerin mevcut durumdan şikayet etmedikleri görülüyor, çünkü devlet kurumlarının kararlarına göre Kandovan köyünün yakın bir zamanda boşaltılacaktır ve köylüler gitmek istemiyorlar, bu nedenle mevcut durumdan şikayet etmiyorlar. Köylüler kaya evlerde yaşamakla çok ilgileniyorlar, ama köyün durum ve tesisleri düzelmez ise köyde yaşamak y köylülerin ilgisinden değil, mecbur olduklarından olacaktır.

Sorunlar:

Geleneksel çağda mimari, mekandan en fazla yararlanmıştır, çünkü geleneksel mimarinin oluşumu mekana bağlı olmuştur, ve bu geleneksel etkinin, mimarinin çevredeki doğadan en fazla yararlanmasına ve çevre yeteneklerinden uyum yaratmasına neden olmuştur. Başta coğrafi çevre olmak üzere sosyal ve kültürel koşullara uygun olarak köylülerin maddi ve manevi yaşam biçimi, köyün beden ve dokusunu özel bir şekilde düzenlemektedir. Kandovan köyü, en az alanı en çok kullanan, insanın doğayla barış içinde bir arada yaşamasının eşsiz bir örneğidir. İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kaya mimarisini şekillendiren en önemli unsur güvenliktir. Ayrıca Hilevar gibi bir köyde, sakinler bazı tehlikelerle başa çıkmak için özel mimari unsurlar oluşturmuşlardır. Örneğin, evlerde kaya evlerde oluşturulan fırınlar, vahşi yaşam ve diğer türlerin olası saldırılarına karşı gizli bir kaçış yolu olarak kullanılmış.

Türkiye'de araştırmacılar, kaya evlerin oluşum nedeninin, güvenliği sağlamak, yiyecek ve meyveyi korumak, termal konfor sağlamak vb olduğuna inanır. Evler, sakinlerine termal konfor sağlayan büyük bir termal kaplama ile çevrilidir. Ancak kayaların içindeki su hacminin artması durumunda zamanla kaya evlerin kırılıp aşındığı da unutulmamalıdır. Ayrıca kayaların kırılması nedeniyle dikey olarak genişlemelerinde sorunlarla karşılaşmaktadır.

Öte yandan, doğal kayaların olmaması nedeniyle yatay olarak gelişme olasılıkları yoktur. Bu nedenle evlenen gençler, yerli evlerin aksine barınma sağlamak için tuğla evler yapmak zorunda kalıyorlar. Köylüleri kaya evlerinde yaşamaktan alıkoyan en önemli sebeplerden biri tesis eksikliğidir. Bazen bu evlerin insanlara çok geri koşullar yüklediği varsayılır, ancak Türkiye ve İspanya gibi ülkelerin tecrübesi, en iyi ve en fazla kolaylığın bu tür evlerde sağlanabileceğini göstermektedir. Turistlerin Kandovan köyünü ziyaret etmelerinin en önemli nedeninin kaya evleri ve evlerin güzel havası ve köyün güzel peyzajı olduğu düşünüldüğünde, turistleri bu mimariyle tanıştırmak için yetişmiş insan gücü temin etmek gerekmektedir.

Şunu da belirtmekte fayda var ki kaya evleri korumak için yerliler yakın zamanda yeni köye taşınacaklar ancak mevcut çalışmanın bulgularına göre yerliler yaşadıkları yeri terk etmeye pek istekli değiller. Bu programlar, sosyal ve kültürel çalışmalar yapılmadan, sakinlerin ihtiyaçları gözetilmeden, sadece model bir turizm alanı oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Barınma sağlamanın sadece düz arazi sağlamak, su, gaz ve elektrik sistemleri sağlamak, uzun yıllar kendi yaşam tarzına ve tarzına sahip evlerde yaşayan insanların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktan ibaret olmadığını bilmeliyiz. Köylüleri yeni köye taşıma planı bazı sorunları da beraberinde getirdi:

_ Köylüler genellikle düşük gelirli tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bu tür insanlara arazi sağlamak ve borç vermek hiçbir zaman başarılı olmayacaktır çünkü düşük gelirli bir çiftçi krediyi geri ödeyemeyecektir.

_ Köylüler, zorla yerleştirilme korkusuyla köyün olanaksızlık ve dezavantajlarından ve sorunlarından kaçınmaktadır. Araştırmacının karşılaştığı sorunlar;

_ Yerel halk ile devlet kurumları arasında bir sorun vardır.

_ Köylüler, bu köy terk edilirse köyün gelecekte yıkılacağına inanıyor.

Bu nedenle herhangi bir inşaat faaliyetinden önce bölgede sosyal ve kültürel çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir.

Kandovan köyünün SWOT analizi (Tablo 6.1) de gösterilmiştir.

Tablo 6.1: Kandovan köyünün SWOT analizi

Zayıf Yönler	Güçlü Yönler	SWOT
- Turist trafiği - Bölgenin doğasına uygun planlama, tesis ve turistik rotaların olmaması	- Yerli olmayanların ikametlerinin önlenmesi - Tarihi peyzajının iyi korunması - Karan birimlerindeki doğal ve kültürel peyzaj biçimlerinin koordinasyonu	Fırsatlar
- Turizmim mevsimselliği ve rakip köylerde yatırım - Nehir peyzajının korunmaması - Yeni ve düzensiz inşaat - köyün ana peyzajı ile tutarsız ve yanlış onarım ve restorasyon - Elektrik direkleri - Geleneksel mimari ile tutarsız inşaat	Elektrikli ev aletlerine bağlılık	Tehdidler

Kandovan'ın korunması için öneriler

- Dünyadaki tek yaşayan kaya köyünün unutulmaması ve tahliyesini önlemek için sakinlerine refah ve rahatlık sağlamak ve köydeki yaşam standartlarını ve ekonomik kalkınmayı iyileştirmek için çözümler geliştirilmelidir.
- Kalıpları tanımak ve daha da önemlisi, kalıpların inşaat için uygun bir yöntem olarak nasıl oluşturulduğunu anlamak gerekmektedir.
- Köyün dokusunu bozmadan köyün iyileştirilmesi ve yenilenmesi için modeller oluşturulmalıdır.
- Köylülerin katılımını teşvik etmek için yerli yöntemlerin uygulanması çok önemlidir. Yöntemler taklitçiye ve o topluluğun kültürüne uygun değilse, yerli halk, projelerin uygulanmasında işbirliği yapmaya istekli olmamaktadırlar.
- Köylülerin bilgisine göre uyarlanmış teknoloji kullanılmalıdır.

- Kırsal alanlarda işlevselci mimariyi teşvik edilmeli ve korunmalıdır.
- Toplulukta geliştirilebilecek ve beslenebilir becerilerin teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Köyün doğal mimarisini korumanın bir yolu olarak organik mimariye dikkat edilmelidir.
- Kırsal inşaatta ve yerel becerilerin kullanımında doğrudan hükümet müdahalesinden kaçınmanın yolları sağlanmalıdır.
- Köy gelişiminde, köyün mimari tarzına ve kültürel peyzajı ile uyumlu tasarımlar yapılmalıdır.
- Kaya evlerde doğalgaz tesisatının zararlı olmasından dolayı kış aylarında konut sakinlerinin ısıtma sistemlerini temin edecek önlemler alınmalıdır.
- Yakın bir gelecekte Kandovan köyü sakinlerinin yeni köye nakledileceğinden dolayı herhangi bir karar verilmeden önce köyde sosyal ve kültürel çalışmalar yapılmalı, köy sakinlerine danışılmadan karar verilmemelidir.
- Bölgenin turizm endüstrisini daha da geliştirmek için kapsamlı turizm planlaması yapılmalıdır.
- Değerli dokuların tahribatını önlemek için turistler için taşıma sistemlerinin kurulması.
- Sakinlerin plansız faaliyetlerinin ve faaliyetlerinin turizm programlarına müdahale etmesi önlenmelidir.
- Dünyanın yaşayan tek kaya köyünü tahliye etmekten kaçınmak, hayatı köyde sürdürebilmek için kayalık evleri dükkan ve atolye yapmalı. sakinlere ise, tarlalarının yanında yeni ev yapabilmeleri için arsa verilmelidir.
- El sanatlarının tanıtılması (kadın istihdamının artırılması) için çalıştaylar düzenlenmelidir.
- Köyün ihtiyaçlarını karşılayan ve çevreye en az zarar veren enerjiler kullanılmalıdır.
- Bölgenin imajını ve peyzajını korumak için önlemler alınmalıdır.
- Bölgenin en önemli kültürel kalıplarını belirlemek ve bunların korunması için mekanizmalar sağlanmalıdır.
- Bölgenin arazi eksikliğinden ve özel topoğrafyasından dolayı özellikle Kandovan gibi alanlarda çok amaçlı işlevlere sahip binalar inşa edilerek sakinlerin kültürel ve sosyal aktivite ihtiyaçları sağlanmalıdır.
- Özellikle gençleri köyde tutmak ve geçmişten kalan kültürü yaşatmak için küçük ve yerel işletmelere destek verilmelidir.

- Köydeki dengeyi bozmadan, sakinlerin ihtiyaçları ile sakinlerin hedefleri arasında bir denge oluşturulmalıdır.
- Yerel inşaatların yanı sıra özel meslekleri tanıtmak için yerel işgücünün istihdamı sağlanmalıdır
- Çok genç yaşta evlenmeyi önleyecek bir kültür oluşturulmalı ve gençleri eğitimlerine devam etmeye teşvik edilmelidir.
- Turistleri eşsiz kaya mimarisiyle tanıştırmak için atölyeler düzenlenmelidir.
- Kandovan köyünün kaya mimarisini ve kültürel peyzajını araştırmak ve incelemek için teşvik edilmelidir.
- Kandovan'da bal ve şifalı bitkilerin üretimi, bu ürünlerin bölgede yaygın olarak yetiştirilmesine ve kaliteli olmasına neden olmuştur. Bu ürünleri tanıtmak ve internet üzerinden satışa sunulmaları için köylülere eğitim verilmelidir.
- El sanatlarını tanıtmak için atölyeler düzenlenmelidir (kırsal el sanatları, turistleri için köyün en önemli cazibe merkezlerinden biridir).
- Turistlerle düzgün bir şekilde davranmak için köylülere eğitim verilmelidir.
- Turistleri Kandovan köyü ile tanıştırmak için farklı dillere hakim olan kişileri Kandovan'a rehber olarak istihdam edilmelidir.
- Osko ile Kandovan mesafesinde turistler için imkan sağlayarak bu kırsal alan ile kentsel alan arasında bir ilişki kurulmalıdır.
- Kandovan'ın UNESCO kaydına girebilmesi için geleneksel mimari ile tutarsız inşaatların önlenmesi gerekmektedir.
- Kandovan köyü için kalkınma planı hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

Yöresel mimaride, bölgedeki mevcut malzeme kullanımından dolayı yapılar, sanki doğanın kalbinden gelmiş gibi, doğanın bir parçası gibidir. Yani binalar doğaya en az zararı verir. Fosil yakıtlara olan ihtiyaç ve enerji tüketimi de en aza indirilir. Sürdürülebilir bir mimariye ulaşmak için yöresel mimari kullanılabilir ancak değişen insan ihtiyaçları nedeniyle, yöresel mimaride modern insan ihtiyaçları, tasarımları dikkate alınmalıdır. Ayrıca evlerin tasarımında doğa ve çevre peyzajı ile uyum içinde olmanın, insanın zihinsel ve fiziksel sağlığına neden olduğunu ve benzersiz ve kalıcı bir uyum yarattığı bu araştırma ile de ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

- Aalen, F.H.A., Whelan, K., Stout, M., 1997, *Atlas of the Irish Rural Landscape*, University of the Toronto Press, Toronto: Ontario, ISBN: 9781859184592.
- Abbaspour, S., 2007, Memariye rustayiye Lolak, *Bonyade maskan dergisi*, 120, 32-45.
- Abdollahi, R., Ali Mohammadi, Gh., 2018, Tabyine mabaniye nemude farhang dar memariye bumiye Iran va ertebate an ba ijade hesse taalogh be makan, *Modiriyate shahri*, 50, 33-46.
- Abui, R., Jeyhani, H., 2012, Doshvarihaye fararuye marammate baghe tarikhiye Īrani, *Soffeh*, 57, 107-117.
- Acar, C., Sakıcı, Ç., 2008, Assessing landscape perception of urban Rocky habitats, *Building and Environment*, 43, 1153-1170.
- Ahmadian, R., Mohammadi Makrani, H., mousavi, S., (2008). Vijegihaye shekliye bafthaye rustayiye Īran, *Abadi*, 59, 16-23.
- Akbari, S., Bemanian, M.R., 2008, ekoturisme rustayi va naghshe an dar toseeeye paydare rustaye Kandovan, 1, 131-150.
- Akrami, Gh., 2010, Razhaye memariye rustayi, *Housing and rural environment*, 131, 27-50.
- Ali Al-Hesabi, M., 2008, Kand o kavi dar keyfiyate tarahiye rustayi, *Abadi dergisi*, 60, 6-11.
- Ali Al-Hesabi, M., Raheb, Gh., 2008, Barpayiye khaneye rustayi farayandi az zehniyat ta eyniyat, *Abadi dergisi*, 59, 68-73.
- Aligolizadeh, F., Jai, N., Badri, S.A, Farajai sabokbar, H.A., 2007, Negareshe jameeye mizban be asarate mohiti va eghtesadiye gardeshgaridar navahiye rustayi: motaleeye moredi bakhsh markaziye shahrestane Noshahr, *Village and Development*, 1, 1-22.
- Aminzadeh, B., 2003, Tasire zist shenasi va ekolojhi dar memari, *Memari va farhang*, 13, 3-14.
- Aminzadeh, B., 2010, Arzyabiye zibayi va hoviya yek makan, *Hoviateshahr*, 7, 14-3.
- Amirkhani, A., 2008, Jostari bar khususiyate memariye rustayi Kandovan ve moghayeseye an ba nemuneye moshabeh dar Goremeye Anatoli, *Nemade fanni*, 8, 36-29.
- Appleyard, D., 1979, The Environment as a social symbol: within a theory of environmental action and perception, *Journal of the American Planning Association*, 45, 143-153.
- Ari, M., 2004, *the inscribed- churches in Göreme.A*, Thesis submitted to The Graduate School of Social Science of Middle East Technical University.
- Asadi, R., Abbasi, H., 2008, Barresiye rustaye tarikhiye Meymand az nazare jazebehaye gardeshgari, *Fazaye joghrafiyayi*, 21, 1-24.
- Ashuri, D., 2001, *Tarifha va mafhume farhang*, Agah yayınları, Tehran, ISBN: 9789643290122.

Aydan, Ö., Ulusay, R., 2003, Geotechnical and Geoenvironmental Characteristic of ManMade Underground Structure in Cappadocia, Turkey, *Engineering Geology*, 69, 245-272.

Ayhan, A., 2004, *logical and morphological investigation of the underground cities of Cappadocia using GIS.A*, thesis submitted to The Graduate school of natural and Applied Sciences of medical East technical University.

Azarbayjani, M., Mofidi, M., 2003, Mafhume memariye paydar, *Sevvomin hamayeshe behine saziye masrafe sukht dar Iran*, 15 February 2004, Tehran.

Bani, M, 2005, Tarhe hadiye rustaye Kandovan, moavenate toseeeye rustayi, Bonyade maskane enghelabe eslami.

Barzegar, Z., Nemati, M.A., Dr. Bazargar M.R., 2014, Barresiye chegunegiye bahregiri az zamin dar sakhtemanhaye bumi bar asase parametrhaye eghlimi (motaleeye moredi: rustahaye Kandovan, dastkande Meymand, Biyepish), *Hoviateshahr*, 20, 77-88.

Canas, I., Mart, S., 2004, recovery of the Spanish vernacular construction as a model of bioclimatic architecture, *Building and Environment*, 39, 1477-1495.

Chanchani, A., 2006, From Rural Tourism to Sustainable Rural Tourism History to Current Debates, National Workshop on Indegenous Tourism Project-Rural Tourism Organized by UNDP, Ministry of Tourism at Dehli, pp1-7.

Cialdea, D., Maccarone, A., 2007, Regeneration of abandoned rural landscapes: the case of underground settlements in Molise, *Congresso De Desenvolvimento Regional De Cabo Verde*, pp3977-4003.

Danaeina, A., Eilbeigipoor F., 2018, The Characteristics of the Cultural Landscape of the Bakhtiari Nomads and its Impact on the Structure of Nomadic Architecture, *Baghe-E Nazar dergisi*, 14, 63-74.

Dehghan, M., 2003, Eghlim ve kalbod: abaade ekolojikiye masakene bumi dar manateghe garm o khoshke Iran , *Housing and rural environment*, 102, 66-75.

Dimofte, A., 2012, *Vista de la localidad de Setenil de las Bodegas, en la provincia de Cádiz (España)*, <https://www.google.com/search?q=Setenil+de+las+Bodegas+k%C3%B6y%C3%B6C&sxsrf=APq-WBtRYOteW6Pkko4X3JjYpOl-Y5XIA:1650822149923&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwi-i9Xen633AhXnwQIHHc-CzkQAUoAXoECAIQAw&biw=1536&bih=746&dpr=2.5#imgsrc=uDXqqQrEB1FeCM>, [Ziyaret tarihi: 5 Haziran 2021].

Edward, L., 2006, The cave house owners Manual, *The cave gouse of spain*, Spanish Inland Properties, Pp 1-49.

Eghbali, N., Bakhshandeh Nosrat, A., Seyed Alipour, S., 2010, Tasirate mosbat va manfiye gardeshgari rustayi (motaleeye moredi:rustay Aemnanan), *GEOGRAPHY (REGIONAL PLANNING)*, 2, 63 - 67.

- Einifar, A., Eshrati, P., 2017, A holistic approach to "the relationship between culture and nature" in "cultural landscape", *Honarhay-e-ziba – Memari va shahrsazi* , 4, 81-92.
- Emge, A., 1992, Old Order in New Space: Change in the Troglodytes Life in Cappadocia in: Change in Traditional Habitat, *Traditional Dwellings and Settlements Working Paper Series*, 37, 1-13.
- Erdem, E., Solak, T., 2005, Underground Space Use: Analysis of the Past and Lesson for the Future, *Proceeding of the International World Tunnel Congress and The Assembly*, İstanbul, Türkiye, PP35-39.
- Erdoğan, E., Uslu, A., Yazgan, M.E., Dilaver, Z., 2013, Peyzaj ve Tarım. *Anadolu Üniversitesi Yayını*, Eskişehir, syf. 46-73.
- Farajzadeh M., Ghorbani, A., Lashkari, H., 2008, Barresiye entebaghe memariye sakhtemanhaye shahre Sanandaj ba sharayete ziste eghlimiye an be raveshe mahani, *Modarrese ulume ensani*, 2, 161-180.
- Feilden, B., 2003, *Conservation of historic buildings*, Routledge, ISBN: 9780750658638
- Feyzpur, M., 2014, barresiye sakhtarhaye moasser dar afzayeshe meyl be gardeshgariye rustayi (nemuneye moredi : Kandovan), Yüksek Lisans Teazi, Tebriz üniversitesi, Tabriz.
- Forouzandeh, A., Motalebi, Q., 2011, Mafhume hesse taalogh be makan va avamele tashkil dahandeye an, *Hoviateshahr*, 8, 38-27.
- Ghasemi, I., Shahabi, M., 2008, Elzamate modakhele dar bafthaye rustayi va toseeeye gardeshgari, *Abadi*, 58, 56-61.
- Ghobadian, V., 2010, Memariye organik dar İran, *Memari va Sakhteman*, 25, 54-59.
- Golkar, K., 2000, Tarahiye shahriye paydar dar shahrhaye hashiyeye kavir, *Honarhay-e- ziba*, 8, 43-52.
- Golparvar Fard, N., 2009, *Ensan Tabiat Memari*, Tahan, ISBN: 9642932180
- Gorji Malhebani, Y., Sanaii, E., 2009, Memariye hamsaz ba eghlime rustaye Kandovan, *Housing and rural environment*, 129, 2-19.
- Hanachi, M., Kusheshgaran, A.A., 2011, *Hefazat va tosee dar bafthaye ba arzeshe rustayi*, Bonyade maskane enghelabe eslami, ISBN: 9789646672215.
- Hanachi, P., Diba, D., Mahdavinejad, M.J., 2007, Hefazat va tosee dar İran tajziye va tahlile tajarobe marammat, *Honarhay-e- ziba*, 32, 51-60.
- Hartley, R., Wolley, V., 2005, Rockshelters, Rock Art and Grinding Activity in the Picket Wire Canyonlands, *Midwest Archeological Center National Park Service*, PP1-19.
- Hashemnejad, H. Ayoubi, S., 2008, Memari ba negahi be aseman: sukunatgahhaye rustayi – sakhtari vije dar memariye rustayiye Zagros, *Honarhay-e-ziba*, 36, 17-26.
- Hatami Golzari, E., 2008, Memariye sonnatiye Iran va toseeeye paydar, *Mohandeskiye zirsakhtha*, 6, 2-12.

Homayoun, Gh., 1973, Shenakhte har che vasitare rustaye Meyman Kerman, *Motaleat-e-Tarikhi*, 5, 245-277.

Jahi, Jamaludin, M.D., 2009, Human Habitat and Environmental Change: From Cave Dwellings to Megacities, *European Journal of Scientific Research*, 32, 381-390.

Jalali, A., Pourjafar, M.R., Ranjbar, E., 2015, Bazamuzi az tarahiye fazahaye shahriye kohane Khorasan dar tarahiye fazahaye shahriye jadid, *Journal of greate khorasan* , 19, 11-26.

Javadkhani, M., 2005, *Tarahiye majmueye turisti eghamati rustaye vijeye Kandovan*, Yükesk Lisan Tezi, Daneshkadeye Honar va Memari, İslamic Azad University of Tabriz.

Jenabzadeh, A.A., 2019, *Discover-Kandovan-the-lesser-known-fellow-of-Cappadocia*, <https://www.tehrantimes.com/news/442203/>, [Ziyaret tarihi: 10 Ocak 2022].

Karami, F., 2007, Tavanmandihaye jeoturism dar toseeeye rustaye Kandovan, *Fazaye joghrafiyayi* , 20, 115-129.

Kargar, A., Khalili, S., Khalili, K., 2017, Vakaviye hesse makan dar afarinesh va paydariye memariye dastkand rustaye Kandovan, 4, 23-35.

Khanmohammadi, N., 2015, “Mostanadnegari va hefazate pusheshe giyahiye baghhaye tarikhi nemuneye moredi: Bagh-e Fine Kashan, *Journal of architecture studies*, 7, 57-71.

Khodaverdizadeh, M., Hayati, B., Kavousi Kalashmi, M, 2008, Baravorde arzeshe tafarrojiye rustaye turistiye Kandovan Azarbayjane sharghi ba estefade az raveshe arzeshgozariye mashrut, *Environmental sciences*, 4, 43-52.

Lewicka, M., 2008, Place Attachment, Place Identity and place memory: Restoring the forgotten city past, *Journal of Environmental Psychology*, 28, 209-231.

Manoj kumar singh, A., Sadhan mahapatra, B., Atreya, A., 2009, Bioclimatism and Vernacular Architecture of North-East India, *Building and Environment*, 44, 878-888.

Moghimi Oskooi, H., Musazadeh, E., 2006, *Osko az sahele Daryacheye Urumiye ta gholleye Sahand*, Shahr-dariye Osko yayınevi, ISBN: 964064370X.

Mokhles, F., Farzin, A.A., Javadi, Sh., 2013, Mazar Pir Morad, Baneh şehrinin kültürel-ritüel peyzajı. *Bagh-E Nazar dergisi*, 10, 27-38

Motalebi, Q., 2011, Bazshenasiye nesbate form va amalkard dar memari, *Honarhay-e- ziba dergisi*, 25, 13-20.

Murakami, Sh., Ikaga, T., 2008, Evaluating Enviroment Performance of Vernavular Architrcture Throgh CASBEE, *Institute for Building Enviroment and Energy Conservation*, PP1-4.

Murakami, Sh., Ikaga, T., 2008, Evaluating Environment performance of vernacular architecture through CASBEE, *Institute for building Environment and energy conservation*, Pp1-4.

- Nasrollahzadeh, Z., Pourmohammadi, M.R., 2011, Barresiye avamele modakhelegar dar sheklgiriye memariye sakhrei dar navahiye rustayi (nemuneye moredi: Rustaye Kandovan ostone Azarbayjane shrghi), *Journal of geography and planning*, 18, 81-100.
- Nasrollahzadeh, Z., 2011, *Barresiye avamele modakhelegar dar sheklgiriye memariye sakhrei dar navahiye rustayi nemuneye moredi: rustaye Kandovan ostone Azarbayjane Sharghi*, Yüksek Lisans Tezi, University of Tabriz.
- Nouri Akbarabadi, V., Rashidi Sharifabad, S., 2008, Rustaye sakhreiye Meymand, Sakht va sanat va shahrsazi, 50, 110-124.
- Nourmohammadi, S., 2012, Darke sereshte fazaye memari ba taamol dar tashabohe faza dar sukunatgahhaye umumi, Doktora Tezi, Güzel Sanatlar Kampüsü Tahran Üniversitesi.
- Nourmohammadzad, H., Behzadfar, M., 2012, Baft shenasiye bafte kalbode tarikhiye shahre Yazd ba negareshe sistemi, *Urban management*, 29, 23-47.
- Osko şehri Kültürel Miras, El Sanatları ve Turizm Raporu, 2010.
- Pahlavan hoseini, N., *Tarhe hefazat az baghhaye tarikhi (nemuneye moredi: Bagh-e Dolatabad, Yazd)*, Yüksek Lisans Tezi, İslami Azad University of Yazd.
- Paull, J., 2020, The first geotheanum: A centenary for organic architecture, *Journal of Fine Arts*, 3, 1-11
- Pourjafar, M.R., Dehghani, F. (2011). Naghshe bazafariniye manazere farhangi bar erteghaye keyfiyate «zendegiye shahrivandi» nemuneye moredi: majmueye zandiyeye Shiraz, *Naqshejahan*, 1, 81-94.
- Rahimi, E., 2004, *Mojtamee eghamati va turistiye Kandovan*, Yüksek Lisans Tezi, Honar va Memari Fakültesi İslami Azad Üniversitesi.
- Rahmani, Alireza., 2015, Ertebat va naghshe memariye bumi dar dastyabi va tajalliye memariye paydar, Hamayeshe melliye memari va shahrsaziye bumiye İran, January 2016 Yazd.
- Rasek Ghezelbash, S., (2010). Rural tourism and the need of special attention to be paid in rural development programs , *Housing and rural environment*, 129, 98 -109.
- Razani, M., Emami, M.A., 2016, Classification and Practical Analysis of the Rocky Architecture in Skirts of Sahand Volcano, NW-IRAN, *Iranian studies*, 6, 41-60.
- Razjouian, M., 2010, *Asayesh dar panahe memariye hamsaz ba eghlim, Daneshgahe Shahid Beheshti yayinevi*, ISBN: 9644571665.
- Ringbeck, Birgitta, 2008, Management Plans for World Heritage Sites: A practical guide, Unesco, p4,
https://www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bibliothek/Management_Plan_for_World_Heritage_Sites.pdf, [20 Şubat 2021]

Rokanuddin Eftekhari, A., Mahdavi, Davood., 2006, Rahkarhaye toseeeye gardeshgariye rustayi ba estefade az modele SWOT: dehestan-e Lavasan kuchak, Ulume ensani, 2, 1-30.

Sabri, H., Eslami, A., 2006, *Kandovan Beheshte Ghomshdeh*, Hamazar yayinevi, ISBN: 9648844097.

Sadegh Ahmadi, M., Abuii, R., Nadimi, H., 2017, 7 Haft mafhure moasser dar asnade beynalmelaliye hefazat pas az manshure Veniz baraye hefazat az mirase rustayi , *Marammat* va memariye Iran , 13, 49-61.

Sadeghi Pey, N., 2007, Olgu paziri az memariye sonnati baraye dastyabi be memariye emruz , *Maskan va Enghelab dergisi*, 120, 2-12.

Sadr Mousavi, M., Ghorbani, R., 2007, Payamadhaye zist mohitiye gostareshe sukunatgahha motaleeye moredi: darreye Osko Çay, *Joghrafiya va toseeeye nahiyei*, 8.

Safari, F., 2010, *Barnameriziye toseeeye fazayiye dehestanhaye shahrestane Osko*, Yüksek Lisans Tezi, Tabriz University.

Sartipipour, M., 2009, *Asib shenasiye memariye rustayi- be suye sukunatgahe matlub*, Daneshgahe Shahid Beheshti yayinevi, Tehran, ISBN:9786005099225.

Sartipipour, M., 2009, Hefazat va ehyaye mirase memariye rustayi zarurat; rahkarha, *Housing and rural environment*, 127, 2-13.

Sartipour, M., 2005, Shakheshaye memariye maskane rustayi, *Honarhay-e- ziba*, 22, 43-52.

Shaghaghi, Sh., Mofidi, M., 2008, Rabeteye toseeeye paydar va tarahiye eghlimiye banahaye mantagheye sardo khoshk (morede motaleati Tabriz), *Journal of Environmental Science and Technology*, 3, 105-120.

Shamshiri, S., Shakerzadeh, M., 2016, Kandovan köyü örnek turizm alanının görsel değerlendirmesi, *The 2end National conference on Architecture and development*, 14 April 2016, 1-13.

Tabibian, M., 2006, *Dasturolamalhaye arzyabiye manzar va asare basari* ,Tehran University yayinevi, Tehran, ISBN:9640354244.

Taghvaei, H., 2013, Rural Landscape and Features of Manipulation of Natural Environment, *Housing and rural environment*, 143, 15-38.

Tahan, F., 2007, Tamaddone Kapadoya aghushe zamin bareshe baran pardazeshe nur navazeshe bad, *Memari va Farhang*, 33, 74-77.

Talebian, M.H., Falahat, S., 2009, *Manzarhaye farhangiye majmue mabahese kargahr karshenasi erteghaye modiriyat va barnameriziye manzarhaye farhangiye mirase jahaniye takhte jamshid* , Parseh Pasargad, Tahrn.

Tavakoli, M., Mousavi, M., 2009, Tahlile tasire hesse taalloghe makaniye zanane rustayiye shiee marzneshin bar mohajerat dar mantagheye Sistan, *Banovane shiee*, 21, 4-10.

Ting Chiu, W., Chia Chiou, Sh., 2010, *Discussion of Theoric of Bionic Design*, Grad. Sch. of Design Doctoral Program, Nat. Y unlin Univ. of Sci. & Technol., Yunlin, Taiwan PP1-19.

Tucker, H., Emge, A., 2010, Managing a World Heritage Site: The Case of Cappadocia, *Teourism*, 2010, Policy Note, *Teourism and culture department*, 29, 1-14.

UNESCO World Heritage Centre, 1992, *Cultural Landscape*, Available from: www.whc.unesco.org/; [accessed, October 2009, 15].

UNESCO, 2009, Direction for the implementation of the World Heritage Convention, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>, [20 Şubat 2021]

Yan, Huo., 1986, The Effect of Cave Dwelling on Human Health, *Tunneling and Underground Space Technology*, 2, 171-175.

Zaheri, M., 1995, Joghrafiyaye sukunat sukunatgahhayr rustayi, *Daneshgahe Tarbiyat moallem e Azarbayjan yayın evi*, 15-20.

Zaheri, M., 1999, *Barresiye vazee maskan dar sukunatgahhaye rustayiye damanehaye shomali va junubiye Mishov*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Coğrafî Araştırma Merkezi, Tebriz Üniversitesi.

Zamani nuri, A., *Kandovan köyü*, <https://www.kojaro.com/attraction/6246-kandovan-village/> [Ziyaret tarihi: 6 Şubat 2022].

Zare, A., Rezaei, M., Laghai, H.A., 2009, Tabyine naghsh-e shahrzasiye taktikal dar erteghaye keyfiyate mohitiye bafthaye tarikhiye shahri (nenumeye moredi: bafte tarikhiye shahre Shiraz), 36, 135-148.

Zargar, A., 2006, *Daramadi bar shenakhte memariye rustayiye İran*, Shahid Beheshti University Press, Tehran, ISBN: 9644571312

Zatakram, V., Natnaji, M.R., Landscape in Historical Village of Davan, *Housing and rural environment*, 168, 19-34.

EKLER

Bu anket çalışması, “KÜLTÜREL PEYZAJ ve YÖRESEL MİMARİNİN BÜTÜNCÜL ANALİZİ: KANDOVAN, İRAN ÖRNEĞİ” konulu bir araştırma için veri toplamaya yönelik olup elde edilen veriler gizli tutulacaktır. Anlayışınız ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

BÖLÜM 1: Sosyo-Ekonomik Yapı

1. Cinsiyetiniz

- a. Kadın b. Erkek c. Diğer.....

2. Yaş yaşıyorsunuz?

- a. 15-18 b. 19- 25 c. 26- 40 d. 41- 60 e. 61 ve üstü

3. Eğitim durumunuz?

- a. Okur yazar değil b. İlköğretim mezunu c. Lise mezunu d. Üniversite mezunu
e. Master/doktora f. Diğer.....

4. Medeni durumunuz?

- a. Bekar b. Evli c. Diğer.....

5. Kaya evlerde yaşayan aile sayısı

- a. 1 b. 2 c. 3 d. 4 ve üzeri

6. Ailenizde yaşayan kişi sayısı nedir?

.....

7. Doğum yeriniz?

- a. Kandovan b. Hilevar c. Osku d. Tebriz e. Diğer.....

8. Kaç yıldır burada yaşıyorsunuz?

- a. 0-10 yıl b. 10-20 yıl c. 20-30 yıl d. 30-40 yıl e. 40- 50yıl f. 50 yıl ve üstü

9. Arazi mülkiyet durumunuz nedir?

- a. Kişiye özel b. Kiralık c. Bağış d. Diğer

10. Ortalama aylık geliriniz?

- a. 0-500 bin Toman b. 500 - 900 bin Toman c. 900bin ila 1200000 Toman d. 1200000 ila 1500000 Toman
e. 1500000'den fazla Toman

11. Ortalama araba fiyatı

- a. Hayır b. 30 milyon Tomane kadar c. 30 ila 50 milyon Toman d. 50 ila 70 milyon Toman
e. 70 ila 90 milyon Toman f. 90 milyon Toman den fazla

12. Uğraşmakta olduğunuz iş kolu nedir?

- a. Tarım b. Hayvancılık c. Hizmet d. Diğer.....

13. Bir kaya evinde yaşamak ne kadar ekonomik?

- a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

14. Bu köyde geçim olarak hayvancılığa ne kadar bağımlısınız?

- a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

15. Bu köyde geçim olarak tarıma ne kadar bağımlısınız?

- a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

16. Bu köyde geçim olarak turizme (el sanatları vb) ne kadar bağımlısınız?

- a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

17. Lütfen turizmin köyünüze etkisi hakkında görüşlerinizi belirtiniz.

	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok Fazla
İşsizliği azaltmak					
Yeni iş fırsatları/İş yaratmak					
Geliri artırmak					
Kadın istihdamını artırmak					
Genç istihdamını artırmak					
Gelir farklılığı					
Artan arazi fiyatları					
İnsanların satın alma gücünü artırmak					
Sağlık ve eğitim düzeyinin iyileştirilmesi					
Göç azalması					
Güvenliği genişletmek					
İnsanların tutumlarındaki değişiklikler					
Köy el sanatlarına aşinalık					
Halkın bilinç düzeyinin artırılması					
Kalma motivasyonunu artırmak					
Gençlerin yaşama ve çalışma motivasyonunu artırmak					
Hizmet sektöründe istihdamı artırmak					
Yerel geleneklerin tanıtılması					
Tarım arazilerinin yok edilmesi					
Kaya eserlerinin yok edilmesi					
Sahip olduklarıyla gurur duymak					

18. Lütfen aşağıdaki şıklardan memnuniyetinizi ifade edin.

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Kısmen	Memnun	Çok Memnun
Su temin sistemi					
Gaz					
Telefon ve iletişim					
Kanalizasyon bertaraf sistemi					
Okullar					
Çevre ve sağlık tesislerinin temizliği					
Sosyal güvenlik					
Mal ve hizmetlere erişim düzeyi					
Ulaşım sistemi					
Çalışma durumu					
Yol koşulları					
Klinikler ve sağlık evleri					
Yetkililer sizinle davranış tarzı					
Köyün tesislerinden genel memnuniyet					

BÖLÜM 2: Kaya Mimarisi

19. Konutunuzun metrekaresi?

a. 20-25 b. 25-30 c. 30-35 d. 35-40 e. 40-45 f. 45-50 g. 50 ve üzeri

20. Yaşam alanınız kaç metrekaresine?

21. İş alanınız kaç metrekaresine?

22. Bina ömrü:

a. 1-25 b. 25-50 c. 50-75 d. 75-100 e. 100 üzeri

23. Kat Sayısı

a. 1 b. 2 c. 3 d. 4 e. 5 f. 5'den fazla

24. Bina Kalitesi

a. Kabul edilebilir b. Restore gerekir c. Yıkılıp yeniden yapılmalı d. Diğer

25. Oda sayısı

a. 1 b. 2 c. 3 d. 4 e.4'den fazla

26. Binanızda bulunan ekipman ve tesisler hangileridir?

a. Musluk suyu b. Elektirik c. Telefon d. Hamam e. Doğal Gaz g.

Diğer.....

27. Isıtma Cihazınız hangisidir?

a. Petrol sobası b. Gaz sobası c. Tandır d. Doğal ısıtma sistemi e.

Diğer.....

28. Soğutma Cihazı

a. Klima b. Yelpeze c. Doğal Soğutma sistemi d.

Diğer.....

29. Kaç yıldır kayadan bir binada yaşıyorsunuz?

a. 0-10 yıl b. 10-20 yıl c. 20-30 yıl d. 30-40 yıl e. 40- 50 yıl f. 20 yıl ve üstü

30. İstenilen kaya evin kazı ve yapım süresi ne kadardır?

a. 1 aya kadar b. 1-2 ay c. 2-3 ay d. 3-4 ay e. 4-5 ay f. 5 aydan fazla

31. Konutunuzu kim inşa etti?

a. Kişisel yapı b. Miras c. Diğer üretici

32. Kaya evlerin oluşumunda aşağıdaki faktörlerin ne kadar etkili olabileceğini düşünüyorsunuz?

	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok Fazla
Kolayca oyulma					
Savunma-güvenlik avantajı					
Doğal afetlere karşı üstün dayanıklılık ve koruma					
Sıcaklık değişiklikleri					
İklim koşulları açısından arzu edilirlilik					
Ortak konut modeli					
Evin içinde değişiklik yapabilme					
Evin içine bazı tesisleri transfer etme imkanı					
İnşaat kolaylığı					
Termal rahatlık					
Bir kaya evi kazmanın yüksek olasılığı					

BÖLÜM 3: Sosyal Değerler**33. Lütfen aşağıdakilerle ilgili görüşlerinizi ifade etmek için seçeneklerden birini seçin**

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Bir kaya evinde yaşamak zorundayım					
Bir kaya evinde yaşamaktan zevk alıyorum					
Kaya evinde yaşamak geleneklerimizden biridir.					
Mümkünse, bir tuğla ev yapardım					
Bir kaya evi mirasımızın bir parçasıdır					
Kaya evinde yaşamaya ilgimiz artıyor					
Konut biriminden genel memnuniyetiniz					

BÖLÜM 4: Kültürel Değerler

34. Aşağıdaki faaliyetler ile ne kadar ilgileniyorsunuz?

	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok Fazla
Bilimsel ve kültürel haberleri takip etme derecesi					
Sanat ve bilim öğrenmeye ilgi düzeyi					
Tarih kitaplarını okumaya ilgi düzeyi					
Geçmişin tarihsel kimliklerini anlamaya yönelik ilgi düzeyi					
Köyünüzün tarihine aşinalık					
Tecrübeli kişilerden Kandovan Köyü'nün tarihi ile ilgili bilgileri dinlemeye ilgi düzeyi					
Kandovan köyünün kapsamlı tanıtımına ilgi düzeyi					

35. Lütfen aşağıdaki seçenekler hakkında düşüncenizi belirtin

	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok Fazla
Bazı insanlar bugünlerde kimseye güvenilemeyeceğine inanıyor					
İnsanların söyledikleri veya yaptıkları ile gerçekten inandıkları arasında bir fark vardır.					
Diğerleri bana güveniyor					
Sorunlarımı başkalarıyla paylaşamam					
Başkalarıyla birlikte çalışmayı seviyorum					
Genellikle diğer insanların problemlerini çözmeye katılırım					
Arkadaşlarım ve akrabalarımınla daha çok seyahat etmek isterim					
Komşularla çok fazla etkileşimim var					
Farklı durumlarda akrabalar bizi, biz de akrabaları ziyaret ederiz.					
Kötü günlerde, tüm sakinler birbirinin yanında olur					

36. Sizce Kandovan kırsal konut mimarisinin tarzını değiştiren faktörler nelerdir? Lütfen birkaç öge listeleyin

.....

.....

.....

37. Kandovan köyünün kalıcılığı sizce nasıl garanti edilebilir? Lütfen bazı öğeleri listeleyin.

.....

.....

.....

38. Aşağıdakilerin köy için ne ölçüde tehdit oluşturduğunu düşünüyorsunuz?

	Çok az	Az	Orta	Fazla	Çok Fazla
Turizmin mevsimselliği					
Kayaların kırılıp ve yıkılması					
Binaların bakımı için tesislerin zayıflığı					
Rakip köylere yatırım yapmak					
Turistlerin başka yerlere seyahat etme eğilimleri					
Devlet destek programlarındaki gecikmeler					
Özel sektör yatırımının imkansızlığı					

BÖLÜM 5: Kültürel Peyzaj

39. Sizce Kandovan'ın hangi peyzaj tipi görsellik açısından en iyisidir?

a. Tarımsal peyzaj b. Tarihsel peyzaj c. mera peyzajı d. Dik yokuşların peyzajı e. Nehir peyzajı f. Yol peyzajı

40. Sizce Kandovan'ın hangi peyzaj tipi en iyi korunandır?

a. Tarımsal peyzaj b. Tarihsel peyzaj c. mera peyzajı d. Dik yokuşların peyzajı e. Nehir peyzajı f. Yol peyzajı

41. Sizce Kandovan'ın hangi peyzaj tipi en kötü korunandır?

a. Tarımsal peyzaj b. Tarihsel peyzaj c. mera peyzajı d. Dik yokuşların peyzajı e. Nehir peyzajı f. Yol peyzajı

42. Sizce köyün kültürel peyzajına zarar veren faktörler neler olabilir?

.....
.....
.....

43. Köydeki kültürel peyzajlar geçmişin geleneklerini ne ölçüde yansıtıyor?

.....
.....
.....

44. Çocuklarınızın oyun ekipmanlarına ne kadar ihtiyacı var?

a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

45. Sizce nehir kenarına ve doğal peyzajlara bank kurmak Kandovan köyünün peyzajına zarar verir mi?

a. Çok fazla b. Fazla c. Orta d. Az e. Çok az

46. Köyde boş zamanınızı nasıl geçirirsiniz?

.....
.....
.....

47. Düğünleri, yasları, doğum günlerini vb. nerede düzenlersiniz?

.....
.....
.....

48. Kandovan köyünün kültürel ve tarihi peyzajının özelliklerinden bazı örnekler veriniz

.....
.....
.....

49. Sizce Kandovan'ın kültürel peyzajını bozan unsurlar neler olabilir?

.....
.....
.....

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

KÜLTÜREL PEYZAJ ve YÖRESEL MİMARİNİN BÜTÜNCÜL ANALİZİ: KANDOVAN, İRAN ÖRNEĞİ

ORJİNALLİK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**4**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**0**

YAYINLAR

%**2**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
2	acikders.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1
5	dent.ege.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	faculty.kashanu.ac.ir İnternet Kaynağı	<% 1
8	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1

www.prolandpeyzaj.com

KURUM İZNİ YAZILARI

Uyarı: Canlı ve cansız deneklerle yapılan tüm çalışmalar için kurum izin belgelerinin eklenmesi zorunludur. Gizlilik ve mahremiyet içeren durumlarda kurum adı kapatılmalıdır.

- ☐ Kurum izni gerekmektedir.
- ☒ Kurum izni gerekmemektedir.

Negin DARYAKANARI
(İmza)

